

PROEVE
VAN
PENSIOENREGELING
VOOR
WERKLIEDEN EN HUNS GELIJKEN
DOOR
DR. A. KUYPER.

KUYPER
BX
9422
.K8
P74
1895

AMSTERDAM,

J. A. WORMSER.

LIBRARY OF PRINCETON

MAY 28 2008

THEOLOGICAL SEMINARY

EX LIBRIS

DR.G.PUCHINGER

KUYPER BX9422.K8 P74 1895
Kuyper, Abraham, 1837-1920.
Proeve van pensioenregeling
voor werklieden en huns
gelijken.

PROEVE

VAN

PENSIOENREGELING

VOOR

WERKLIEDEN EN HUNS GELIJKEN

DOOR

DR. A. KUYPER.

LIBRARY OF PRINCETON

MAY 28 2008

THEOLOGICAL SEMINARY

AMSTERDAM,

J. A. WORMSER.

VOORWOORD.

Lang bood ik weerstand aan den aandrang, om de artikelen die ik in de *Standaard* in verband met de quaestie van de Pensioen-regeling schreef, afzonderlijk verkrijgbaar te stellen. Vooral waar een Staatscommissie in aantocht was, scheen mij dit overbodig.

Nu ik echter merkte, dat de mannen van *Patrimonium*, die de nummers van de *Standaard* niet machtig kunnen worden, op het bezit van deze artikelen in afzonderlijken afdruk, ook voor onderlinge bespreking prijs stelden, scheen langere weigering mij onheusch toe.

Slechts zie niemand in deze artikelen iets meer dan een *proeve*, en wel een proeve, gelijk ze in dagbladartikelen populair *moet* en niet breeder *kan* worden opgezet.

Ter afsnijding van misverstand voeg ik er mijn twee Artikelen over Armenzorg aan toe.

AMSTERDAM, 1 November 1895.

KUYPER.

I.

DE OUDE DAG.

Dat op den ouden dag de vreugde des levens kwijnt, is onvermijdelijk.

Want wel zijn er zeer enkelen onder de gesierden met de kroon der grijsheid, die nog tot op hoogen leeftijd in hun kracht ongebroken, in hun gezondheid ongeknakt, den ouden lust tot den arbeid en den ouden zin in het leven behielden, en wien dit leven door veel overvloed, die hun geschonken werd, en veel liefde, die hen omringde, elken morgen een nieuwe bron van vreugde ontsloot; maar aldus is het met de *overgroot*e meerderheid *niet*.

Verreweg de meesten sterven zelfs weg, eer de oude dag recht aanbreekt. Op elke honderd menschen, die geboren worden, bereiken in den regel slechts zeventien van de honderd hun vijftigste jaar, halen slechts zeven de vijf en zestig jaar, en nauwlijks één de tachtig.

Der meesten kracht is hetzij door te harden arbeid, met de hand of met het hoofd, hetzij door onmatigheid en ongeregelde levensgang, te vroeg versleten. Allerlei kwalen en gebreken komen met den ouden dag hun intrede houden. De scherpte der zintuigen neemt af. De frischheid van het hart verflauwt. In het hoofd gaat het schemeren. Ze kunnen niet meer wat ze vroeger konden. En veelal wordt het arm aan liefde en leeg aan levensvreugde om hen heen.

Komt hier nu nog gebrek bij, zoodat de oude man of oude vrouw niets bezit en niets noemenswaard meer verdienen kan,

zoodat ze leven moeten van gegeven brood, en telkens ontwaren hoe hun voortbestaan voor anderen een bezwaar, zoo al geen last is; ja, dat hun heengaan, wel verre van betreurd te zullen worden, veeleer een verademing zou lijken; dan is er in dezen afloop van het menschelijk leven iets zoo schreiend droefs en sombers, dat een niet te onderdrukken stem in ons hart tegen zulk een lot en toestand in getuigt, en ons toeroept, dat dit *anders* moet worden: dat het *niet* alzoo mag blijven.¹

Gods Woord wil, dat de grijsheid een sierlijke kroon zal zijn, en dat we zelfs den stokoude met eere zullen bejegenen. Doch een toestand als we schetsten, leidt tot vlak het tegenovergestelde. Voor hem, voor wien de oude dag met gebrek komt, is die kroon veeleer een kroon van doornen. En insteê van dat we den grijsaard eere zouden geven, drukt hem het bang gevoel, dat hij te veel is, en gaat hij onder in vernedering, zoo niet in smaad.

Vandaar de heerlijke gedachte, die sinds het vierde eener eeuw de geesten bezig houdt, de vraag namelijk, of er geen middel ware te vinden, om althans *het broodsgebrek* uit den ouden dag weg te nemen.

Hooger dan een toelage van drie gulden over zeven dagen dorst dusver nog niemand mikken.

Weelde zou het dus heusch nog niet zijn.

Maar als twee van deze oudjens gingen saamwonen, of ook als ze bij hun kinderen konden inkomen, zou de beschikking over f 3 per week, per hoofd, tot aan hun dood toe, toch een radicale verandering in hun lot teweeg brengen.

Het gebrek zou niet meer door de kieren en reten loeren. Het gevoel van te veel te zijn en anderen tot last te wezen, zou zijn opgeheven. Met het schamele opzien naar de hand, waaruit elken morgen de gegeven sneê brood moest aangenomen, zou het uit zijn.

Men zou weer iets zijn; weer iets hebben; weer kunnen leven; en met eere het bestaan rekken tot aan zijn dood.

Dat men hierbij nu *te* uitsluitend aan onze *werklieden* gedacht heeft, stemmen we aanstonds toe.

Immers, wat we boven schreven, geldt van ieder oud mensch, man of vrouw, van wat positie of herkomst ook, die op den ouden dag, zooals de volkssprake zegt, zichzelf den mond niet kan openhouden.

Het geldt van de vrouw haast nog meer dan van den man, omdat er aanmerkelijk meer oude vrouwen dan oude mannen zijn.

Boven de 65 jaar zijn 5.65 pCt. onzer bevolking mannen, en daarentegen 5.91 pCt. vrouwen.

En evenzoo geldt het van den klerk en suppoost, niet minder dan van den eigenlijken werkman, ten plattelande zoowel als in de steden. Misschien kon men zelfs nog hooger opgaan, en zoude ge ook onder onze kleine burgerij de voorbeelden voor het grijpen vinden van grijsaards, die in kommer en met loomen tred den troosteloozen weg naar het graf afwandelden.

Dat dusver *te* uitsluitend op de werklieden is gelet, is alleen omdat de werklieden georganiseerd zijn, omdat zij vereenigingen hebben en meetings houden, omdat zij over bladen en geschriften beschikken, en omdat ze, egoïstisch als de mensch van nature is, dusver van deze organisatie schier uitsluitend in hun eigenbelang gebruik maakten.

Ook de motie-Heldt sloot zich daar bij aan.

Ja, men kan meer zeggen.

Een vrouw op jaren kan nog altoos *iets* doen. Der vrouwen arbeid slijt minder en eischt minder krachtsinspanning. Vooral in het huishouden en bij kleine kinderen is een bejaarde vrouw, ook als raadgeefster voor de jonge moeder, soms goud waard. Ze doet nog iets. Ze is haar kost nog waard. En het stille thuiszitten hoort meer bij haar leven.

Vandaar, dat de vrouw op jaren gemeenlijk *gelukkiger* is dan de oude man; zich nog meer in het leven thuis voelt; en er gemakkelijker komt.

Maar voor den werkman staat dit zoo heel anders. Hij sleet wèl. Zijn kracht is meest verbruikt. En althans de kracht en vlugheid van zijn vroegeren arbeid, waarin hij schitterde, zijn hem ontgaan. Vooral loodgieters en leidekkers, en al wie gevaarlijk werk op hooge ladders en stellages moeten verrichten, voelen dit vroeg. Ze kunnen niet meer wat ze vroeger konden, en, bij de jongeren vergeleken, leggen ze het af.

En kunnen ze eindelijk op den winkel of op karrewei *niets* meer, en worden ze als onbruikbaar naar huis gezonden, dan komen ze in een huiselijk leven dat hun vreemd is. Zulk een langen lieven dag niets doende neder te zitten, deden ze nooit. Daar zijn ze niet op berekend. Daar was hun leven niet naar. En nu de spierbeweging ophoudt, en voor de frissche lucht op stellaadje en ladder, de benauwde dampkring van een klein vertrek insteê komt, verhaast zich hun wegwijnen.

Ook zijn ze in dien huislijken kring onbruikbaar. Er is niets voor hun hand om te doen. Ze zitten er doelloos. Zelfs voor veel lezen schiet vaak het verduisterd oog tekort. En het einde is, dat ze zich zelve te veel zien worden en daardoor diep ongelukkig gevoelen.

Daarom was het niet zoo onnatuurlijk, dat zich vooral op hùn lot het oog des medelijdens richtte. En de overige oudjens, wel verre van hier over te klagen, zullen later wel zien, hoe juist deze beweging voor het werkliedenpensioen ten slotte ook hun ten goede komt.

Wie alles op eens wil, bereikt niets; en alleen door zulk een beweging in haar natuurlijk verloop aan te moedigen en te leiden, komt men straks van deze eerste beweging op een tweede, en zoo van lieverlede tot het eind van zijn weg.

Zelfs wat de jaren betreft, geldt dit.

Liefst zou men de beweging van het werkliedenpensioen terstond op 60 jaren aansturen, daar toch in den regel de werkman op zijn zestigste jaar over zijn kracht is. En toch beperkt men zich aanvankelijk, zeer wijselijk, tot het 65e jaar.

Met 65 jaar is er eenige kans om er te komen; met 60 jaar stellig niet. Doch zijn eenmaal de 65 er door, dan staat de weg ook voor de 60 jaar open.

Nu zou het zeer zeker de meest gewenschte toestand zijn, zoo wie nog in zijn kracht was, *zelf* voor zijn ouden dag zorgde, en indien het werkliedenpensioen, buiten alle hulp van elders, vrucht kon zijn van wijs en energiek beleid *der werklieden zelve*.

In de meer gegoede klasse smaakt men dat genot dan ook. Zelf laat men op zijn tractement of salaris zóó en zóóveel percent korten, en uit het fonds, dat aldus samenvloeit, ontvangt men later zijn pensioen.

Dat pensioen is daardoor zeer uiteenlopend van bedrag. Wie hooger tractement genoot, kon meer sparen, en geniet daardoor hooger pensioen.

Was dus ook het loon van den werkman maar hoog genoeg; zóó hoog, dat het bedrag voor het pensioenfonds er af kon; dan ware van dien kant de zaak gered, en kon de eenvoudigste werkman, evenals de beste Staatsambtenaar, zijn pensioen zonder den wrangen bijmaak van gegeven geld genieten.

Doch, helaas, *dáár wringt de schoen*.

Dat loon is voor wie een huisgezin heeft, net om even meê

rond te komen, maar in dat loon is op geen bijdrage voor pensioen gerekend.

Door dat lage loon is de arbeidskracht van den werkman goedkoop. Tengevolge van die goedkoop arbeidskracht kan er goedkoop levensbehoefte en allerlei artikel van weelde geproduceerd. En heel de maatschappij profiteert alzoo van het lage loon van den arbeider, maar *hij* wordt er, als de jaren komen, het slachtoffer van.

Kon nu de maatschappij van dit profijt afstand doen; ware het zoo te vinden, dat alles *iets* duurder werd; dat door dien hooger prijs de loonen met b. v. $f\ 2$ in de maand stegen; en betoonden de arbeiders dan genoeg organiseerend talent en spaarkracht, om allen saam, zonder uitzondering, van hun 18de jaar af, deze $f\ 2$'s maands in een gemeenschappelijk pensioenfonds te storten; zoo zou langs geheel normalen weg het kwaad verholpen zijn, en met niets dan een *Lijfrentebank*, van solied gehalte, de redding voor den ouden dag volkomen zijn.

Zóó echter staat de zaak niet.

Immers er is geen middel, om naar dien maatstaf de produkten van landbouw en nijverheid in prijs te doen stijgen. Reeds de concurrentie met het buitenland maakt dit onmogelijk.

Kunstmatige loonsverhooging kan daardoor noch ingevoerd noch in stand gehouden.

En ook al ware dit doel bereikbaar, nog zou de organisatie ontbreken. En al ontbrak geen organisatie, de wilskracht om te sparen zou niet *aller* zijn. En toch, juist op dat saâmwerken van *allen* komt het aan.

En van die *allen* reeds op zeer jeugdigen leeftijd.

II.

SLAAF EN WERKMAN.

Onbewimpeld werd ook onzerzijds verklaard, dat de man of de vrouw, die in de dagen van hun kracht, naar plicht en roeping gearbeid hebben, een zedelijk *recht* op pensioen bezitten, als ze onklaar worden door afslijting van hun kracht.

Op dat woord *recht* leggen we eenigen nadruk, juist omdat er een tamelijk breede kring in den lande is, die van dit *recht* niet

hooren wil; soms zelfs korzel wordt, als men er van spreekt.

Tegenover dezulken moet men niet zwijgen, maar zonder ophouden ook op dit punt het *recht* uitroepen, opdat allengs heel het land aan dien klank gewenne, en door den redetwist over dit *recht*, ook wie nu nog tegenstaat, overtuigd moge worden.

Gelijk we in de electorale quaestie reeds in 1872 van *recht* ook voor de lagere volksklassen spraken, zoo doen we het nu in de pensioenquaestie. Niet natuurlijk, alsof hier een recht gold, dat in den werkman kleefde, of door den werkman verworven was; en veel min nog als gold het een recht, op grond waarvan hij een actie kon instellen; maar in dien zin, dat dit recht hem te onthouden een tekort doen is aan de ordinantiën, die God de Heere over den mensch als mensch heerschen doet.

Zoowel bij de electorale quaestie, als hier, moet de werkman derhalve wel verstaan, dat het hier een dier vele rechten geldt, die als vrucht van de zondige ontreddering van ons menschelijk leven, eerst van lieverlede, en nooit anders dan op gebrekkige wijze, aan hun nitoeffening toekomen; maar niettemin moet rusteloos op dit aambeeld geklopt en doorgeklopt, overmits zonder het geweld van den voorhamer veel doove ooren het geroep van dit recht nooit opvangen.

Onze rechtsbedeeling op aarde is volstrekt niet *het* recht.

Zoo willen de heeren pantheïsten het wel, maar zoo is het niet.

Immers het recht op aarde is nooit anders dan door *menschen* besteld, en *het* recht *kan* alleen besteld worden door Hem die over den mensch, en al wat des menschen is, dáárom volstreckte zeggenschap heeft, omdat Hij ze als zijn creaturen schiep, zonder daarbij aan iets anders dan aan zijn eigen vrijmacht gebonden te zijn.

Het recht, dat op aarde door menschen besteld wordt, is nooit iets anders, en kan nooit iets anders zijn, dan gedeeltelijke, onvolledige, soms zeer zwakke, een enkel maal zelfs volstrekt averechtsche uitdrukking van dat door God bestelde recht.

Toen krachtens het hier te lande destijds geldende recht de martelaren hun bloed op het schavot vergoten, was de uiting van het recht Gods in dit aardsche recht volstrekt *averechtsch*.

Wel moet de onderdaan desniettemin voor het in zijn land door de Overheid bestelde recht zwichten, edoch, niet wijl dit altoos recht is, veeleer niettegenstaande het vaak onrecht is, om der gehoorzaamheid wille.

Niet alsof daarom de band tusschen *het* recht en de op aarde in eenig land bestelde rechtsorde onverschillig zou zijn. Integendeel, juist in de overeenstemming van dit recht met *het* recht, moet voor die rechtsorde in de consciëntiën de zenuw van haar kracht liggen. En waar dit recht in volkomen zin averechts (d. i. van het recht af) komt te staan, eindigt het volk met zich vrij te worstelen.

Maar wijl we geen misverstand mogen toelaten, moet hier duidelijk op deze tegenstelling gewezen: Volgens het in Nederland bestelde recht is de werkman op zijn ouden dag ten deele hulpeloos en broodeloos; en daarentegen naar *het* recht moest dit *niet* zoo zijn.

Men zegge dus niet, dat ons spreken van *zedelijk recht* een opblazen van zeepbellen is, want dat een zedelijk recht, waarop ge uiteraard geen actie kunt instellen, veel van scheurpapier heeft.

Immers wie eenmaal inziet en verstaat, dat wat men noemt een *zedelijk* recht in den grond der zaak *het* recht is, het recht gelijk God dit besteld heeft, die doorziet aanstonds, dat juist uit dit zedelijk recht de prikkel en drijfveer werkt, die u ook in de rechtsorde van uw land tot dit uw recht verhelpen moet.

Om nu dit zedelijk recht, voor zooveel *dit* punt aangaat, op voor ieder begrijpelijke wijze toe te lichten, vergelijken we een vrij *werkman* met een *slaaf*.

In vroeger jaren deed de bezitter van een suikerplantage in Oost of West zijn arbeid door slaven verrichten.

Hoe kwam hij daar nu aan? Kreeg hij die gratis?

Neen, hij *betaalde* er voor, en dat wel of op eens, zoo hij een volwassen slaaf van het slavenchip kocht, of zestien jaar lang, zoo de slaaf op zijn eigen plantage geboren en op zijn kosten grootgebracht was.

Juist zooals bij een paard.

Een boer kan, als hij een paard noodig heeft, dit koopen op de markt, en er op eens de koopsom voor betalen, of ook, hij kan zelf fokken, en zoo die koopsom over eenige jaren verdeelen.

Maar wat hij ook kieze, bij paard en slaaf was het eender: wie een volwassen slaaf of een paard in zijn kracht te werk zou stellen, moest beginnen met de kosten te betalen, om slaaf of paard te koopen of zoover te brengen.

Daarom gebruikt de boer zijn paard, en gebruikte de suikerplanter zijn slaaf, op eigen kosten, en met risico; d. w. z. paard

en slaaf moesten behoorlijk gevoed worden, gedekt en gekleed zijn, en stal of hut hebben.

En dat nog wel onder eigen risico, want als het paard kreupel werd, of de slaaf zich verstuikte, moesten beiden toch onderhouden worden, ook al werkten ze niet.

En kwam nu de derde periode, dat slaaf en paard uitgediend raakten, dan schoot men wel het paard voor den kop of verkocht het aan den viller, maar de slaaf moest, zoo als men zegt, aan zijn eindje gebracht. Want al zijn er voorbeelden te over, dat men dan een slaaf, die te oud werd, afmaakte, in later tijd is dit toch niet meer geduld, en gaf men ook aan een ouden slaaf althans zooveel, dat hij den mond kon openhouden.

Voor een slaaf waren er, wat de uitgaven betreft, dus drie perioden:

Voor eerst de periode, dat het slavenkind *nog niet werkte* en toch onderhouden moest worden; kosten, bij een gekochten slaaf opeens gedekt door de koopsom.

Daarna de *tweede* periode, dat de slaaf *werkte*, en geheel onderhouden werd.

En eindelijk een *derde* periode, dat de oude slaaf *niet meer werkte*, en toch te eten kreeg.

Drie perioden alzoo, waarvan slechts de middelste den regel volgt, dat er voor het onderhoud gewerkt wordt, terwijl in de eerste periode van den kinderlijken leeftijd, en zoo ook vervolgens in de laatste periode van den *ouden* dag, onderstand werd genoten, *zonder* evenredige prestatie van werk.

Dit nu was naar *het* recht, niet omdat de suikerplanter recht beoogde, maar omdat de aard en de natuur van het menschelijk leven het niet anders toelieten, en God, die deze natuur schiep, den slavenhouder door die natuur der menschen dwong.

Tenzij de suikerplanter een misdad wilde plegen, en zijn ouden slaaf dooden, *moest* hij hem wel te eten geven.

En voegen we alzoo de ordinantiën Gods in het menschelijk leven met het *zesde* gebod: *Gij zult niet dooden*, saâm, dan lag hierin volledig het recht besteld, dat de suikerplanter eerst het slavenkind op eigen kosten moet opvoeden; daarna den slaaf, toen hij werkte, voeden en kleeden en onder dak brengen moest; en tenslotte *verplicht* was hem ook op zijn ouden dag te onderhouden.

De oude slaaf had alzoo op *slavenpensioen*, als we zoo spreken mogen, *recht*, en dat recht *genoot* hij.

Komt nu aan den *vrijen werkman* minder toe, dan aan den *slaaf*?

Let wel, die vraag stellen we hier niet in betrekkelijken zin, maar volstrekt. Niet voor de vierschaar van het bestaande recht of de heerschende opinie, maar voor de vierschaar van het *recht Gods*.

En juist daarom wezen we zoo kras en scherp *op den slaaf*.

Immers bij den slaaf staat het geval *eenvoudig*, buiten alle *verwikkeling*, en daardoor in doorzichtbare duidelijkheid.

De vrijheid van den werkman komt hier nog niet als factor in het geding. Er is een werkgever, maar nog geen *werknemer*. Er is nog niets dan een instrument, een levende machine, om het werk uit te richten.

De suikerplanter heeft dus nog niet met de vrije wilsgedaan van den werkman te rekenen, maar nog alleen en met zijn *natuur*, (d. i. met de ordinantiën Gods die in die natuur gegrond liggen) en met het gebod: *Gij zult niet dooden*.

Juist echter doordien hier nog alleen 's menschen natuur, en nog niet de vrije keuze van den arbeider, in aanmerking wordt genomen, komt hier de eisch van die natuur, en dus de eisch van de ordinantiën Gods, *zichtbaar* uit.

Maar dan ook zoo zuiver, klaar en helder, dat hij staan en gelden blijft, ook als straks de slavernij wegvalt, en als tweede factor de vrijheid van den arbeider in het spel komt.

En daarom herhalen we onze vraag: Komt aan den vrijen werkman, van Godswege, en naar Zijn ordinantiën, minder recht toe dan aan den slaaf?

En hierop nu antwoorden we:

Noch meer, noch minder, maar juist evenveel.

Immers, slaaf of vrije, beiden zijn *mensch*, en het recht, dat hier aan de orde is, is door God bij de schepping van menschen, voor den mensch *als zoodanig* verordend.

III.

DE SCHADUWZIJDE DER VRIJHEID.

De afschaffing van den slavenstand, later zelfs van het lijfeigenschap, bracht aan de lagere volksklasse een heerlijk voorrecht. Ze geraakte er door in het bezit der persoonlijke vrijheid.

Deze winste nu kan niet hoog genoeg worden aangeslagen. Zonder persoonlijke vrijheid toch waakt het besef van zedelijke verantwoordelijkheid niet op. Eerst de vrije mensch is waarlijk *mensch*, en kan zich naar menschenaard doen gelden.

Maar toch, die verkregen vrijheid bracht ook haar schaduwzijde mede, en niet het minst in den vloek van het pauperisme kwam die schaduwzijde der verworven vrijheid uit.

Immers vrijheid kan ook worden misverstaan.

Ze kan den indruk maken, en maakt dien maar al te licht, alsof vrijheid bestond in het zich losmaken van elken band; in het zich niet storen aan de noodzakelijke levensordinantiën; in het te rade gaan enkel met zin en lust; in het te werk gaan naar blooten inval en wilkeur.

En dit nu is van de ware vrijheid niets dan de caricatuur.

De ware vrijheid bestaat in het zich loswikkelen uit alle *onnatuurlijke*, mits gepaard aan het zich inwikkelen in alle *natuurlijke* banden.

Niet belemmerd te worden in zijn natuurlijke ontwikkeling, naar den eisch van zijn aard en positie, en omgekeerd sterk de trekking te gevoelen van alle banden, die bij onzen aard en bij onze natuur, naar de scheppingsordonnantie van onzen God, hooren, dát en dát alleen is de toestand, die op den eere naam van vrijheid aanspraak mag maken.

Ook de werkman, die in het zweet zijns aanschijns zijn brood eet, was dus volstrekt nog niet vrij, omdat de slavenband afviel. Om waarachtig vrij te zijn en vrij te blijven, moesten ook bij hem al die nieuwe banden worden aangebonden, die bij zijn existentie, als vrijen werkman, hoorden.

Op hem rustte van nu af de zorg voor zijn gezin, zoo bij zijn leven, als na zijn dood, en niet minder de zorg voor zichzelf, als de dagen van zijn kracht zouden zijn voorbijgegaan.

Hij moest dus niet minder, maar zoo mogelijk nog harder werken, dan toen hij slaaf was; maar die harder arbeid werd hem vergoed en verzoet door de bezielende gedachte, dat hij niet meer voor zijn meester, maar voor zich zelve en de zijnen zorgde.

Edoch, hiermeê is niet genoeg gezegd.

Immers, zoodra hij als vrij werkman optrad, moest er een *dubbele* band gelegd worden; de ééne met den man voor wien hij werken zou, en den anderen met die velen, die evenals hij, hun arbeidskracht te koop boden.

Die eerste band werd gelegd door het bedingen van loon; die andere kon niet anders gelegd dan door afspraak en organisatie, opdat niet de concurrentie van de eigen werklieden onderling, het loon derwijs zou doen dalen, dat het nakomen van zijn zedelijke verplichtingen hem onmogelijk werd.

Aan deze dubbele voorwaarde nu zou voldaan zijn geworden, indien van meet af alle werklieden bij eenzelfde vak een soort syndicaat, gilde of bond hadden kunnen vormen, en als zoodanig den prijs van hun arbeid zóó hoog hadden kunnen stellen, dat wie werkte, en goed werkte, in staat ware, zich en de zijnen, naar eisch, in het heden en de toekomst te verzorgen.

Werkman en patroon stonden naar Gods ordinantie *niet* geïsoleerd, maar stonden met elkaar in verband, en door gemeenschap van belang en positie in onderlinge betrekking.

Wezenlijke vrijheid had alzoo geëischt, dat deze band en deze betrekking krachtig hadde kunnen werken; en het is aan het verwaarloozen en niet aanbinden van dezen band, dat onze werkende stand nog altoos het *onvrije* van zijn positie heeft te wijten.

Er moest een band met den patroon, en een band van de werklieden onderling zijn, en zie, beide ontbreken.

Het valsche individualisme heeft ook hier gezegevierd; als korrelen zands woelt het al los dooréén. Een man die werk te vergeven heeft, en een man die werk zoekt. Vraag en aanbod, naar den onheiligen regel van het atomisme. Het is al de tegen Gods ordinantiën ingaande regel, die thans feitelijk de toestanden der lagere volksklasse beheerscht.

Toch kwam het tot dit kwaad niet aanstonds.

Er was vroeger althans *eenige* organisatie; en wat men ook op de oude gilden gesmaald hebbe, en hoe terecht ze ook in haar toenmalige vorming onbruikbaar werden gekeurd, toch gaven ze *meer* band, dan er nu is. Ze gaven althans *eenige* saâmbinding. En het is niet het minst aan die saâmbindende organisatie, hoe gebrekkig ook, dat de werkende stand oudtijds gelukkige dagen te danken had.

Maar toen men, om haar gebrekkig karakter, deze organisatie verbrak, zonder er iets anders dan het éénlingen-begrip, het pure individualisme, het brute atomisme voor in steê te brengen, toen heeft de Fransche Revolutie het anti-sociale begrip van grenzenlooze concurrentie over ons losgelaten, waardoor de op socialen band berekende toestand eenvoudig *onhoudbaar* werd.

Is het nu genoeg, dat onze werkende stand deze oorzaak van zijn ellende inziet, om zich, *zonder hulp van buiten*, uit deze diepte van ellende op te beuren?

M. a. w. is de arbeidende stand bekwaam en bij machte, om zich zóó te organiseren, dat de band met de patroons en de band met de vakgenooten, overeenkomstig den eisch van het leven, naar behooren worde aangelegd en werken kunne?

Zoo ja, laat dan geheel de verzorging van den ouden dag, van weduwen en weezen, van zieken en invaliden, gerust aan de werklieden zelve over. Hoe meer ze toch op eigen initiatief en op eigen verantwoordelijkheid handelen, des te beter. Elke onnoodige inmenging van derden verergert de afhankelijkheid. Alleen in wat ze zelf tot stand brengen, schuilt zedelijke kracht.

Maar is dit mogelijk?

Mogelijk althans nu, in den toestand, die door de gevolgen der Fransche Revolutie voor hen geschapen is?

En dit nu moet ontkend, tenzij men zienderoogen verlopen wil in het socialisme.

Vroeger bestond deze mogelijkheid nog eenigszins, omdat destijds het terrein voor zulk een organisatie althans nog eenigermate beperkt was.

Elke stad was als een eiland. Alleen wie er in woonde, telde meê. En niemand van buitenaf bezat het recht, om op eigen gelegenheid als concurrent op te treden.

Nu echter door de *Freizügigkeit*, d. i. door het aan al wie wil verleende recht, om zich in de plaats uwer inwoning te komen vestigen, elke beperking wegviel; en uw organisatie, om doel te treffen, *geheel* den werkenden stand *van uw land*, ja, zelfs federatief, den werkenden stand van *alle naburige landen* zou moeten omvatten, nu is de mogelijkheid voor zulk een organisatie krachtens eigen initiatief eenvoudig uitgesloten.

Fabrikanten en handelaars in eenig vak kunnen zich zeer licht tot één bond aaneensluiten, gelijk soortgelijke syndicaten in Duitschland en Amerika dan ook in steeds toenemend aantal tot stand kwamen.

Zij kunnen dit doen, omdat hun aantal zoo gering is; omdat ze de beschikking over hun tijd hebben; en omdat de kosten van organisatie en verplaatsing voor hen geen bezwaar opleveren.

Reeds voor de kleine neringdoenden is dit veel moeilijker, omdat hun aantal zooveel grooter, hun tijd meer bezet, en hun middelen beperkter zijn.

Maar volstrekt onmogelijk is het voor den werkenden stand, welks cijfer in de millicenen loopt; die van Maandag tot Zaterdag moet arbeiden; en die de middelen mist, die voor organisatie en verplaatsing geëischt worden.

Dat desniettemin, in meer dan één land, nog zoo krachtige organisatie door hen tot stand is gebracht, dwingt eerbied af, mits men maar helder inzie, dat deze aandrift tot eigen organisatie, die gedurig op teleurstelling afstuit, logisch er op *moet* uitloopen, dat ze heel onzen werkenden stand in de armen der sociaal-democratie voert.

De *Trades-unions* in Engeland, zoo schitterend begonnen, doch nu reeds geheel in het Socialisme verlopen, bewijzen dit.

En dit *kan* niet anders.

Immers de beste organisatie baat niet, zoo slechts *een deel* meêdoet, en een ander deel van verre blijft staan.

Deden allen meê, dan ware de zaak op eenmaal geklonken; maar daarvoor is het aantal te groot; en ook de concurrentie van andere plaatsen, en zelfs van het buitenland, snijdt dit af.

De Overheid *kon* bij werkstakingen niet anders doen, dan de arbeiders, die niet meêdeden, beschermen. En toch, niets zoozeer als die bescherming van de niet-meêdoende elementen, heeft veler oog geopend voor de noodzakelijkheid, om, wilde men op die wijze voortgaan, ook het Overheidsgezag te veroveren, en alzoo te zwenken naar den kant der Sociaal-democratie.

Feitelijk is de vraag, waarvoor we ons geplaatst zien, dus niet deze, of organisatie noodig is. Daarover toch zijn allen het eens, en de aandrift daartoe werkt onder de werklieden in alle landen.

Noch ook, of de Overheid af kan wachten, of deze organisatie uit zich zelf volledig tot stand zal komen. Dat toch *kan* ze niet, en *zal* ze nooit.

Maar wel, of de Overheid deze aandrift tot organisatie tijdig zóó leiden en helpen zal, dat het een organisatie van *belangen* kan blijven. Of wel, dat de Overheid, door haar aarzelen en treuzelen, aan deze organisatie een *politiek* karakter zal leenen, en ten slotte zelve *als Overheid in deze woeling zal ondergaan*.

IV.

PROEVEN VAN OPLOSSING.

I.

NAPOLEON EN BOOTH.

Reeds tal van voorstellen liggen gereed, om het vraagstuk van het *arbeiderspensioen* tot oplossing te brengen, waarvan we er althans enkele voor onze lezers uiteen zullen zetten.

Hierbij houde men intusschen wel in het oog, dat schier alle deze proeven Overheidsbemoeiing onderstellen, niet door de oprichting van een lijfrentebank, maar door regeling van de zaak zelve, door haar te verordenen, er dwingend in op te treden, en er voor bij te dragen.

Niet, alsof we de discussie over het stelsel der individualisten, waarin de Overheid er buiten blijft, geheel willen afsnijden; maar gelijk vanzelf spreekt, is bij dit stelsel zelfs van geen proeve van oplossing sprake.

Wie zich op het standpunt der individualisten plaatst, laat de verzorging van den ouden dag geheel aan particulier initiatief over, en kan hoogstens door het opwekken van organiseerenden geest en door goeden raad daarbij behulpzaam zijn.

Een iegelijk daarentegen die een proeve van oplossing aan de hand doet, onderstelt, dat het initiatief ter oplossing van de Overheid moet uitgaan, ook al koestert men over de grenzen en perken der Overheidsbemoeiing zeer uiteenlopende denkbeelden.

Ook lette men er wel op, dat met de quaestie van het arbeiderspensioen nauw saâmhangt de vraag, hoe in ontstentenis van verdiensten door ziekte of verminking, ook door werkeloosheid, zal te voorzien zijn. Voorts hoe te handelen met de weduwen en weezen die hulpeloos worden achtergelaten. En eindelijk, op wat wijze de voordeelen van zulk een regeling ook ten goede zouden komen aan hen die, zonder in eigenlijken zin „arbeiders“ te zijn, toch een te laag inkomen genieten, om zelve voor de ongelegenheid van ziekte en dood te sparen.

Vandaar, dat de proeven van oplossing, die men aan de hand doet, in omvang soms geheel uiteenloopen; een verschil, nog daardoor verscherpt, dat zelfs zij, die alleen het eigenlijke *arbeiders-*

pensioen op het oog hebben, den leeftijd waarop pensioen zal genoten worden, nu eens op 70, dan op 65, soms zelfs op 60 jaren stellen.

En dan zij in de eerste plaats op twee proeven van oplossing gewezen, die beiden het merk van eenvoud in hun voordeel hebben; de ééne van Napoleon III, de andere van Charles Booth.

Beider stelsel toch, hoezeer in de wijze van uitvoering en wijze van opzetting geheel verschillend, komt hierin overeen, dat èn Napoleon èn Booth alle onderscheiding tusschen wel- en niet-gepensioneerde grijsaards wilden doen vervallen, door een pensioen van omstreeks *f* 150 per jaar beschikbaar te stellen voor elken ingezetene, onverschillig tot wat maatschappelijke stand hij behoore, mits hij zijn 65 jaren voleind had.

Het middel nu, dat Napoleon hiervoor aan de hand deed, was geniaal gevonden.

Laat, zoo oordeelde hij, bij de geboorte van ieder kind *f* 25 in een pensioenkas van het Rijk gestort worden. Zet de aldus telken jare verkregen som, interest op interest, gedurende 65 jaar uit. En als dan de 65 jaar om zijn, zult ge, zonder dat òf de werkmán, òf de patroon, òf de Overheid er een cent bijlegge, de gelden in kas vinden, om aan alle personen van 65 jaar, die nog in leven zijn, tot aan hun dood toe een uitkeering van *f* 150 's jaars te verzekeren.

Die *f* 25 bij de geboorte van een kind zou, wie kon, zelf moeten betalen. Wie zelf niet kon, zou anderer hulp invoeren. Wie die hulp niet vond, zou van Regeeringswege geholpen worden. Maar in elk geval zou er in de Staatskas voor dit pensioenfonds telken jare een som vloeien, gelijk aan het getal der geborenen, met *f* 25 vermenigvuldigd.

Dit zou voor ons land met pl.m. 160,000 geboorten, een jaarlijksch bedrag van omstreeks vier miljoen opleveren. Deze vier miljoen tegen 3 pCt. uitgezet, zou volgens de tabel *Ned. Alm. v. Levensv.* p. 83 (1894) in $23\frac{1}{2}$ jaar verdubbeld zijn op acht miljoen; na 47 jaar zijn aangegroeid tot zestien miljoen; en na afloop van de 65 jaar circa dertig miljoen bedragen. En al zou nu voor het totale aantal personen boven de 65 jaar, indien men aan een ieder *f* 150 wilde uitkeeren, nog zeven miljoen meer noodig zijn, toch mag met Napoleon aangenomen, dat de hoogere

standen dit pensioen *niet* zouden aanvragen, en dat diensvolgens de beschikbare 30 miljoen ruim voldoende zouden zijn, om het pensioen te geven aan wie het aanvroeg.

Stelt men nu, dat een derde der bevolking de f 25 bij de geboorte zelf geheel, en een ander derde gedeelte er een deel van kon storten, zoo zon de uitgave voor het Rijk per jaar niet hooger dan 2 à $2\frac{1}{2}$ miljoen beloopen, en voor deze betrekkelijk kleine uitgave zou het pensioen van f 150 op 65-jarigen leeftijd aan allen die het aanvroegen verzekerd zijn.

Dit is het meest algemeene, eenvoudigste en goedkoopste stelsel, dat zijn kracht hierin vindt, dat men betalen laat bij de geboorte, en niet pas op 20-jarigen leeftijd; en hierdoor het dubbele profijt heeft, dat de interestrekening over 65 jaren loopt in plaats van over 45; en niet minder, dat men bij de sterfttekans al de jong wegstervenden in zijn voordeel heeft.

Het nadeel van dit stelsel is daarentegen, dat het pas profijt afwerpt over 65 jaar, en voor de tusschenperiode voorziening van een geheel ander en veel duurder stelsel vraagt.

Ook zij nog opgemerkt, dat, zoo de toeneming der bevolking blijft doorgaan, gelijk thans, over 65 jaren het percentage van hen die de 65 jaren voleind hebben, aanmerkelijk *hooger* zal zijn.

Noch de ééne noch de andere bedenking tast intusschen het stelsel in zijn kern aan. En, de rechtsgrond ervan nu daargelaten, blijft het in zijn opvatting *geniaal*.

Charles Booth (*niet* de man van het Heilsleger) jaagt naar hetzelfde doel, maar op veel *duurdere* wijze.

Ook hij is tegen een lijfrentebank, en tegen alle onderscheiding tusschen hen die het pensioen zullen genieten en derven.

Vrijwillige verzekering zal z. i. er toe leiden, dat de goeden en braven, die anders tòch wel rondkomen, het *doen*, maar dat juist de slordigen en ongeregelden, die de grootste bijdrage voor het Pauperisme leveren, het *nalaten*. Ook zal men bij vrijwillige verzekering zich meest eerst op een leeftijd van 40 jaren gaan verzekeren, en juist op jeugdiger, onbezorgder leeftijd, als de verdiensten het hoogst en de zorgen het lichtst zijn, zal men het verzuimen.

Hij wil uit dien hoofde, even als Napoleon, een pensionneering

van *alle* personen die den leeftijd van 65 jaren bereikt hebben, rijk of arm. En dit niet enkel, omdat het classificeeren altoos willekeurig is, maar vooral, omdat eerst op die wijs voorgoed het denkbeeld van *de aalmoes* er uitgaat, en rijk en arm gelijk komen te staan.

Tot zoover is dus ook Booth's stelsel zoo eenvoudig mogelijk. Geen klassen, geen onderscheidingen; zoodra ge 65 jaar zijt, vraagt ge uw bewijs van leeftijd aan; en met dit bewijs gewapend, neemt ge een wissel op de rijkskas van *f* 150 in ontvangst, te innen wekelijks, of op eens, mits dan na afloop van het dienstjaar.

Dit stelsel heeft echter, ook nu weer zijn rechtsgrond daargelaten, de booze keerzijde, dat het zoo bijna onbetaalbaar duur is.

Naar zijn eigen bewering zou het Engeland en Wales (buiten Ierland en Schotland) op ruim 200 mill. 's jaars te staan komen; voor ons land zou het een jaarlijksche uitgave van bij de 40 millioen vorderen. En door de toeneming der bevolking zou dit bedrag nog telken jare met ruim 3 pCt. klimmen. Zelfs zou de hygiëne, zoo zij den levensduur rekte, dit bedrag nog hooger opdrijven.

Booth ziet hier intusschen niet tegen op.

Van de 17 millioen p. st. zou, meent hij, terstond 4 millioen p. st. afgaan, die men sparen zou op de kerk en het armbestuur. De 200 millioen gulden zouden daardoor op ruim *f* 150,000,000 slinken. En zoo men bij ons gelijken maatstaf aannam, zou de veertig millioen dalen op ruim *dertig* millioen.

Deze som van *f* 150,000,000 acht Booth voor Engeland te kunnen vinden, indien $2\frac{1}{2}$ cent op het pond suiker, 10 cents op het pond thee, een kleine verhooging op het gedistilleerd, en drie pence op de inkomstenbelasting gelegd werd. De suiker zou dan 72 millioen, de thee 24 millioen, de drank 24 millioen en de inkomsten-*tax* 36 millioen *meer* opbrengen. Saam zou dit 156 millioen geven, en de zaak ware gevonden.

Hij bereikte dan hetzelfde doel dat Napoleon beoogde, maar het verschil voor de Rijkskas zou zijn, dat ten onzent, in plaats van $2\frac{1}{2}$ millioen gulden, jaarlijks ruim *dertig* millioen zou te betalen zijn.

Een som, die ons budget in de verste verte niet lijden kan, hoe luchthartig Booth voor Engeland ook over de 150 millioen heenspringt.

Slechts dient erkend, dat zijn stelsel boven dat van Napoleon voor heeft zijn onmiddellijke genoegzaamheid.

Het werkt reeds na verloop van één jaar op volledige wijze, en de lastige tusschenperiode van 65 jaren, *zonder bate*, waarop Napoleons voorslag stuit, bestaat voor hem niet.

Zoo min hier als elders echter is er ook maar de minste kans, dat de voorslag van Booth in dien vorm doorga.

Want al geven we tot op zekere hoogte toe, dat men werkman en patroon aldus indirect toch laat meebetalen, en wel ongeveer voor hetzelfde aandeel, dat ze anders in den last zouden dragen, toch mag tweërlei niet uit het oog verloren.

Vooreerst niet, dat het aanmerkelijk scheelt, of ge den werkman ongemerkt in de belasting laat opbrengen of wel hem tot eigen bijdrage uitlokt. En ten andere niet, dat het prijsgreven van het profijt, dat in de interestrekening schuilt, geheel noodeloos het Rijksbudget zou bezwaren.

2.

DR. OTTO ARENDT.

Er is nog een derde voorslag gedaan, die in hoofdzaak met dien van Booth overeenkomt, en niet onwaarschijnlijk zelfs aan Booth zijn plan aan de hand gaf.

We bedoelen den voorslag van den bekenden socioloog Dr. OTTO ARENDT, in 1881 reeds uitgekomen onder den titel: *Allgemeine Staatsversicherung und Versicherungssteuer. Leipzig, bij Duncker en Humblot.*

Booth zond zijn plan eerst in 1891 in de wereld door zijn vlugschrift: *Pauperism and Endowment of Old Age.*

Dat we toch Booth eerst noemden, was dan ook alleen, wijl zijn plan en dat van Chamberlain hier te lande het meest besproken zijn. Zoo zelfs, dat onze *Premier* bij de begrootingsdebatten alleen voor deze beide plannen de grove cijfers opgaf; en zulks nog wel met een kennelijke vergissing voor wat Booth's plan betreft. Hiervoor toch gaf Z.Excellentie 75 miljoen op, wat, op / 3 per week gerekend, een cijfer van 500,000 oudjes boven de 65 jaar zou geven; terwijl er slechts even de helft zijn. Doch dit in het voorbijgaan.

Dr. Arendt is tegenstander van de Sociaal-democratie, maar niettemin zeer beslist wat men in Deutschland noemt: Staatssocialist.

Hij nu wil, dat de Staat als zoodanig *alle* verzekering over-

neme, die voor ziekte, invaliditeit, werkeloosheid, ouderdom en weduwenstaat eisch is, voorzoover het personen geldt, die zelve hierin niet voorzien kunnen.

Zijn stelsel is: helpen waar hulpe noodig is; niet verder. Meer dan vereischt wordt voor wat hij noemt een *Minimum-Existenz*, of, wat wij zouden zeggen, het broodnoodige, mag de Overheid niet toeleggen.

Een eerste beperking, waaraan hij aanstonds nog deze tweede toevoegt, dat voor ouderdomspensioen eerst de *zeventigjarigen* in aanmerking komen.

Het aantal zeventigjarigen berekent hij voor Pruisen op ruim 600.000 personen, waarvan 274.931 mannen en 312.984 vrouwen; en wat evenzoo opmerking verdient, van deze 600.000 waren slechts ruim 78.000 mannen en 122.000 vrouwen in de steden. Al de overigen op het platteland.

Iets wat daarom van beteekenis is omdat Dr. Arendt zeer terecht zich verzet tegen een gelijk pensioen voor allen.

Drie gulden per week per hoofd ware op de Veluwe voor oude lieden weelde, in Amsterdam konden ze er slechts even van bestaan.

Hij wil daarom, dat de *Minimum-existenz*, voor de onderscheidene deelen van het land getarifieerd, en om de tien jaren herzien worde.

Een denkbeeld, dat zeer zeker aanbeveling verdient, en de kosten zal doen krimpen.

Alleen blijft het hier de vraag, of de ouderdom van zeventig jaar niet te hoog is genomen, en of die althans hier te lande zou kunnen doorgaan. De grens bij de 65 jaren te stellen, is ongetwijfeld voor onzen toestand billijker.

Toch schat Dr. Arendt, dat in zijn stelsel, voor alle verzekering saâm, 's jaars eene som noodig zal zijn van circa 120.000.000 Mark, d. i. 72 millioen gulden. Gerekend naar een bevolking voor Pruisen van bijna 30 millioen, zou dit voor ons, met 4.700.000 zielen, op tusschen de 12 en 13 millioen neerkomen.

Hij geeft echter zelf toe, dat deze raming allicht te laag is, en neemt dus aan, dat de jaarlijksche uitgave voor het Rijk nog merkelyk hooger kan loopen. We gaan daarom veiliger, zoo we 100 millioen gulden voor Pruisen, en voor ons land naar zijn stelsel 16 à 17 millioen rekenen. Een som, die echter voor ons land nog met minstens 10 millioen klimmen zou, indien niet,

gelijk hij voorslaat, alleen de zeventigjarigen, maar reeds de vijf en zestigjarigen recht op pensioen erlangden. Zijn stelsel mag dus, met deze wijzigingen, geacht worden voor ons op 26 à 27 millioen neer te komen.

Hoe wil nu Dr. Arendt deze som vinden?

Antwoord: door een afzonderlijke verzekeringsbelasting, waarin *allen* zullen worden aangeslagen.

Dus ook zij, die dusver van alle directe belasting waren uitgesloten, en wier inkomen de 420 Mark of f 252 niet te boven gaat.

Dezen wil hij belasten met 1 Mark of f 0.60 per maand; wat dus feitelijk neerkomt op een bijdrage in de verzekering van f 7.20 per jaar. Een last, dien hij niet te zwaar acht, omdat het met name deze klasse der bevolking is, die voor invaliditeit, ziekte, werkeloosheid en ouden dag van de verzekering bate zal trekken. En zulks te minder, omdat deze klasse der bevolking dan menig bedrag uitwint wat ze nu reeds spaart, en ze, juist dank zij de verzekering, geen werkeloosheid meer zal kennen.

Voor Pruisen schat hij het aantal personen, dat deze 12 Mark zou opbrengen, op ruim $3\frac{1}{2}$ millioen, waaruit het Rijk alzoo 40 millioen zou innen.

In de tweede plaats wil hij evenzoo 12 Mark of f 7.20 per jaar laten betalen door de $4\frac{1}{2}$ millioen personen in Pruisen, die nu reeds voor een inkomen van 420—1200 Mark (f 252— f 720) zijn aangeslagen. Deze klasse zou dan opbrengen ruim 53 millioen Mark.

Van de inkomsten van 1200—4200 Mark (f 720— f 2520) wil hij het dubbele heffen. Alzoo f 14.40 per jaar. Dit zou een kleine 20 millioen Mark opbrengen.

En eindelijk van de hoogere inkomsten zou hij progressief een verzekeringsbelasting van 25 Mark tot 50,000 Mark willen nemen, en acht, dat hierdoor omstreeks 6 millioen te winnen ware.

Het laatste cijfer van 50.000 Mark treedt bij hem in, zoo het jaarlijksch inkomen twee en een half millioen Mark bedraagt, en zou dus feitelijk circa 2% zijn.¹⁾

¹⁾ Dat Dr. Arendt de inkomsten belasting anderzijds met 40 millioen wil verminderen, en dit verlies dekken door een kapitaal- en beursbelasting, doet voor ons niets ter zake.

Deze schaal neemt Dr. Arendt niet doorlopend progressief. De progressie begint eerst, waar weelde wordt geacht te heerschen, zoo zelfs, dat bij inkomens van 21000 mark, de belasting nog geen f 60 zou bedragen.

Daarentegen is ze voor de middelklasse degressief, daar een werkman met f 250 evenveel zou te betalen hebben als iemand met f 720 inkomen; en evenzoo iemand met f 750 evenveel als iemand met ruim f 6000.

Hiertoe wordt Dr. Arendt geleid door de overweging, dat de lagere klasse naar evenredigheid meer moet betalen, omdat zij rechtstreeks profijt van de verzekering trekt, terwijl de personen met een inkomen van f 4000 à f 5000 er nooit bate van trekken, en toch niet rijk genoeg zijn om veel te betalen.

Hierin nu ligt iets rationeels.

Wie zelf tot de klasse behoort, die profijt van de verzekering zal hebben, kan zich niet beklagen zoo hij proportioneel iets meer bijdraagt; en f 7.20 per jaar is dan stellig niet te veel.

Dat bij klimming van inkomen de klasse, die van alle profijt uitgesloten is, naar evenredigheid minder betaalt, zoolang ze zelve moeite heeft om rond te komen, laat zich even goed hooren.

Dat de klasse waartoe de meeste patroons behooren, f 14.40 per jaar zal betalen, is geen te hooge eisch.

En dat eindelijk zij, die over f 12.000 en meer per jaar beschikken, een bijdrage van f 100 en meer geven, kan evenmin een overdreven eisch worden genoemd.

Iets waarbij dan nog komt, dat de weelderiger klasse tevens voor geen gering deel ontbloot wordt van allerlei armenzorg, en tevens, door daling van het cijfer der burgerlijke armbesturen, uitspaart op haar gemeentelijke belasting.

Indien men zulk een weg van Rijksverzekering, door een afzonderlijke belasting voor dit doel, op wil, heeft het stelsel van Dr. Arendt dan ook metterdaad veel, waardoor het zich aanbeveelt, en is stellig boven dat van Charles Booth te verkiezen.

Intusschen dwingt het feit, dat men in Duitschland zelf een anderen weg insloeg, tot nadenken.

De wet, regelende *die Invaliditäts-und Altersversicherung* van 22 Juni 1889 heeft niet zijn stelsel, maar dat van Dr. Baare in zijn *Denkschrift über die Altersversicherung*, geijkt.

En daarom stappen we met Dr. Arendt van de absolute stelsels af, om in een volgend artikel de gemengde stelsels te be-

spreken, die in Engeland door Canon Blackley en in Duitschland vooral door de *Gutachten über Alters- und Invalidencassen* van Kalle, Zillmer, Hiltrop en anderen aan de orde zijn gesteld.

3.

BRENTANO.

Napoleon, Booth en Arendt poogden het moeilijk vraagstuk op te lossen door een eenvoudigen, volstrekten en gansch algemeen voorslag. Alle drie wilden ze het pensioen door het Rijk laten waarborgen en uitbetalen, en alle drie melken ze, opdat het Rijk dit kunne, heel de bevolking. Napoleon door een geboorte-belasting, Booth door indirecte lasten, Arendt door een opzettelijke Verzekeerings-belasting.

Wel verschillen hun drie plannen onderling. Napoleon gaf slechts een idée aan. Booth trok niet veel meer dan lijnen. En alleen Arendt werkte zijn voorslag uit. Maar toch, gaat ge op den raad van deze drie mannen af, dan wordt de Rijksoverheid, en zij alleen, de handelende, de verzorgende, de geld innende en pensioen uitbetalende macht.

Het is nu tegen deze grondgedachte, dat andere staathuishoudkundigen principiëel bezwaar hadden.

Zoo eenzijdige actie van de Overheid scheen hun bedenkelijk voor de vrije ontwikkeling van onze burgerlijke veerkracht. Ze wenschten zulk een ver gaande curateele niet. En uit dien hoofde zwenkten ze meer den kant uit van wat de Engelschen „thrift” noemen, en wat wij uitdrukken door „particulier initiatief.”

Intusschen, met merkbaar verschil.

Er waren er, die als Brentano en Zillmer er de Overheid *geheel* buiten wilden houden. Anderen, die van Overheidswege wel verplichte pensioen-*verzekering* of ook pensioen-regeling wilden zien ingevoerd. En nog weer anderen, die wilden dat de Overheid niet enkel tot verzekering zou dwingen, en die verzekering zou regelen, maar ook er zelf in zou bijdragen.

Ook de proeven van oplossing door dèze mannen gegeven, zijn overwaard, dat men er kennis van neme.

Zelfs de proeve van Brentano, door hem geënt op de gegevens, verstrekt door Dr. Von Endt, in zijn bekend werk: *Der Preis der Arbeit*.

Brentano is, gelijk men weet, een bijna doctrinair aanhanger

der oude oeconomische school, die er niet van hooren wil, dat men ook maar eenigszins naar socialen kant afwijkt.

Zelfs gaat hij zóóver van te beweren dat de tegenwoordige misstanden, waarvoor hij een open oog heeft, volstrekt niet te wijten zijn aan het egoïsme der Manchesterschool, maar veeleer omgekeerd aan de weinige consequentie, waarmee de leer dier Staat-huishoudkundige school is toegepast (p. 232 van zijn *Die Arbeiterversicherung*).

Het is dan ook een lust om Brentano te hooren, en zonder aarzelen zij hier uitgesproken, dat, indien Brentano's denkbeeld uitvoerbaar bleek, het ons het ei van Columbus zou zijn.

Hij begint dan met de stelling, dat een gezond en krachtig man, die terdege doorwerkt, zóóveel moet kunnen verdienen, dat hij zich-zelf tot aan zijn dood toe onderhoudt en in de opvoeding zijner kinderen als het ware terugbetaalt, wat hij zelf aan opvoeding gekost heeft.

Niet anderer hulp, maar eigen verdienste moet hem de middelen verschaffen, om te leven als hij werkt, maar ook, als hij niet meer werken kan door ziekte, invaliditeit of ouderdom; om te leven als hij wel werken kan, maar geen werk vindt; en om te doen leven vrouw en kroost, terwijl hij er nog is, en als hij mocht sterven.

Ge ziet wel, Brentano is allerminst een man van halve maatregelen. Wat den omvang van de te vinden middelen betreft, denkt hij met Dr. Arendt eenstemmig. Bevredegend zal de toestand der arbeidende klasse ook z. i. dan eerst zijn, als de arbeider van bestaansmiddelen verzekerd is in dagen van werkeloosheid, van ziekte, van invaliditeit, van ouderdom, en voorts voor de weduwen en weezen die hij achterlaat.

Hoeveel moet de arbeider nu in het jaar verdienen, om dit alles uit eigen middelen te kunnen praesteeren?

Volgens Dr. Endt had de arbeider voor onderhoud zonder meer 1 Mark of f 0.60 per dag noodig. Doch Brentano voelt zelf, dat dit dwaasheid is, en stelt de kosten van het onderhoud van een arbeidersgezin, door elkaar, op f 1.50 per dag, d. i. per jaar op $\pm$ f 550.

Dit nu is geen onbillijke berekening. Want wel verdient menig ambachtsman in de steden meer, maar hier staat tegenover, dat de loonen te platten lande veelszins aanmerkelijk lager zijn. Door elkander gerekend is f 550 per jaar, zoo ge enkel op woning, kleeding en kost rekent, een loyaal bod.

Zal nu de arbeider, die 's jaars deze som voor *het heden* noodig heeft, ook zorgen voor de kwade dagen die *komen* kunnen, dan zou door hem, van zijn vijftiende jaar af, volgens Brentano, moeten betaald worden als verzekeringspremie: Ten eerste f 10 's jaars, om zich in geval van *ziekte* een weekgeld van f 5.40 te verzekeren. Ten tweede f 7.20 's jaars, om zich *na afloop van zijn 65e jaar* een pensioen te zien gewaarborgd van ruim f 200. Ten derde f 2.50 's jaars, om in geval van *invaliditeit door ongeluk* te kunnen rekenen op f 72 's jaars. Ten vierde f 0.75 's jaars, om voor zijn begrafenis f 36 vast te zetten. Ten vijfde f 36 's jaars, om in dagen van werkeloosheid over f 6 's weeks te kunnen beschikken. En eindelijk f 48 's jaars, om na zijn dood f 240 's jaars aan zijn vrouw en kinderen te waarborgen, de laatsten gerekend tot een ouderdom van 15 jaar.

Deze zes postjes zouden hem op ruim f 100 te staan komen, zoodat het jaarloon van een arbeider f 550 + f 100 = f 650 zou moeten zijn.

Zij hier nog bijgevoegd, wat Brentano weglaat, maar er in zijn stelsel bij hoort, dat de werkman ook de school voor zijn kinderen niet als een aalmoes van den Staat moest ontvangen, maar uit eigen middelen bestrijden, zoodat er door elkander nog op twee en een half kind à f 20 's jaars te rekenen ware. Eerst als derhalve zijn jaarlijksche verdienste klom tot f 700, zou de arbeider metterdaad er aan toe zijn gelijk hij zijn moet, zich vrij bewegen kunnen, en als burger op eigen voet in het land staan.

Om nu dit doel te bereiken, wil Brentano, dat alle werklieden over heel het land in eenzelfde vak zich vrijwillig organiseeren zullen, en dat ze, dank zij die krachtige organisatie, weigeren zullen voor minder dan f 14 per week te arbeiden.

Juist wat we in ons eerste artikel bedoelden met ons arbeiders-syndicaat.

En denkt ge u nu deze organisatie feitelijk over heel het land en voor alle vakken tot stand gekomen, dan zou metterdaad zulk een pressie zijn uit te oefenen, dat zoo hoog een loon bij vrij contract te bedingen ware.

Legde dan voorts de organisatie zelve aan de arbeiders de verplichting op, om zich in deze verschillende kassen te verzekeren, en slaagde ze er in, de organisatie van deze kassen zelve deugdelijk te regelen en te besturen, dan waren we in het *Dorado* der vrijheid.

Edoch, en hier stuiten we, dit ideaal, hoe schoon ook gedroomd, vervluchtigt, zoodra ge in contact komt met de werkelijkheid.

Vooreerst toch is het, naar het oordeel van alle deskundigen, en blijkens de ervaringen dusver opgedaan, een volkomen utopie, te wanen, dat de gezamenlijke arbeiders in alle vakken over heel een land zich als zoodanig en op zoo vasten voet organiseeren zullen; en blijft er een deel buiten staan, dan komt van dat deel de concurrentie, en profiteert de patroon van die concurrentie, om uw organisatie te ontwapenen.

Ten tweede, bij vrije organisatie kunt ge de verplichte verzekering niet anders waarborgen dan door weigering van het lidmaatschap of ook uitbanning; en door beide kweekt ge juist datgene, wat uw organisatie breekt in haar kracht.

En ten derde, de patroon zal er op zichzelf niets op tegen hebben, dat hooger loon op een doorsnede van f 14 per week uit te betalen, mits hij maar zeker is, dat ook zijn buitenlandsche concurrent gelijk loon te kwijten heeft. Anders toch ware dat hooge loon de dood voor zijn export: zou de importatie van buiten er door bevorderd worden; en op die wijs niet alleen de patroon, maar evenzoo de werkende stand, door Brentano's utopie om koud gaan.

En hier is voor Brentano geen uitweg.

Immers wie wil dat de Overheid de zaak regele, kan nog staande houden, dat de Regeeringen onderling overeen zullen komen, gelijk keizer Wilhelm dat voorstelde. Maar wie drijft op niets dan particulier initiatief, zou stil moeten wachten tot dat in alle andere landen de arbeiders van alle vakken zich even volledig georganiseerd hadden, d. w. z. tot een tijd *die nooit komt*.

Dit nu betreuren we in hooge mate; want kon Brentano's voorslag doorgaan, het zou ook ons ideaal verwezenlijken.

Maar lang of kort redeneeren baat niet.

Op den boozen kant der practijk stuit elk stelsel van dien aard af.

Nu eenmaal als onzalig gevolg van verkeerde staathuishoudkunde de regel vastzit, dat men alle producten met minder betaalt, dan er aan arbeidsloon in moest zitten, en dit ontbrekende aan laat vullen door kosteloze school, door burgerlijk armbestuur, en door allerlei philantropie, nu kan de vrije aandrift hier niet tegen op worstelen. Deels niet, omdat de werklieden door die

valsche staathuishoudkunde aan verkeerde sleur gewend en zorgeloos gemaakt zijn; en deels niet, omdat de concurrerende marktprijs van den buitenlandschen producent u altoos dwars voor den boeg komt.

Op beoordeeling der bijzonderheden van Brentano's stelsel gaan we daarom niet in.

Het zou tot niets nut zijn.

Men kon anders vragen, of heel wat vakken niet veel te klein van omvang zijn, om een afzonderlijke verzekering mogelijk te maken; of niet tal van arbeiders kwalijk tot een apart vak zijn te rekenen, en ook van vak in vak overgaan; of niet tal van personen ook buiten de eigenlijke arbeiders meêtellen; of er op die wijs eenige zekerheid was van richtig beheer, ook voor kleine corporaties, waarbij het over weinig schijven liep; en zooveel meer.

Maar dit alles laten we rusten.

Met Brentano's stelsel is niet vooruit te komen.

Mede de zonde van een vroeger staathuishoudkundig geslacht, snijdt ons dien schoonen weg onherroepelijk af.

4.

WOLFF, BLACKLEY EN CHAMBERLAIN.

De onmogelijkheid, om de utopieën van Brentano, Zillmer en Endt te verwezenlijken, is dan ook reeds in 1874 op het bekende congres in Eisenach duidelijk uitgesproken.

Vijf mannen van naam, de grootfabrikant Kalle, Burgemeester Ludwig Wolf, de Assessor Hiltrop, de geheim-secretaris Behm, en Director Zillmer waren uitgenoodigd, om voor dit congres een referaat ter inleiding *über Alters- und Invalidencassen* te leveren, en, Zillmer uitgezonderd, kwamen allen zonder onderscheid tot de slotsom, dat er van goede hope op succes geen sprake kon zijn, tenzij de Regeering de verzekering *verplicht* stelde, en zooal geen regeling en eigen beheer, dan ten minste toezicht en contrôle schonk.

Veel verder ging men destijds nog niet.

Van regeeringsbijdrage was nog geen sprake, slechts schuchterlijk van een bijdrage der patroons; en het hoofddenkbeeld was destijds nog, dat de arbeider best in staat was, om voor zich zelf te zorgen, indien maar vaststond, dat *allen* gedwongen waren meê te doen, en staatscontrôle waarborg tegen wanbeheer bood.

Men liet zich destijds nog leiden door de historie der *Knappschaften*. Dit waren een soort gilden van bergwerkers, welke gilden voorzagen in allerlei pensioen, maar zoo, dat een ieder verplicht was deel te nemen, en wel verplicht door *de wet*.

Metterdaad is de historie dezer Knappschaften dan ook hoogst leerzaam; en zoo het historisch overzicht dat Hiltrop er van geeft, als de voorstellen tot verbetering die hij doet, verdienen in hooge mate de aandacht.

Voor ons doel echter is alleen van aanbelang de voorslag van Ludwig Wolff, die in dertien korte § § een regeling ontwierp, die wel van de Overheid, maar niet van de Rijks-Overheid uitging.

Hij wilde namelijk, dat elke burgerlijke gemeente officieel een verzekeringskas voor invaliditeit, ziekte en voor den ouden dag zou oprichten. Hij wilde dat de wet elk werkman verplichtte, lid van die kas te worden. En het bestuur over deze kas wilde hij onder leiding van de Overheid, en onder haar garantie, voor een aanmerkelijk deel laten voeren door de arbeiders zelve.

Een stelsel waar wel veel schoons in ligt, maar dat onuitvoerbaar is, zoolang de *Freizügigkeit* stand houdt, en de arbeiders zich gedurig van gemeente naar gemeente verplaatsen kunnen.

Ongetwijfeld ware gemeentelijke regeling te verkiezen, maar zoolang een ieder elk oogenblik heel het land voor zich heeft, om er heen te trekken, *kan* de regeling niet anders tot stand komen, dan op *nationalen* voet.

De wet van 22 Juni 1889 die in Deutschland de *Invaliditäts-und Alters-versicherung* heeft ingevoerd, wijkt dan ook daarin van de denkbeelden van het congres te Eisenach af, dat zij de zaak door de Rijksoverheid regelt, en, wat nog meer zegt, Rijksgeld voor de verzekering beschikbaar stelde.

Geheel echter werd het denkbeeld van gemeentelijke kassen daarom niet losgelaten, (Art. 41); en zelfs de particuliere vereenigingen, mits waarborgen van deugdelijkheid biedende, werden toegelaten en opgenomen in het verband. En ook werd het denkbeeld opgenomen (zie art. 48) om de arbeiders zelve op te nemen in de organisatie van het beheer.

De eigenlijke beteekenis van deze wet ligt echter in het sinds Eisenach opgekomen denkbeeld, om de bijdragen voor het fonds van drie zijden te laten komen: van de zijde der arbeiders, van de zijde der patroons, en van de zijde der Regeering. En vooral in de bepaling, dat niet alle pensioenen gelijk zullen zijn, maar

dat vier klassen worden aangenomen, al naar gelang de gewone jaarlijksche verdienste 350, 550, 850 of meer Marken bedraagt.

De bijdrage van den kant der arbeiders wordt van het loon afgehouden, en komt hierdoor regelmatig in.

Toch kan men niet zeggen, dat deze wet de zaak afdoende geregeld heeft, zoodat men in Duitschland nog steeds klaagt en over het onvoldoende der verzorging en over het te ingewikkelde stelsel.

Ook zijn de klachten niet gering, dat de patroons hun eigen bijdragen op het loon korten, en dat in menig vak de concurrentie met het buitenland dwingt, om heel de bijdrage, except wat de Overheid er aan toevoegt, door vermindering van het loon te vinden.

Zij hier nog bijgevoegd, dat ook de hooge leeftijd van 70 jaar, die als maatstaf is aangenomen, ernstige bedenking wekt.

Liever echter dan te lang bij deze algemeen bekende Duitsche wet stil te staan, vestigen we de aandacht op het minder bekende stelsel van Chamberlain.

Van Canon Blackley ging de pensioenbeweging over heel Engeland uit, al is het, dat Blackley later zijn oorspronkelijken voorslag gewijzigd heeft.

Blackley's oorspronkelijk denkbeeld was, dat elk arbeider van zijn 18e tot zijn 21e jaar, als waarin hij geacht werd nog ongehuwd te zijn, verplicht zou worden zulk een kapitale som te storten, dat enkel uit deze som, interest op interest gezet, alle pensioen van het 70e jaar af kon worden uitbetaald, *zonder* Staatshulp.

Later echter heeft hij, wijkende voor drang, de 70 jaar op 65 doen dalen, en het denkbeeld aanvaard, dat ook het Rijk zou bijdragen, op grond dat er bij de pensionneering, met het oog op het pauperisme, ook een Staatsbelang betrokken was.

Opmerkelijk is in Blackley's voorslag vooral het denkbeeld, om de *jonge* werklieden, die vol geld verdienen, en nog geen gezin te hunnen laste hebben, hun vele geld niet in weelde of overdaad te laten verteren, maar te laten aanwenden voor de toekomst.

Dit denkbeeld van Canon Blackley is later door de *National Providence league* zóó uitgewerkt, dat elk jong man vóór zijn 21ste jaar £ 65 d. i. *s* ± 800 zou storten. Uit de rente hiervan zou op 65-jarigen leeftijd een pensioen van £ 6.10 kunnen voldaan

worden. De Staat zou hier dan £ 6.10 bijleggen. En alzoo zou er een pensioen gevonden zijn van £ 13 = f 156.

Het hoofdbezwaar bleef echter, dat aldus de *bridge*, gelijk de Engelschen het noemen, niet gevonden was. Deze kas zou toch pas in 1936 gaan werken. En wat dan te doen in die *veertig* lange jaren?

Dit nu bracht den bekenden staatsman Chamberlain er toe, om een meer ingewikkelde oplossing voor te stellen, maar die ten deele een *brug* van het heden naar de toekomst slaan zou, en van de jonge mannen vóór hun 21ste jaar *minder* zou vergen.

Chamberlain's voorslag laat de keuze, of men zich verzekeren wil of niet, vrij. Er wordt alleen bepaald, dat zoo een arbeider op zijn 25ste jaar in het rijkspensioenfonds f 60 gestort heeft, de Overheid op zijn naam £ 15 of f 180 in het credit zal zetten.

Daarna moet de verzekerde gedurende 40 jaren een jaarlijksche bijdrage storten van één gulden per maaad.

En is op die wijze $f\ 60 + 40 \times f\ 12 = f\ 540$, door de werklieden gestort, dan verkrijgen ze daardoor het recht om 1°. zoodra ze 65 jaren zijn, tot aan hun dood toe, een pensioen van f 156 te ontvangen; 2°. zoo ze vóór hun 65 jaar sterven, door hun nagelaten kinderen, tot op hun 12de jaar, f 1.20 per kind te doen ontvangen, mits het totale bedrag het eerste halfjaar de som van f 7.20, en later de som van f 4.80 niet te boven ga; en 3°. zoo zij geen kinderen noch weduwe achterlaten, zullen hun erfgenamen recht hebben op een erfenis van f 60.

En nu de *brug*.

Chamberlain zag in, dat men geen 40 jaren wachten kan, noch ook dat men, gelijk in Napoleons stelsel, alle betaling 65 jaar kan uitstellen.

Hij wil daarom ook de nu reeds meer bedraagden helpen, maar alleen diegenen onder hen die nu reeds hoogstens 50 jaar oud zijn.

De oudjes van 50—65 jaar laat ook hij aan hun lot over. D. w. z. zijn brug helpt voor 25 jaar, niet voor de 40.

Niet aanstonds, maar eerst over 15 jaar zal zijn *brug* begaanbaar zijn.

Zij die de 25 jaren reeds gepasseerd zijn, zouden daartoe van nu af aan een jaarlijksche bijdrage moeten storten, opklimmende van f 48 tot f 120, om hun uit deze som op 65-jarigen leeftijd een premie van £ 6.10 d. i. f 75 te verzekeren.

Ook voor hen zou de Staat er dan even zooveel bijleggen, en

zoo zou het pensioen van f 150 reeds over 15 jaar gaan loopen.

Ook voor de vrouwen heeft Chamberlain gezorgd, maar met lagere cijfers. Een jonge vrouw die, vóór ze 25 jaar wordt, f 18 heeft gestort, en jaarlijks nog f 5 bijbetaalt, zal op 65-jarigen leeftijd een pensioen tot aan haar dood toe genieten van f 1.80 per week.

Eindelijk opent Chamberlain ook de mogelijkheid, dat een arbeider op zijn 25e jaar slechts f 30 stort, en slechts f 6 per jaar betaalt, doch dan ontvangt hij wel op 65-jarigen leeftijd zijn pensioen van f 156, maar niets, zoo hij vroeger sterft, voor zijn kinderen, noch voor zijn erfgenamen.

Het aantal personen, dat recht op bijslag zou hebben, voor Engeland op 480.000 gerekend (opgave van 1891), zou de Staat alzoó vijf en een half mill. pond d. i. 66 millioen gld. hebben bij te betalen; wat voor ons land ongeveer op 10 à 11 millioen zou neerkomen, indien *allen* deelnamen.

Voor de kosten-berekening van Chamberlain's stelsel maakt het dan ook weinig verschil, of men de verzekering verplicht stelt of vrij laat.

Laat men het vrij, dan zal juist het armste deel zich niet verzekeren; en het Rijk, dat in Engeland tot armverzorging gehouden is, zóó zelfs dat de arme er recht op onderstand heeft, zal zooveel meer voor de armen moeten betalen, als het op zijn bijdrage voor het pensioen uitwint.

V. B O A Z.

Boaz, de Vereeniging van Nederlandsche Patroons, die als uitvloeisel van ons Sociaal Congres in het leven trad, heeft tot *hoofdttaak*: de conscientie der Patroons in hun verhouding tot hun werkvolk wakker te schudden; en jaagt het ideaal na, dat althans de *Christelijke* Patroons, krachtiglijk door den drang van Gods Woord gedreven, zich zóó tegenover hun werklieden gedragen mogen, dat ze deswege in het oordeel Gods kunnen bestaan.

Het was uit dien hoofde geheel natuurlijk, dat ook *Boaz* de zaak der pensionneering ter sprake bracht, en zich in eigen kring de vraag stelde, wat ten deze, naar het recht Gods, van de Patroons ten faveure van hun werkvolk kan worden geëischt.

Ook was *Boaz* in zoover gelukkig, dat het de inleiding van

deze zaak aan den heer W. Hovy opdroeg, die reeds sedert jaren zóózeer van de noodzakelijkheid der pensionneering overtuigd is, dat hij op de brouwerij, waarvan hij de oudste Directeur is, sinds lang een goed werkend stelsel van pensionneering heeft ingevoerd en tot uitwerking doen komen.

Duidelijk spreekt de heer Hovy het dan ook uit, dat er hier geen sprake is van een uit te reiken *aalmoes*, zelfs niet van Philantrophie; maar dat het geldt aan den eerlijken werkman op zijn ouden dag de vrucht van zijn eigen welbestede levenskracht te verzekeren.

Daarom nu is ook z. i. tusschenkomst van de Overheid noodzakelijk.

Particuliere pogingen, op allerlei wijze aangewend, schoten te kort.

Hij, als man van het vak, en die dus ten deze deskundige als weinige is, aarzelde niet, zich in zijn referaat hierover in dezer voege uit te laten.

„Kon nu die algemeene invoering maar langs den weg der vrijwilligheid plaats hebben, hoezeer zou ik dat wenschen. Het zou oneindig verre te verkiezen zijn boven wettelijke regeling. Tot hiertoe evenwel is elke poging tot vrijwillige invoering schromelijk mislukt. Ik herinner slechts aan de poging, in 1881 door het werkliedenverbond Patrimonium gedaan, waarvoor waarlijk heel wat gewerkt is; aan de oproeping uitgegaan in 1882 door een commissie, uitgenoodigd door het Hoofdbestuur der Vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid, bestaande uit meer dan honderd leden, waaronder vele van onze voornaamste mannen, o. a. 5 ministers, 5 commissarissen van provinciën, leden der Eerste en Tweede Kamer, de burgemeesters van Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Leeuwarden enz., onderscheidene hoogleeraren en andere autoriteiten. In dit stuk worden alle belangstellenden ten dringendste opgewekt om eene vergadering bij te wonen, waarin belangrijke mededeelingen zullen gedaan worden betreffende de oprichting van een „Algemeen Nederlandsch pensioenfonds voor Werklieden,” en leest men o. a. deze woorden: „Wij verzoeken u met den meesten aandrang, om door tegenwoordigheid op die vergadering van Uwe belangstelling te doen blijken, opdat ook Uwe inlichting moge strekken tot vestiging van een fonds, dat, krachtig gesteund en goed bestuurd, het toekomstig geluk van den Nederlandschen werkman zal verzekeren. Schooner gelegenheid werd in lang niet aangeboden om te toonen, dat het Nederlandsche volk in zijn geheel een hart heeft voor den werkman, en zijne diensten erkent. Komt het fonds tot stand, ook door uwe gewaardeerde medewerking, dan zal eene hoogst nuttige zaak in het leven zijn geroepen, die heilzaam werkt voor geheel Nederland.”

Nog herinner ik aan de ernstige en welgemeende pogingen nog

vóór weinige jaren hier ter stede aangewend, vooral op initiatief van den voormaligen Burgemeester, Mr. Van Tienhoven, waarvan het gevolg is geweest de stichting van den dusgenaamden Werkgeversbond, waarvan het beginsel was, dat elk werkman een pensioenboekje hebben zou, en dat de premie zou worden betaald voor $\frac{1}{3}$ door den werkman, voor $\frac{2}{3}$ door den werkgever, zoodat bij overgaan van den éénen patroon naar den anderen deze laatste slechts zou hebben voort te zetten, hetgeen reeds bestond, waardoor aan het einde van zijn loopbaan de werkman verzekerd zou zijn voor zijn pensioen, waaraan al zijn onderscheiden patroons met hem zouden hebben bijgedragen.

Al deze pogingen hebben tot zeer weinig geleid. Niet omdat ze niet goed waren op touw gezet. Het tegendeel is waar. Er is veel voor gewerkt. Wij gedenken nog met dankbare waardeering b. v. aan al wat onze zeer geachte en geliefde B. Poesiat voor het pensioen- en onderstandsfonds voor werklieden en hunne weduwen heeft gearbeid, aan den ijver door onzen Van Oversteeg ontwikkeld om deze zaak populair te maken. Het vrijwilligheidssysteem heeft echter schipbreuk geleden. En zoo blijft de keus tusschen wettelijke regeling of geen regeling. Tusschen deze aarzelijk geen oogenblik aan de eerste de voorkeur te geven."

De heer Hovy is dus onvoorwaardelijk bondgenoot van hen, die, met ons, de *verplichting tot pensionneering* van Overheidswege willen zien opgelegd.

"Om echter tot een goeden toestand te komen, moet de zaak geregeld worden. Ook in dezen moet de patroon het voorbeeld volgen van de mier, die vooruit zorgt, opdat, wanneer het oogenblik daar is, de last niet te zwaar worde. De Christenpatroon moet het uit zichzelf doen; maar ook de andere patroons moeten het doen. Daarom geloof ik, dat eenige meerdere aandrang onmisbaar blijken zal, om in deze de natuurlijke zelfzucht te overwinnen.

Die aandrang moet komen van die macht, die van God bestemd is om den zwakke te beschermen, n.l. de overheid. Bevreesd als ik ben van alle overheidsbemoeiingen dáár, waar zij zich beweegt op een terrein dat het hare niet is, meen ik toch, dat zij een gewichtige taak te vervullen heeft dáár, waar het geldt de verhooging van het zedelijk bewustzijn der natie, het tegengaan van willekeur bij hen, die de macht in handen hebben, de bescherming van den zwakke tegenover de zelfzucht van den sterkere. In de wetten regelende den arbeid van vrouwen en kinderen, wordt door de overheid deze taak reeds aanvaard, maar evenzeer kan zij, om onbillijke verarming te voorkomen, met goeden grond vorderen, dat, behalve het loon, ook nog iets daarenboven betaald worde ter voorziening in het levensonderhoud gedurende den ouden dag."

En ook is de heer Hovy het met ons eens, dat de voorziening in pensioen niet genoeg is. De voorziening moet ook ziekte en

invaliditeit dekken. Meer nog, ze moet zich ook uitstrekken tot de weduwen en de weezen, die de werkman achterlaat.

Om dit doel te bereiken slaat de heer Hovy voor, dat men den werkman zelf zal laten zorgen voor zijn vrouw en kinderen, bijaldien hij kwam weg te sterven, en dat de zorg voor zijn pensioen, indien God hem het leven spaart, geheel op den patroon worde gelegd.

In dit denkbeeld van verdeeling nu ligt iets schoons. Zelf zorgt de werkman voor de zijnen, en een ander, zijn patroon, zorgt voor hem, en zulks onder de uitdrukkelijke conditie, dat het pensioen niet als armbedeeling, maar als een deel van het verdiende, maar *nog niet uitbetaalde* loon worde aangemerkt.

Alzoo een pensioen, dat de werkman van den patroon eischen kan, evenals hij recht heeft op afeischen van het weekloon.

Meer nog, de heer Hovy is op dit punt zoo weinig schriel en karig, dat hij de *f* 3, die overal elders is aangenomen, als te gering beschouwt, en liefst een voorziening zag nemen, die den bedaagden en vergrijsden werkman een pensioen van het dubbele bedrag waarborgde.

Als proeven van de wijze waarop dit denkbaar ware, geeft hij deze drie voorbeelden.

„1. Men betaalt wekelijks van af het 24e levensjaar 30 cent pensioen. Dit zal op het 65e levensjaar een pensioen van *f* 6.— per week geven, hetgeen echter op het 70e jaar reeds *f* 12.— per week zal bedragen (omdat men zooveel langer heeft bijgedragen en zooveel minder levensjaren meer te wachten heeft.)

Indien men echter eerst aanvangt op het 34e levensjaar, geeft de 30 cent per week slechts recht op een pensioen van *f* 3.33 op het 65e en *f* 6.66 op het 70e levensjaar. Op het 40e jaar begonnen, zijn die cijfers *f* 2.15 en *f* 4.60 per week enz.

2. Men betaalt ieder jaar, vanaf het 24e levensjaar, voor den werkman *f* 20.—, dan zal hij daarvoor op 65-jarigen leeftijd genieten voor hetgeen in het 24e jaar is gestort 50 cent per week, voor het in het 25e jaar gestorte 48 cent perweek, voor het in het 26e jaar gestorte 46 cent per week, enz. Men heeft dan slechts de optelling te maken om tot de som der wekelijksche pensioenen te komen — welke cijfers echter weer aanzienlijk hooger worden, wanneer men tot het 70e jaar bijdraagt, zonder te trekken.

3. Men wenscht alleen op sommige tijden voor zijn werkman een bijdrage te storten, wanneer er voorspoed is geweest en het dus „lijden” kan; en men stort één jaar *f* 100.— voor hem. Als hij dan 24 jaar oud is, geeft deze som hem op zijn 65e jaar recht op een wekelijksche uitkeering van *f* 2.50 Kan men dit nu een jaar of drie achter elkander volhouden en telkens *f* 100 storten, dan is hem reeds

een pensioen van $f\ 2.50 + f\ 2.40 + f\ 2.30$ te samen $f\ 7.20$ per week verzekerd op zijn 65e jaar. En dat voor een uitgave van $f\ 300$.—! Natuurlijk kan men de stortingen op gansch ongeregelde tijden doen en eenige jaren overspringen, wanneer de middelen het niet toelaten; doch de pensioenen regelen zich dan ook daarnaar.

Bij de hier opgegeven cijfers is gerekend, dat bij vroeger overlijden van den geassureerde (vóór het 65e levensjaar) de betaalde premieën niet terug worden gegeven. Men kan echter ook bedingen, dat de premieën wel aan de bloedverwanten worden terugbetaald, maar dan worden de bijdragen hooger.

Moge dit weinige genoeg zijn ter illustratie en toelichting. Welke methode men kiest — de omstandigheden zullen dit moeten uitmaken — worde slechts het doel nagestreefd."

Geen twijfel dan ook, of dit referaat eert *Boaz'* annalen.

Het behandelt een onderwerp, dat geheel op den weg van *Boaz* ligt. Het behandelt dit onderwerp van uit den drang der Christelijke consciëntie. En het wijst ons op een weg, aan welks einde volledige en ruime voorziening wordt voorgespiegeld.

Ook wij zijn daarom den heer Hovy dankbaar voor wat hij als tolk van *Boaz* over dit onderwerp ten goede gaf.

Van alle critiek op zijn referaat onthouden we ons dan ook in dit stadium der quaestie, met uitzondering slechts van één punt.

Hoe nobel het toch zij, dat de patroons in *Boaz* liefst den geheelen last voor wat het pensioen aangaat, op zich zouden willen nemen, het komt ons voor, dat dit als algemeene maatregel geen steek houdt, en, zoo het als algemeene maatregel werd ingevoerd, ons voor de buitenlandsche concurrentie, bij ons export, zou doen zwichten.

Waren al onze werklieden geplaatst aan nijverheidsinrichtingen van den omvang der Brouwerij, waarvan de heer Hovy directeur is, dan, we geven dit volmondig toe, zou de zaak op deze wijze te regelen zijn.

Maar dit is *niet* zoo.

De pensionneering die komen moet, omvat *alle* werklieden (mannelijke en vrouwelijke) en niet alleen de werklieden bij onze nijverheid, maar ook onze gewone arbeiders, en niet minder hen, die met de pen of de naald een sober inkomen saamgaren, te sober om er voor den ouden dag van af te zonderen.

En komt men nu te staan voor al die kleine bedrijven, waarbij soms niet meer dan één of twee personen werkzaam zijn, dan gaat het denkbeeld om zelf te assureeren niet door, en wordt de evenaar bij de concurrentie verschoven.

Op honderd en meer werklieden loopen de sterftekansen tot op zekere hoogte niet al te ongelijk, zoodat tien, twaalf fabrieken, met ongeveer gelijk getal arbeiders, door elkaâr genomen, ook een gelijk aantal gepensionneerden zouden te verzorgen hebben.

Maar is het aantal personen in uw dienst drie, twee, één, dan faalt deze regel.

Dan toch zal het u overkomen, dat gij een pensioen extra hebt te betalen, terwijl uw concurrent, wiens man vroeg wegstierf, van pensioen vrij is.

Een ongelijkheid, die wel te voorkomen ware, zoo alle patroons pensionneerden door het nemen van een lijfrente van het 65ste jaar af; maar juist dat uitbetalen van een groote som op eens, laat veler bedrijf niet toe.

Ook is het verhuizen van den éenen naar den anderen baas, een zeer ernstig bezwaar.

Bij zulk een regeling toch zou bijna niemand een man van 50 jaar meer aannemen, wijl het gevaar ontstond, dat men aan zijn pensioen bleef hangen.

Bovendien blijft steeds de bevoegdheid bestaan, om na afloop van het contract een arbeider te ontslaan; en hoe sterk zal dan niet de verleiding worden, om juist den ouden werklieden gedaan te geven.

Hoe uitnemend dus de voorslag ook zijn moge voor *groot* nijverheidsondernemingen, voor de werklieden, als geheel genomen, komt ge er niet meê uit.

Of ook, legt ge dit stelsel door dwang op, zoodat elk patroon, groot of klein, in de Overheidskas telken jare zoo- en zooveel betaalt, voor zóó- en zooveel man als hij dat jaar in dienst had, dan staat te vreezen, dat deze feitelijke verhooging van het loon de concurrentie met het buitenland zou bemoeilijken.

Van de concurrentie in het binnenland is dan niets meer te vreezen, want *binnenlands* staan alle patroons gelijk.

Maar uw buitenlandsche concurrent, die zooveel minder loon betaalt, kan goedkooper produceeren dan gij, en snoept u de koopers op de wereldmarkt af.

Hoezeer het dus ook *Boaz* als patroons-vereeniging, en den heer Hovy als Christelijk patroon, tot eere verstrekt, dat men in dezen kring den eigenlijken last op de patroons wilde leggen, toch zal de heer Hovy ons wel toegeven, dat hier nog andere factoren in het spel komen, die zekere *wijziging* althans van zijn denkbeelden onvermijdelijk zullen maken.

Bij deze vluchtige opgaven laten we het voorshands. In een dagbladartikel kan men, zal het leesbaar blijven, over zulke stelsels niet breder uitweiden.

Als proeven van oplossing spreken ze reeds in hun hoofdlijnen duidelijk genoeg.

En reeds na deze vluchtige kennismaking kan men zelf beoordeelen, welke wegen er openstaan, om in deze zoo gewichtige aangelegenheid het beoogde doel te bereiken.

Voorzoover de pensionneering in Duitschland en elders, reeds ten deele ingevoerd is, onderstellen we de desbetreffende wetgeving als bekend.

V.

OVERHEIDSBEMOEIING IN ZAKE PENSIONNEERING.

Zeer terecht is de vraag gesteld, of de antirevolutionaire partij in zake de veelzijdige verzekering van onze werklieden, en van met hen gelijkstaande personen, ook de bemoeiing van de Overheid mag aanvaarden, en dus *in casu* steunen.

Want wel gaat het niet aan, te zeggen, gelijk herhaaldelijk m. a. w. gezegd is: „In vroegere jaren streedt ge tegen alle Overheidsbemoeiing; nu ijvert ge er voor; dus verliet ge uw standpunt, en geeft ge uw eens beleden beginsel prijs.”

Immers reeds in 1875, nu twintig jaren geleden, heeft de hoofdredacteur van ons blad den strijd voor Overheidsbemoeiing in zake de wettelijke bescherming van den arbeid juist het eerst, onder schier alzijdige bestrijding, in de Tweede Kamer aangebonden.

Dit verwijt dient, wie het neerschreef, dus terug te nemen.

Zeer juist heeft bovendien de heer Hovy er in zijn referaat voor Boaz nog op gewezen, dat ook in de toelichting op ons Program van 1878, met name ook de pensionneering als een zaak van wettelijke bemoeienis door ons vermeld is.

Doch hiermeê is de quaestie zelve natuurlijk niet beslist.

Immers het is niet de vraag, of ook wij reeds in '75 en '78 ons *voor* bemoeienis van de Overheid op dit punt uitspraken; maar of we zulks al dan niet *terecht* deden.

En dan sta op den voorgrond, dat de zaak, die het hier geldt,

ook o. i. niet, in al haar omvang, met noodzakelijkheid uit de vaste attributen van de Overheid voortvloeit.

We bedoelen hiermede dit: Niemand kan zeggen, dat de Overheid *overal* en te *allen* tijde gehouden is, zich de regeling en verzorging van deze aangelegenheid aan te trekken, in gelijken zin waarin de Overheid b. v. te allen tijde en overal verplicht en geroepen is, om de rechtsbedeeling in stand te houden.

Rechtstreeks behoort tot de taak der Overheid alleen datgene, wat *zij allèen* doen mag, wat niemand haar uit handen kan nemen, en wat alzoo een integreerend deel van haar eigen roeping *als Overheid* uitmaakt.

Maar behalve deze Overheidstaak in engeren en eigenlijken zin, is er nog een *tweede* gebied van werkzaamheid waartoe de Overheid kan geroepen worden, *hetzij* doordien anderen hun taak verzuimen of er nog niet bekwaam toe zijn; *hetzij* doordien bijzondere omstandigheden, op een bepaald tijdstip en in een bepaald land, haar optreden gebiedend vorderen.

De opvoeding van het kind, dus ook het onderwijs, ligt op zichzelf *buiten* de rechtstreeksche bemoeiing der Overheid, en indien de ouders, persoonlijk en gezamenlijk, deze zaak deugdelijk en wel verzorgen, heeft de Overheid op dit terrein *niets* uit te richten.

Staat daarentegen een volk nog op zoo laag standpunt, dat de meeste ouders de noodzakelijkheid van een eenigszins beteekenende opvoeding niet inzien; of ook, ontbreken aan tal van ouders de middelen om voor hunne kinderen te zorgen, gelijk het behoort; — dan is de Overheid, in deze beide gevallen, wel ter dege verplicht, deze nationale aangelegenheid ter hand te nemen, niet om ze daarmee aan de ouders *uit* handen te nemen, maar om het daárheen te leiden, dat welhaast de ouders zelve kunnen optreden, en de Overheid zich weer terugtrekke.

Armenzorg behoort als zoodanig niet tot de taak der Overheid; maar als, uit wat oorzaak ook, het pauperisme een dreigend karakter aanneemt, de philanthropie te kort schiet, en de hongerdood voor de deur staat, zou een zich onttrekken van de Overheid *misdadig* worden.

Of ook, door verkeerde bestuursmaatregelen of wetgevende bepalingen, kan er in het maatschappelijk leven een ongezonde toestand geboren zijn, die door particulier initiatief zonder meer, niet weer op normaal peil is te brengen.

Doet zich nu zulk een toestand voor, dan kan, uit vroeger verzuim of uit verkeerd beleid der Overheid in een vroeger *stadium*, voor de thans in functie zijnde Overheid de verplichting geboren worden, om goed te maken wat de Overheid vroeger bedierf.

Gevraagd nu, of bemoeiing van de Overheid met het arbeidersvraagstuk in het generaal, en met name met de verzekering der noodlijdende volksklasse tegen allerlei nood des levens, behoort tot de *rechtstreeksche* taak der Overheid, zoo ontkennen we dit.

In normalen toestand bezit de maatschappij in zichzelf alle middelen, om ook den arbeid in vollen omvang wel te doen loopen. En zoolang het particulier initiatief in staat blijkt om in de nooden, die zich op dit terrein voordoen, voorziening te scheppen, heeft de Overheid er af te blijven.

In haar eigenlijk mandaat als overheid ligt de bemoeiing met dit vraagstuk niet.

Geheel anders daarentegen komt de vraag te staan, zoo men onderzoekt, of de toestanden op sociaal gebied, voorzooveel zij door den arbeid beheerscht worden, op *dit* oogenblik, in *ons* land, meê ten gevolge van *fouten* in het verleden, niet allengs zóó desperaat zijn geworden, dat het particulier initiatief ten eenenmale *onmachtig* is om zich zelf te redden, en of niet hieruit de verplichting voor de Overheid voortvloeit, om tusschenbeide te treden.

Om tusschenbeide te treden, niet met het doel, om aan het particulier initiatief den nekslag te geven, en het voor altoos op zij te dringen; maar juist omgekeerd, om zich aan wat het particulier initiatief alsnog vermag, aan te sluiten; dit te sterken; en de zaak daarheen te leiden, dat later de Overheid zich weer grootendeels kunne terugtrekken.

En in dezen zin nu de vraag gesteld, aarzelen we geen oogenblik haar in *bevestigenden* zin te beantwoorden; en alzoo uit te spreken, dat de Overheid o. i. reeds sinds lang aan *plichtverzuim* schuldig staat, doordien ze de zaak blauw blauw liet, en zodoende den toestand nog liet verergeren.

Nog een derde iets voegen we hierbij.

Onze overtuiging is, dat de Overheid op elk gebied, waar ze geheel of ten deele de taak der maatschappij overneemt, dit slechts *tijdelijk* mag doen, en er zich op heeft in te richten, om zich weer terug te trekken zoodra dit kan.

Dit laatste versta men echter niet in te volstrekten zin.

Juist toch omdat de *rechtsbedeeling* in algemeenen zin tot de eigenlijke taak der Overheid behoort, ligt het duurzaam in haar roeping, om, zoodra op eenig terrein des levens het recht zichzelf niet meer helpen kan, dit recht in de sfeer van het *beschreven recht* op te nemen, en alzoo dwingende bedeeling van dit recht mogelijk te maken.

De handel b. v. is een zaak van het maatschappelijk leven, niet van de Overheid. In den handel nu komt het gedurig op zekere vaste bepalingen aan, die dan eerst een tijdlang op stilzwijgende overeenkomst of gewoonten drijven. Maar zoodra de handel zich uitbreidt, en ook met het buitenland in aanraking komt, ontstaat er behoefte aan meerdere vastheid voor deze verhoudingen en gewoonten. En zoo nu is het handelsrecht ontstaan. Niet doordien de Overheid het decreteerde, maar doordien zij de bestaande en geldende gewoonten en bepalingen systematisch ordende en onder het schild van haar gezag plaatste, opdat van nu voortaan een *bedeeling van dit recht* mogelijk zou zijn.

En zoo nu ook staat het met den arbeid.

Ook de arbeid behoort tot het maatschappelijk leven, en niet tot de sfeer der Overheid. Vandaar dat ook de arbeid eeuwenlang uitsluitend op die stilzwijgende bepalingen dreef, die deels door de natuur der dingen, deels door de gewoonte, zekere vastheid verkregen.

Thans echter is ook op dit gebied van de arbeid zulk een verwikkeling van verhoudingen ontstaan; en is de juistheid en vastheid van het stilzwijgend geldende recht derwijs in opspraak gekomen, dat van nu voortaan ook de arbeid aan meerdere *vastheid* van regeling en aan officieele *sanctie* van die regeling behoefte heeft.

Uit dien hoofde heeft dan ook de arbeid het recht van de Overheid te begeeren, dat ook de verhoudingen en bepalingen, waaronder de arbeid alleen leven en tieren kan, een deel zullen gaan uitmaken van het recht dat de Overheid onder haar hoede neemt; opdat alzoo ook op dit gebied een *rechtsbedeeling*, die in

overeenstemming is met de natuur van den arbeid, mogelijk worde.

Als we dus zeggen, dat o. i. de Overheid slechts *tijdelijk* op sociaal gebied behoort op te treden, en er op bedacht moet blijven, om hoe eer hoe beter ook op dit terrein het particulier initiatief weer te laten bloeien, versta men dit *niet* in dien zin, alsof o. i. de Overheid na zeker tijdperk *niets meer* met het terrein van den arbeid uitstaande zou hebben.

Integendeel, juist als gevolg van die tijdelijke bemoeiing, zal de aangelegenheid van den arbeid voor altoos aan de naïve periode, als we ons zoo mogen uitdrukken, aan de periode toen alles vanzelf liep, ontwassen zijn, en zal de vaststelling van een arbeidsrecht bij de wet, in maniere als de handel zijn *handelsrecht* heeft, niet meer te ontwijken zijn.

Het is juist uit dien hoofde, dat we ook in zake de pensionneering scherp onderscheiden tusschen de twee geheel verschillende vragen: of de Overheid hier *regelend* zal optreden, en of, in de tweede plaats, de Overheid het arbeiderspensioen zelve geldelijk *steunen* zal.

Immers wat die *regeling* betreft, zijn we vast overtuigd, dat de tijd nooit denkbaar zal wezen, dat deze aangelegenheid tot haar naïve periode terugkeere. Bij onze critiek op Brentano's voorslag deden we dit reeds uitkomen. Zich een vrije organisatie te denken, die als zoodanig *allen* omvat, en in zichzelf het dwingend karakter vinde, is niets dan een utopie, die zich nog wel denken laat, als men zich inbeeldt, dat de tegenwoordige menschen slechts bij vergissing zoo onwillig en nalatig zijn, en eerlang zich wel tot een soort *volmaakte menschen* ontwikkelen zullen; maar die geen oogenblik stand houdt, voor wie de diepte der zonde bespied heeft, en weet, dat over honderd jaar precies dezelfde zonde voort zal gaan om haar maatschappelijke verwarring aan te richten.

Eenmaal in het publieke recht opgenomen, gaat zulk een regeling, ook al zal ze later allerlei wijziging ondergaan, er als regeling nooit meer uit.

Maar heel anders is het gelegen met de vraag, of de Overheid duurzaam deze aangelegenheid zal hebben *te steunen*.

En dan zeggen we: Dit moet niet.

Veeleer moet van meet af de toeleg voorzitten, om dien steun zóó te bieden, dat het particulier initiatief er niet door verlamd, maar omgekeerd gesterkt en gestaald worde, en het loopen op eigen beenen, na wegwerping van alle kruk, weer mogelijk worde.

Dit nu geschiedt niet, zoo de Overheid haar regeling uit haar eigen brein neemt, en aan den arbeid *oplegt*. Dan toch verwacht ze den toestand, en gaat tegen de natuur van de zaak in.

Vandaar ons streven om eerst *Kamers van Arbeid* te erlangen, en de regeering niets te laten doen, dan op grond van de adviezen, die haar uit deze Kamers toekomen.

Vandaar ook onze toeleg, om eerst de *electorale quaestie* van de baan te helpen, omdat bovenal voor de regeling van deze belangen het medezeggenschap van die volksklassen, wier belangen het geldt, onafwijsbaar noodzakelijk is.

En vandaar ook, dat we ons niet geen gezonde zinnen in kunnen denken in de mogelijkheid, dat dit Kabinet, alvorens het kiesrecht definitief zij geregeld, met goede vrucht ook maar iets definitiefs in deze teedere aangelegenheid zou kunnen tot stand brengen.

Het beschreven recht, dat ten dezen te komen staat, moet niet door eenige knappe juristen aan de maatschappij opgelegd, maar moet, onder de leiding der ware beginselen, *uit het leven zelf voortkomen*.

Het moet niet *theoretisch* ineengezet, maar in aansluiting aan het particulier initiatief, in den historischen weg, de noodige vastheid erlangen.

Op grond van deze redenen weigeren we de Overheidsbemoeiing in zake de sociale quaestie te rechtvaardigen, hetzij met een beroep op het *algemeen belang*, hetzij door verwijzing naar rechten en plichten der *gemeenschap*.

De theorie van den Staat als „*gemeenschap*” verwerpen we als revolutionair, en het beroep op het „*algemeen belang*” zou, als te rekbaar en te cameleontisch, ons ditmaal verder brengen dan we gaan mogen.

We bepaalden ons deswege tot de verwijzing naar drieërlei rechtsgrond: 1°. de verplichting die op de Overheid rust, om bij gebleken onmacht der onderdanen, tijdelijk voor hen te doen, wat, bij normalen toestand, op henzelve als taak rust; 2°. de ver-

plichting die op de Overheid rust, om openbare regeling van rechten te verzekeren, waar deze, aan private handhaving overgelaten, wankelt; en 3°. de verplichting van de Overheid, om tijdelijk het zwakke, dat bezwijken zou, te steunen.

Wat met dezen drieërlei rechtsgrond bedoeld wordt, is duidelijk. Reeds het Onderwijs, het Huwelijk en de Armenzorg duiden de drieërlei bemoeiing, die uit dezen rechtsgrond voortvloeit, kenmerkend aan.

Onderwijs is zaak en taak der ouders. Edoch, bij een pas opkomend volk verstaan de ouders die taak niet, en is het de plicht der Overheid, tijdelijk die taak, eerst geheel, dan ten deele over te nemen.

Het huwelijk komt niet uit de Staatsidé, eer omgekeerd wortelt de Staatsidé in het huwelijk. Het huwelijk is dan ook noch een schepping van den Staat, noch een tak van Staatsdienst. De oorsprong van het huwelijk ligt buiten de Overheid, het wezen van het huwelijk is in zichzelf volkomen, het huwelijksleven is van private natuur, en in den huwelijkskring regelt zich de souvereiniteit naar hooger ordinantie.

En toch heeft de Overheid in alle landen al spoedig haar verplichting gevoeld, om, met het oog op personen en goederen, het huwelijksrecht door haar sanctie in de officieel geregelde rechten op te nemen en te verzekeren.

En zoo ook, de Armenzorg is zaak en taak van kerk en huisgezin. De Armenzorg als zoodanig op de Overheid te schuiven, is zelf ongemerkt afschuiven langs de communistische helling.

Maar is door misstanden, met name door misstanden, waaraan verkeerd beleid der Overheid geen gering aandeel heeft, het pauperisme in evenredigheden uitgebroken, die verre de zedelijke en geldelijke kracht van de barmhartigheid te boven gaan; of ook, is een persoon, uit wat oorzaak ook, aan den hongerdood toe, zoodat hij bezwijken zou, dan treedt de Overheid op om den zwakke te beschermen.

Er is verschil, maar de suikerpremie en de Armenzorg is in beginsel één.

Deze drieërlei categorie op geheel het veld der sociale vraagstukken toe te passen, ligt op dit oogenblik buiten ons bestek.

Het punt, dat we thans bezig zijn toe te lichten, is en blijft de voorziening voor wie zelf niet of niet genoegzaam sparen kan, tegen de gevolgen van wat God over den mensch brengt, door ziekte, ongeval, ouderdom en dood.

We handelen daarom nu niet van de Kamers van Arbeid, noch ook van de regeling van het Arbeidscontract, al zij er ter loops bijgevoegd, dat kwalijk valt in te zien, waarom de Overheid wèl voor het huwelijkscontract en *niet* voor het arbeidscontract regelen zou hebben te stellen.

Ook handelen we nu niet van het meesters-, gezellen- en leerlingenstelsel, ook al rijst vanzelf de vraag, waarom wel de arts, de advocaat enz., om op te kunnen treden, een diploma behoeven, en waarom niet op gelijke wijs brevetten voor den ambachtsman waren uit te reiken.

Doch dat alles ruste voorshands.

We trachten thans alle aandacht op het vraagstuk der pensionneering saam te trekken, overmits dit thans het meest urgente is; altoos zoo echter, dat er het vraagstuk van invaliditeit door ziekte en ongeval, de zorg voor weduwen en weezen, en zoo mogelijk de verzekering tegen werkeloosheid onder begrepen zij.

En dan constateeren we in de eerste plaats, dat blijkens het jammerlijk mislukken van alle particuliere pogingen, en in overeenstemming met het zoogoed eenparig oordeel van alle deskundigen, de stand die te weinig verdient om zichzelven te kunnen verzekeren, op dit oogenblik onmachtig is, zich zelf te helpen. Met name onmachtig, om zich op zulk een wijs te organiseeren, dat zijn arbeid zooveel meer bedingen kon, als noodig zou zijn, om in eigen alzijdige verzekering te kunnen voorzien.

In dien toestand zijn onze werklieden geraakt, niet door eigen schuld, maar tengevolge van de desorganisatie door de Fransche Revolutie op het gebied van den arbeid teweeggebracht, voorts ten gevolge van de uitvinding van den stoom, van de schepping van vroeger ongekende internationale communicatie-

middelen, en als gevolg van de overmacht van het speculeerend kapitaal.

De arbeid, vroeger met vaste treden in vaste sporen loopend, en, dank zij minder aanbod dan vraag, in staat om zich-zelf te verweren, is hierdoor in zulk een toestand geraakt, dat de rechten die zijn existentie beheerschen moeten, niet meer in eigen boezem verzekerd zijn, en alzoo rechtsverzekering van Overheidswege behoeven.

Enkele groote fabrieken, en zeer welwillende bazen nu uitgezonderd, staat de arbeider op het oogenblik, zoodra hij niet meer werken kan, hulpeloos, en het Pauperisme eischt hem als buit op.

En hieruit nu vloeit de verplichting van de Overheid voort, om dezen stand bij de voor het pensioen onmisbare organisatie te hulp te komen, niet duurzaam; althans zóólang, tot deze stand zich zelf weer redden kan.

In de tweede plaats is de Overheid verplicht om aan den arbeidenden stand, behalve dezen tijdelijken steun voor zijn organisatie, die alzoo een opvoedend karakter moet bezitten, duurzame verzekering van rechten te waarborgen, door de onderscheidene verhoudingen en de verschillende betrekkingen waarin de arbeider tot zijn patroon, zijn mede-arbeider enz. staat, in haar officieele rechtsbedeeling op te nemen.

Dit geldt den eisch, reeds in 1875 gesteld, om tot een Wetboek van den Arbeid te komen, als eind-codificatie van de afzonderlijke rechtsbepalingen, die achtereenvolgens door de Overheid voor de levensbeweging van den arbeid dien arbeid gehoord, zullen zijn vast te stellen.

En wel *in casu*, de beslissing of verzekering tegen allerlei gevolg van ziekte, ongeval, werkeloosheid, ouderdom en dood, al dan niet *verplicht* zal worden gesteld, en wat ten deze aan *de patroons* zal worden opgelegd.

En in de derde plaats is de Overheid verplicht, om zelve voor deze generale pensionneering of alzijdige verzekering, uit de publieke kas gelden te verstrekken, zoodra blijken mocht, dat de arbeid te zwak staat, om zúlk een loon te bedingen, of ook de nijverheid te zwak staat, om zúlk een loon te kunnen geven, als noodig zou zijn, om, buiten rechtstreeksche Overheidshulp, de zoo noodige verzekering tot stand te laten komen.

Dat de Overheid hierbij ook zelve belang kan hebben

met het oog op het Pauperisme en de klimmende nooden der armenzorg, is wel waar, maar schept als zoodanig geen verplichting.

De verplichting komt hier op uit de roeping der Overheid; om wat als deel van het nationale leven bezwijken zou, te hulp te komen, en in dien zin het zwakke te beschermen.

En zulks wel uit geheel eigenaardige overweging.

De Overheid namelijk in allerlei land komt de suikerindustrie te hulpe, uithoofde onze suikerindustrie het anders bij het buitenland zou afleggen; ze steunt overzeesche beurtvaart, omdat anders de concurrentie aan haar eigen beurtvaart den doodsteek zou geven; en zoo doet de Overheid in tal van concurrente aangelegenheden.

En zie, precies ditzelfde geldt nu hier.

Ware ons land een afgesloten land, zoodat wij niets uitvoerden, en geen buitenlandsch koopman bij ons kon invoeren, dan zou hulpe van de Overheid onnoodig zijn.

Immers de Overheid had dan slechts te bepalen, dat door de patroons zooveel op het loon gelegd werd, als voor de alzijdige verzekering noodig was; en de patroon had dit meerdere slechts op den verkoopprijs te leggen, om alle ongelegenheid van den arbeider op te heffen, en zonder een cent uit de Rijkskas heel deze zaak te regelen.

De prijs der waren zou dan iets hooger worden. Dit zou den kooper dwingen iets meer te betalen. En feitelijk zou dan het alzijdig pensioen betaald worden door alle koopers, d. i. door alle burgers saâm, de arbeiders er bij inbegrepen.

Thaus echter kan dit niet.

Bij zulk een stand van zaken toch zou men onzerzijds niets buitenaf kunnen verkoopen, en het buitenland zou op onze markt ons eigen fabrikaat verdringen; eenvoudig wijl de kooper aan het goedkoopere voorkeur zou geven.

Dat de arbeider niet tot zijn volle, rechtmatige en billijke loon kan komen, ligt dus aan onze *internationale* verhoudingen, en aan de noodzakelijkheid voor onze voortbrengers, om te concurreren *met het buitenland*.

Daarvan nu profiteert heel de koopende burgerij. Zij koopt

goedkoopster dan ze anders zou koopen, en dan de arbeid die in de koopwaar zit, waard is. En ze trekt dat profijt ten *koste van den arbeider*.

Naar recht moet dus van tweeën één gebeuren.

De Overheid moet of ons land voor uit- en invoer sluiten, opdat de kooper niet langer in staat zij, profijt te trekken uit de ongelegenheid van den arbeider en te zijnen koste.

Of wel, de Overheid moet in- en uitvoer vrijlaten, maar dan ook het onbillijke profijt van den kooper aan den arbeider in zijn pensioen terugbezorgen.

Vergoedt alzoo de Overheid aan den arbeidenden stand dit tekort in het pensioen, dan geeft ze aan den arbeider geen aalmoes, maar betaalt uit de kas der burgerij wat de arbeider te weinig ontving, en wat de burgerij te weinig bij haar inkoopen betaalde. En ze doet dit, omdat vrijlating van in- en uitvoer voor ons nationale welvaren h. i. onmisbaar is, maar make er zoover den arbeider het slachtoffer niet van.

VI.

HET PENSIOEN EN DE AALMOES.

Schier alle deskundigen op sociaal gebied leggen er nadruk op, dat de verzekering van den arbeider tegen allerlei ongelegenheid uit ziekte, invaliditeit, ouderdom enz. voortvloeiende, het scherpste wapen zal blijken, om het pauperisme te bestrijden.

Met die overtuiging verklaarden ook wij meermalen in te stemmen.

Thans echter, nu de pensionneering aan de orde is gesteld, kunnen we met deze algemeene betuiging niet volstaan, en dient ze, ter voorkoming van misverstand, nader toegelicht.

Ging men zich toch inbeelden, dat enkel het pensioen van arbeiders boven de 65 jaar aan het Pauperisme den nekslag zou toebrengen, zoo zou men zich overgeven aan een illusie.

Charles Booth (wel te onderscheiden van Generaal Booth van het heilsleger) heeft zich de moeite gegeven, uit enkele groote

bedeelingskringen nauwkeurige gegevens te verzamelen, om te kunnen beoordeelen, uit wat oorzaak de „staat van pauper”, gelijk men het noemt, was voortgekomen. En al vatten we nu zeer wel, dat de armverzorging in Engeland veel grooter omvang heeft dan ten onzent. tot op zekere hoogte geven de door hem gevonden evenredigheden toch een vingerwijzing ook voor ons land.

Booth nu vond voor Engeland en Wales, in verband met zijn waarnemingen te Stepney, Ashby enz., dat op ruim één millioen driemaal honderdduizend bedeelden te rekenen ware; kinderen onder de 16 jaar 315.457, volwassenen tusschen de 16 en 60 jaar 592.796, ouderen tusschen de 60 en 65 jaar 65.889, en ouden van dagen boven de 65 jaar 343.962.

Reeds hieruit blijkt dus, dat pensionneering van lieden boven de 65 jaar wel het getal der bedeelden zou doen slinken, edoch, slechts met een 350.000, terwijl een klein millioen bedeelden overblijven.

Ja, zelfs dit is nog te veel gezegd.

Voerde men toch een stelsel van pensionneering in, dat aan de werklieden, klerken enz. ten goede kwam, kortom, aan ieder die loon verdiend had, dan zou dat pensioen niet genoten worden door hen, die reeds lang, eer ze de 65 bereikten, van aalmoezen of van bedeeling geleeft hadden.

Dit percent te berekenen, is niet doenlijk. Maar vast staat toch, dat er ook beneden de 65 jarigen heel wat personen zijn, die of nooit, of sinds lang niet meer in eenigszins geregelde en beteeke-nend^e verdienste waren. Er zijn allerlei ongelukkige, invaliede, idiote personen die soms wel de 65 halen, maar in het onder-stelde geval *geen* pensioen zouden erlangen.

Waarschijnlijk zouden de 350.000 die afvielen, dan ook wel op 300.000 slinken.

Eén vierde zou alzoö van deze massa van het Pauperisme afvallen, maar ruim *drie* vierde zou blijven.

Juist uit dien hoofde breidden we het denkbeeld van pensioen steeds uit tot verzekering tegen den alzijdigen nood die uit ziekte, invaliditeit, werkeloosheid, ouderdom of dood voortkomt; en eerst als dit kan bereikt worden, zou metterdaad het Pauperisme in de hartader zijn aangetast.

In Ashby vond Booth, dat de oorzaken van het Pauperisme in te deelen waren naar deze cijfers:

VOLWASSENEN:

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Dronkenschap	14	2	16
Onzedelijkheid		11	11
Luiheid enz.	7	3	10
Verstandsverm.	5	10	15
Ziekte-ongeval	6	4	10
Ouderdom	12	3	15
Onbekend	8	3	11
	<u>52</u>	<u>36</u>	<u>88</u>

En bij de KINDEREN:

Dronkenschap v. d. vader	2	
Misdaad van den vader	7	
Onzedelijkheid v. d. moeder	4	
Onwettige geboorte	11	
Weezen	6	
Verlaten	3	
Ongeval	1	
Verkwisting	3	37
	<u>Geheel totaal</u>	<u>125</u>

Deze gewichtige opgave toont, dat indien de verzekering een meer algemeen karakter droeg, en niet alleen de ouden van dagen, maar ook de zieken, werklozen, weezen enz. omving, het cijfer der verzorgden dalen zou met $10 + 15 + 10 + 15 + 6 + 1 = 57$, alzoo met bijna de helft (ruim 5/11).

Doch ook toont deze lijst, dat het pauperisme zijn hoofdoorzaak blijft vinden in ongerechtigheid en zonde. Als zoodanig toch komen voor dronkenschap 16, onzedelijkheid 11, en bij de kinderen $2 + 7 + 4 + 11 + 3 + 3 = 57$.

Wat dan nog overblijft $125 - (57 + 57) = 11$ komt op rekening van algemeen menschelijke ellende.

Dit nu dwingt tot een scherpe onderscheiding.

Zonde, arbeid en ellende moogt ge niet in één hoop mengen.

Wie van God kracht ontvangt om te arbeiden, en, op wat

wijze ook, in gezonde dagen degelijk gearbeid heeft, is geen ongelukkige of schuldige, die van een aalmoes moet gaan leven.

Hij moet leven van zijn loon, al de dagen zijns levens. En schoot dat loon te kort, omdat de concurrentie of gebrek aan organisatie geen hooger loon gedoogde, dan is billijke, redelijke grond aanwezig, om hetgeen hij te weinig ontving, hem op andere wijze te vergoeden.

Dit is dan geen aalmoes, maar *nabetaling van loon*.

Maar heel anders staat het met degenen, die door eigen schuld en slecht gedrag in den poel van het Pauperisme verzinken.

Wie tot deze klasse behoort, heeft *niet* gearbeid en *niet* zichzelf in stand gehouden, maar zich-zelf en zijn kinderen verwoest.

Hem komt dus niets toe; en als dan toch kerk of particulieren of overheid hem van den hongerdood vrijwaren, is dat een *aalmoes*, die hij *niet* verdiend, maar verbeurd had, en die hem uit ongehouden gunste toekomt. Iets waarin tevens de beweegreden ligt, waarom onvoorzichtige weldadigheid zoo slecht werkt. Ze gaat het kwaad niet tegen, maar stijft den booze in zijn zonde.

En eindelijk komt dan de derde categorie van „paupers”, dat zijn dezulken, die arm zijn tengevolge van de gewone menschelijke ellende.

Mannen, vrouwen en kinderen die niet zichzelf, maar *die God arm heeft gemaakt*. De idioten, de kreupelen, de blinden, de dooven, de stommen, de ongeneeslijk zieken, de krankzinnigen en zooveel meer, ook de vroeg verminkten en die aan te groote overprikkeling van zenuwen lijden.

Deze allen zijn geen arbeiders, die een te laag loon ontvingen; noch ook schuldigen die zichzelf ruïneerden; maar *ongelukkigen*, die niet om zichzelf, maar om Gods wil, aanspraak hebben op liefde en toewijding.

De drie categoriën van te *laag beloonde* arbeiders, *schuldigen* en *ellendigen*, moet men dus wel onderscheiden; en men kan niet naar hetzelfde stelsel, en naar denzelfden maatstaf, in den nood dezer drie categoriën voorzien.

Reeds daarom moet dan ook bezwaar gemaakt tegen elk stelsel van verzekering, dat *allen gelijkelijk* wil omvatten, omdat al zulke

stelsels in strekking communistisch zijn, en zoo de zedelijke verantwoordelijkheid verzwakken als de weldadigheid met ondergang bedreigen.

De *aalmoes* worde daarom niet als *per se* vernederend voorgesteld.

De *aalmoes* vernedert, waar ze voor loon in de plaats wil treden. En uit dien hoofde bederft het de veerkracht van onzen arbeidenden stand, als men eerst te weinig loon uitbetaalt, en dan daarna het goed wil maken met een *aalmoes*.

Maar de *aalmoes* blijft duurzaam haar waardij en hooge beteekenis behouden, én bij den armen door *eigen schuld*, én bij den armen door *ellende*, mits beide malen tegen misbruik beveiligd en met voorzichtige wijsheid uitgereikt.

In de *aalmoes* aan den schuldige spreekt *schuldvergevende*, in de *aalmoes* aan den ellendige *barmhartige* liefde; en zoolang ze dat karakter behoudt, heeft ze het effect van *alle* liefde, dat ze niet vernedert, maar opheft, en tevens den gever van de *aalmoes* verrijkt met een *zedelijken* schat.

Zoo blijkt ook hier weer, hoe noodig het is, dat wij, Calvinisten, ons niet door mannen anderes geestes op sleeptouw laten nemen; en met name *Patrimonium* is geroepen, om ook op dit punt, bij zijn ijveren voor het goed *recht* van den werkman, tevens de *aalmoes* in waardij te houden, en aldus het binnensluipen in onzen kring van de communistische dwaalleer tegen te staan.

Den arbeider heeft men vernederd, en hem onrecht aangedaan, door hem óf als een *schuldige* óf als een *ellendige* te bejegenen.

Maar omdat deswege het *recht* van den arbeider in eere moet hersteld worden, mag op geen manier dat *recht* ook voor de *schuldigen* en voor de *ellendigen*, aan wie het niet toekomt, worden opgeëischt.

VII.

GRONDREGELN VOOR PENSIONNEERING.

1.

Vraagt men ons, welke grondregelen bij pensionneering in het oog zullen zijn te houden, dan sta op den voorgrond, dat al wat

uit dezen hoofde geschiedt, geheel afgescheiden moet blijven van wat doet denken aan een *aalmoes*, aan *armenzorg* of *weldadigheid*.

Er moet uit de Rijkskas geen aalmoes voor pensioen verstrekt, en de patroon moet geen cent, onder den titel van aalmoes, voor het pensioen uitreiken.

Al wat als *pensioen*, onder welken vorm ook, wordt uitbetaald, moet volkomen gelijk staan met *loon*; en is alzoo te beschouwen als iets, dat hem, die trekt, rechtstreeks toekomt.

Wie er voor dankt, danke er God voor, maar zij niet tot dankbaarheid voor genoten gunst gehouden aan menschen.

Iets wat daarom op den voorgrond dient te staan, overmits er zóó alleen zedelijke veerkracht ter verheffing van het zedelijk peil van den gepensionneerden stand van uit kan gaan.

Van aalmoezen te moeten leven *kan* genade zijn; en het is dat voor wie in ellende en gebrek verviel of door *eigen schuld* of door een lichamelijke of verstandelijke verminktheid, die buiten zijn schuld over hem kwam.

Maar van aalmoezen te moeten leven, als men gezond van lijf en hoofd is, en al de dagen zijner kracht volijverig en trouw in zijn beroep werkzaam was, vernedert en krenkt.

Tot dien staat van vernedering nu een zoo overtalrijken stand als dien onzer arbeiders te willen veroordeelen, brengt schade aan onzen nationalen welstand.

Dat mag niet.

Het was daarom, dat we in onderscheidene artikelen met eenige volledigheid aantoonde, hoe de werkmán, die werkt, er recht op heeft, dat hij door zijn arbeid zooveel winne als noodig is: 1°. om de kosten van zijn geboorte en opvoeding te vergoeden; 2°. om als mensch op menschelijke wijze te leven; 3°. om woning, kleeding en onderstand, alsook een eerlijke begrafenis, te vinden, als zijn werktijd voorbij is; en 4°. om in dagen van voorbijgaande ziekte in het leven te blijven en verzorgd te worden.

Zijn loon moest zóó zijn, dat dit alles er uit kon gevonden worden. En nu zijn loon van dien aard is, dat dit *niet* kan, is het recht en billijk, dat het tekortkomende hem in de dagen zijner machteloosheid worde nabetaald.

Hiermede hangt nog een andere quaestie saâm, die eveneens overweging verdient.

Dikwijls toch is gezegd, dat dáárom pensioen voor onze werklieden niet noodig was, omdat op hun kinderen de plicht rust, om hun *vader*, als hij oud geworden is, te onderhouden.

Hierin nu ligt een stelsel, dat de moeite loont, om het te onderzoeken.

Men zegt dan namelijk, uit het loon moeten *drie* dingen komen: 1°. vergoeding van opvoedingskosten tot men zelf genoeg verdienen gaat; 2°. onderhoud terwijl men in verdienste is; en 3°. onderhoud tot aan zijn dood als men niet meer verdienen kan.

Van deze drie factoren nu wordt de *eerste* betaald in het gewone loon van den volwassen arbeider. Hij toch ontvangt genoegzaam, om niet alleen zich zelven, maar ook vrouw en kinderen te onderhouden; en hetgeen hij uitgeeft voor vrouw en kroost, aequivaleert *met* of weegt op *tegen* hetgeen hijzelf om geboren te worden en op te groeien gekost heeft.

Een ten deele volkomen juiste opmerking.

Doch, zoo gaat men nu voort, op dezelfde wijze schuilt nu ook de derde *factor*, t. w. het onderhoud voor den ouden dag, in het gewone loon, overmits dit groot genoeg is, om, zoolang de kinderen klein zijn, eigen kinderen op te voeden, en straks, als de kindzorge wegvalt, *een ouden vader erbij te onderhouden*. Hij komt dan bij zijn kinderen inwonen, en leeft van hun geld.

Hiervan nu is dit aan, dat een kind wel ter dege verplicht is, zijn ouders, als ze oud zijn, en gebrek lijden, van het zijne mede te deelen; als ook, dat het veel menschelijker is de ouden van dagen bij hun kinderen te laten inwonen, dan dat men ze, als oude lieden, opsluit in een gesticht.

Een oude mannen- en vrouwenhuis is geen eere voor een stad, maar een *carricatuur op de Christelijke liefde*.

Natuurlijk is het beter *dan niets*; en in zooverre kan men zich over het bestaan van zulke stichtingen verheugen; maar wie er op roemt, verstaat den eisch van Gods Woord niet.

„Bij de kinderen in te wonen”, zou uit dien hoofde reeds een schrede verder op den goeden weg zijn.

Maar — en hier wringt de schoen — zoo de bedaaide man hiervoor aan zijn kinderen geen vergoeding kan geven, wordt hij van hen afhankelijk; komt in omgekeerde verhouding als vader tot hen te staan; dreigt hun tot een last te worden; en kan hun dien last niet anders ontnemen dan door zijn dood.

Voorts zij opgemerkt, dat niet elk bedaaide nog kinderen heeft,

die voor hem zorgen kunnen; als ook, dat de last te ongelijk drukt, daar de ééne maal *twee* bedaaide lieden voor rekening van één kinderpaar zouden komen, terwijl de andere maal vier, vijf kindergezinnen slechts voor één ouden vader zouden te zorgen hebben; en een derde maal alle zorge voor vader, doordien hij vroeg wegstierf, zou wegvallen.

Hoezeer we dan ook de verwachting koesteren, dat een bedaaide, die *f* 3 's weeks pensioen had, meestal bij zijn kinderen zou gaan inwonen, en het dan zou kunnen doen, zonder zich te vernederen, — *als regel* mag de verzorging van de ouden van dagen door hun kinderen *niet* worden aangenomen.

De avond des levens behoeft zich wel niet in zonneglans te baden, maar al te somber en te donker mag de wolk, die er over hangt, toch ook niet zijn.

We pleiten daarom voor het verstrekken aan de ouden van dagen van een vast weekgeld, waarvoor ze bij hun kinderen kunnen inwonen, zonder aan dezen tot last te zijn; en wel voor een *vast weekgeld*, dat niet het karakter van een aalmoes draagt, maar van *nabetaald loon*.

Door dit karakter van het pensioen is dan tevens bepaald, hoever de pensionneering zich moet uitstrekken.

Natuurlijk volstrekt niet tot *alle* personen, maar uitsluitend tot hen, die in de vaag huns levens voor een zóó karig loon gewerkt hebben, dat het sparen voor den ouden dag hun onmogelijk was. Men zou het dan ook zoo kunnen uitdrukken: Aan hen die in de vaag huns levens wél gewerkt, maar minder dan hun rechtens toekwam, aan loon ontvangen hebben.

Dit nu brengt vanzelf met zich, dat het niet aangaat, hier een onderscheid te maken tusschen *man en vrouw*.

Er zijn vrouwen, die evengoed als de mannen, laat ons zeggen, van hun 18e tot hun 65e jaar, gewerkt hebben *voor den kost*, en daarna niet meer verdienen kunnen.

Voorzooover nu ook deze vrouwen geen loon vonden, groot genoeg, om én er van te leven én te sparen voor den ouden dag, komt ook haar een recht op nabetaling van het onvolledig uitbetaalde loon toe.

Doch ook alleen in dat geval.

Een dienstbode b. v. die inwoning en kost heeft, en dan nog *f* 100 aan loon behalve een *f* 20 à *f* 30 aan verval trekt, is wel ter dege in staat zelve te sparen, of zelve een lijfrente tegen haar 65e jaar te nemen. Voor kleeding en kleinere uitgaven een som van *f* 125 en meer 's jaars beschikbaar te hebben, is een weelde, die menige dochter in een burgergezin zelfs van verre niet kent.

Doch dit neemt niet weg, dat er metterdaad *vrouwen* zijn, die ten deze met de *mannen* gelijk staan, en, zoo dikwijls *dit* het geval is, eischt recht en billijkheid, dat ook zij in de regeling worden opgenomen.

Niet natuurlijk, wie arm door eigen schuld werd, of ellendig is door lichaams- of zielsgebrek; zulke vrouwen moeten evenals de mannen van gelijke conditie onder de armenzorg vallen.

Het gelijke monniken gelijke kappen, ga hier ten einde toe door.

Juist daarom echter gaat het evenmin aan, de pensionneering te beperken tot fabrieksarbeiders en ambachtslieden, en voorts uit te sluiten de boerenarbeiders, de klerken van klein salaris, en zooveel anderen, als feitelijk met de werklieden, wat het beslissende punt aangaat, in volmaakt gelijke conditie verkeerden.

Ook zij toch werken van hun 18e jaar tot aan hun ouden dag voor loon, en ook hun wordt dat loon te karig toegemeten, om eigen verzorging van den ouden dag mogelijk te maken.

Pensionneering behoort alzoo mannen *en vrouwen* ten goede te komen, en zich uit te strekken tot al wie voor loon arbeiden, met de spade, met den truffel of met de pen, bijaldien het in de jaren hunner kracht hun uitbetaalde loon eigen verzorging op den ouden dag niet toelaat.

Juist om deze laatste conditie zal dus hier een grens zijn te trekken.

Er zal moeten bepaald worden, welk jaarloon *binnen* de grens valt en welk jaarloon er *buiten*; een berekening, waarbij het feitelijk ontvangen loon zal te verhoogen zijn met wat boven het loon aan vrije inwoning, vrije kost of dergelijke genoten werd.

Of het goed zou zijn, deze grenslijn over heel het land gelijk te trekken, betwijfelen we wel eenigszins.

Wie in Amsterdam met een gezin woont en *f* 12 per week int, komt met moeite rond; doch wie op het platteland in den achterhoek *f* 600 's jaars ontvangt, kan in de ruimte sparen.

Een grenslijn voor heel het land zou uit dien hoofde hoogst onbillijk werken.

De lijn zal zich *buigen* moeten, naar gelang de levensstandaard *klimt* of *daalt*.

Maar hoe men dit ook regele, een grenslijn moet aangewezen.

Er moet vastgesteld, dat men uit een jaarloon *boven* zeker vast bedrag, geacht wordt zelf te kunnen sparen, en omgekeerd *onder* zekere som, tot sparen onmachtig te zijn.

Door den eersten regel, dien we in ons voorgaand artikel stelden, traden de *personen*, ten wier behoefte de pensionneering werken moet, reeds tamelijk waarneembaar voor ons.

Het zouden zijn mannen, of ook vrouwen, die in de jaren van hun kracht geregeld arbeid in anderer dienst hadden verricht, voor een loon, de som van f 600 's jaars niet te boven gaande.

Natuurlijk werden hierbij die f 600 slechts genoemd, om door zeker cijfer de onmisbaarheid van een grens aan te duiden. Zelfs blijft het de vraag, of men wel een vast cijfer voor heel het land en voor alle vakken zal kunnen aannemen, en of niet een schaal verkieslijk is, die uiteenlopende cijfers voor de verschillende streken, en afwisselende cijfers voor de onderscheidene vakken biedt.

Eenvormigheid zou een vloek ook voor deze moderne regeling blijken.

De levensstandaard is op Urk en te Amsterdam *niet* gelijk, en met deze ongelijkheid dient gerekend te worden. Niet de aard der Fransch-Belgische, alle verschillen wegcijferende regelingen, maar die der Engelsch-historische wetgeving zij ons hier model en ideaal.

2.

De tweede grondregel, waarop we thans komen, is, dat de Overheid *verplichte* verzekering invoere, en dus ook de *nakoming* dezer verplichting verzekerere.

Het denkbeeld, om de verzekering geheel, zooals Brentano, of ten deele, zooals Chamberlain wil, aan de vrije aandrift van de werklieden over te laten, is niet voor verwezenlijking vatbaar.

Niet, dat langs dezen weg niet wel iets, en in een enkel land misschien veel, te vorderen zou zijn; maar het voorgestelde doel, dat ten slotte zoo goed als *allen* verzekerd zijn, bereikt ge op die manier nooit.

Evengoed onder de werklieden als onder de renteniers en meer-

gegoeden, vindt ge tweeërlei soort van menschen; „Jantje zonder zorg”, gelijk het volk het noemt, en den „brave Hendrik.”

Nu zal „Jantje zonder zorg” zich uit eigen beweging *juist nooit* verzekeren in die jeugdige jaren, waarin het natuurlijk moet.

Zijn eenmaal de 25 jaren achter den rug, en is Jantje getrouwd, en krijgt hij een huis vol kinderen, dan komt er wel meer zorg bij hem in, maar dan kan hij het niet missen; en in de jaren toen hij veel geld verdiende, en noch vrouw noch kroost had, leefde hij als vroolijke Frans.

Bij overlating van de verzekering aan eigen aandrift bleek dan ook het resultaat onveranderlijk *dit* te zijn, dat zich verzekerden zij die toch wel rond zouden gekomen zijn, en dat juist de individuen, voor wie de verzekering in de eerste plaats geraden, zoo niet noodzakelijk is, er óf niet óf te laat aan dachten, en zoodoende er buiten bleven.

Het is zoo, Engeland maakte ten deele een uitzondering op dezen regel; en in de *Trade Unions* is, uit eigen aandrift, een tamelijk uitgebreide verzekering tot stand gekomen.

Hierbij merke men echter op, dat onder alle natiën bij de Engelsche natie het vrije initiatief verreweg het sterkst ontwikkeld is; dat de loonstandaard in Engeland beter is dan hier; dat zelfs de *Trade Unions* hun schoonste dagen reeds achter den rug hebben; en dat de verzekering in de *Trade Unions* feitelijk *niet* vrij was, daar niet elk die wilde werd opgenomen, en men eens opgenomen, wel gehouden was er de verzekering bij te nemen.

Reeds het feit, dat niettegenstaande deze uitgebreide werkzaamheid der *Trade Unions*, Englands beste staatslieden nog steeds zinnen op het beste plan, om de verzekering van Overheidswege in te voeren, bewijst overigens genoegzaam, dat men zelfs in Engeland erkent, dat het vrije initiatief te kort schoot.

Op het vasteland van Europa is het dan ook de volmondige en eenparige erkentenis, zoo van de mannen der theorie als van de mannen der practijk, dat er óf geen verzekering komt, óf dat ze *verplicht* moet gesteld.

Hiermede is men er intusschen nog niet.

Verplichte verzekering, goed; maar *hoe* zal die verplichting worden opgelegd en nagekomen; en ook, van welk standpunt zal de Overheid hierbij uitgaan?

En dan komt het ons het meest gewenscht voor, dat de Overheid ook den veelzijdigen handenarbeid op een of andere wijze *diplomeere*; aan de verkrijging van het diploma zekere verplichtingen verbindt; en onder deze verplichtingen ook den plicht tot verzekering opneemt.

Op zichzelf is er niets tegen in te brengen, dat de uitoefening van eenigen arbeid, waardoor men geld verdient, gebonden worde aan een of ander diploma.

Zoo is het nu reeds met den arts, en den advocaat, en den procureur, en den onderwijzer, en de vroedvrouw, en den apotheker; de notaris moet zelfs zijn aangesteld. En al is het nu zoo, dat voor *deze* vakken het diploma als eisch is gesteld, ten waarborge voor het publiek, dat het niet misleid worde, — dit belet allerm minst dat hetzelfde denkbeeld ook op uitgebreider schaal toepassing vinde.

In die mate waarin thans een ieder, die wil, zoo maar in allerlei vak voor knecht of baas kan optreden, bestond die vrijheid oudtijds dan ook niet. Zoowel buiten Europa, als in de Grieksche en Romeinsche wereld en in de Middeleeuwen, was de vrijheid van den arbeid op allerlei gebied binnen zekere grenzen beperkt, ook al klinkt het ons bijna als een anecdote in het oor, dat een tandentrekker, die te Genève was aangekomen, zijn practijk niet mocht uitoefenen, alvorens Calvijn den Raad, op diens aanzoek, van advies had gediend, en deze den Italiaan zijn kunst op eigen kiezen had laten beproeven.

Doch hoe dit zij, niets staat er aan in den weg, dat onze arbeiders onder de contrôle van een goed geordend *diplomastelsel* worden gebracht, en dat de Overheid aan de verkrijging van dit diploma o. a. de verplichting tot verzekering verbindt.

Niet natuurlijk om wat vroeger van dien aard bestond, thans naar oud model te doen herleven. Dat zou repristinatie zijn, en een reuke des doods aan zich dragen.

Maar wel zou men terug moeten keeren tot de oude grondgedachte, dat niemand zich voor den arbeid in eenig vak presenteren mocht, tenzij hij het bewijs bij zich droeg, van hiertoe bekwaam te zijn.

Men zou dan weer de verdeeling krijgen in *leerlingen*, in *gezellen*, en in *meesters*. Er zou in den chaos orde komen. Ieder gezel zou zijn diploma hebben; en al wie arbeidde, zijn lijfboek of livret voor zijn staat van dienst. Meer dan men vermoedt, zou

hierdoor én de stand van den arbeider in eere verhoogd, én zijn waardigheid vermeerderd worden. Er zou zekere contrôle en toezicht, ten deele zelfs tucht bestaan; en de zucht en drang naar vereenigingsleven zou zich van de holle theorieën almeer overbuigen naar bemoeiing van elke groep met haar eigen vak.

Op de geldelijke regeling komen we later. Toch zij nu reeds opgemerkt, dat een vrij gezelschap, d. i. een volwassen werkmans vrouw of kroost, die soms drie en meer jaren achtereen voor zijn eigen persoon f 10 en meer in de week ontvangt, zeer wel in die onbezorgde jaren f 1.00 in de week kan afzonderen; dat hierdoor heel wat brooddronkenheid en zonde van allerlei aard zou getemperd worden; en dat reeds de verplichting, om dit gedurende drie jaren te doen, een som van f 150 zou opleveren, die, als som op 23-jarigen leeftijd gestort, reeds een *zeer* aanmerkelijk deel der noodige verzekering zou dekken.

Stelde men alzoo het bezit van een diploma verplicht, en liet men voor dit diploma, bij nabetaling, een som van f 150 voldoen, onder dien verstande, dat de gediplomeerde dan ook op 65-jarigen leeftijd zich een pensioen van f 150 per jaar verzekerd zag, dan had men een vasten grondslag van regeling en liet men uit de organisatie van den arbeid zelve, de beweegkracht voor de verzekering opkomen.

Het diploma was dan tevens de titel, waarop straks pensioen kon geëischt worden.

Doch hieruit vloeit dan ook tevens voort, dat zulk een verplichting van Overheidswege niet eenvoudig door een administratief optreden van onze magistraten tot stand kan komen, maar dat ze met *de organisatie van den arbeid* in onlosmakelijk verband moet staan.

Reeds het enkele denkbeeld toch, dat de Overheid zekere examencommissiën voor den arbeid in allerlei vakken zou benoemen, teneinde door deze commissiën zulke diploma's te doen uitreiken, ware eenvoudig belachelijk.

Dat gaat nog even bij de hoogere levenskringen van den arts, advocaat, onderwijzer enz., hoewel reeds bij deze vakken dit stelsel uiterst gebrekkig werkt; maar zou nimmer goed gaan

bij de lagere, meer gewone levensverrichtingen van den bakker, slager, tuinman, wever, koperslager enz.

Onder de minnaars van het muurtrekken en sabelslaan leeft nog altoos de gewoonte voort, dat men diploma's uitreikt van „meester op alle wapens”; doch zulk een diploma reiken dan ook alleen de vakgenooten, *de deskundigen*, zelve uit.

Welnu, op dat standpunt zal men zich ook hier hebben te stellen.

De wet van het land, het publiek gezag, zal wel de invoering van zulk een diplomastelsel moeten vaststellen, maar de uitwerking en uitvoering der zaak zal de Overheid aan den georganiseerd arbeid zelve moeten overlaten.

Niet de Overheid, en ook niet een examen-commissie, maar *de meesters in elk vak* zullen moeten oordeelen over toelating of afwijzing; en uit de saamwerking van patroons en arbeiders zal de regeling moeten opkomen, die voor het uitbrengen van dezen keur en het afgeven van deze diploma's noodzakelijk is.

De Overheid zou alzoo niets te doen hebben, dan het bezit van zulk een diploma als eisch te stellen; aan te geven van wie men dit verkrijgen kan; en aan het verkrijgen van dit diploma de conditie te verbinden, dat men zich, op duidelijk te omschrijven wijze, zóó verzekeren moest, dat het bezit van zulk een diploma tevens het recht op pensioen (mits uit den staat van dienst van geregelden arbeid al die jaren bleke) schonk en waarborgde.

3.

De tweede grondregel, dien we vonden, dat het recht op pensioen aan een *diploma* van den arbeid moet gebonden, en dat dit diploma uit *organisatie van den arbeid* moet opkomen, zal tevens doen verstaan, waarom we de pensioenregeling van meet af met de *electorale* quaestie, met de *Kamers van arbeid* en met de regeling van het *Arbeids-contract* in verband brachten.

Dit zou geen zin hebben gehad, indien we een pensioen-regeling op het oog hadden, die administratief, *als een tak van dienst*, door de Overheid zelve, geregeld en uitgevoerd moest worden, en alzoo van boven af aan den arbeidenden stand zou worden opgelegd. Het oude *de vobis sine vobis*. Zonder u zullen we over u beslissen.

Maar omgekeerd is het letten op de *electorale* quaestie, op de

Kamers van Arbeid, en op het Arbeids-contract noodzakelijk, zoodra zulk een regeling van het pensioen en van verdere verzekering bedoeld wordt, die uit de organisatie, d. i. uit het georganiseerde leven zelf, van den arbeid zal opkomen.

Daartoe toch is verandering van stelsel noodig.

Thans vigeert nog altoos het stelsel, dat het nationale leven alleen in zijn hoogere sferen georganiseerd wordt, maar in de lagere sferen aan zijn lot en ellende wordt overgelaten; een overlaten, dat men dan met den schijnschoonen naam van vrijheid siert.

Wel een Handelsrecht, maar geen Arbeidsrecht. Wel Kamers van Koophandel, maar geen Kamers van Arbeid, enz.

Welnu, bij zulk een stelsel hoort het dan ook, dat alleen de hoogere klassen van de maatschappij deelnemen aan de officieele bespreking der publieke zaak in de Staten-Generaal, en dat de lagere volksklassen er buiten blijven.

Immers over haar bijzondere aangelegenheden wordt daar niet gehandeld. Het gaat in de Staten-Generaal alleen over de hoogere belangen.

Dat men dit een „aristocratisch stelsel” heeft genoemd, hield dan ook op zichzelf nog volstrekt niet in, dat de heeren den baas wilden spelen; maar alleen, dat de overheid zich uitsluitend met zaken, die meer bijzonder de heeren aangingen, bemoeide, en dat dus alleen *dezen* er in moest gekend worden.

In zooverre dus iets zeer natuurlijks.

Hatelijk daarentegen werd dit stelsel, toen allengs ook de zaken der kleine burgerij en der lagere klasse in de Staten-Generaal aan de orde kwamen, en toen men desniettemin voortging het onder de heeren af te doen.

De kring van uw kiesrecht moet steeds dekken den kring van de belangen of rechten die aan de orde komen.

Vandaar, dat een eng beperkt kiesrecht volkomen normaal was, zoolang de kring der te behandelen zaken eng beperkt bleef; maar onrecht, en zelfs stuitend onrecht werd, toen die kring van bemoeiing der Overheid zich uitbreidde.

Wij, antirevolutionairen, hebben dit, toen het onderwijs des volks in de Staten-Generaal aan de orde kwam, het eerst gevoeld. Ons aandringen op kiesrechtuitbreiding wortelde toen in het feit, dat de Overheid het onderwijs ging regelen, met een zeer eng beperkte Kamer, onderwijl juist het lager onderwijs *alle* ouders in den lande aanging.

Van daar, dat bij den strijd *voor* de uitbreiding van het kiesrecht, en *tegen* het oligarchische stelsel, elk principieel anti-revolutionair, die historisch méeleefde, steeds vooraan stond.

Dat gelijke drang thans ook bij andere partijen leeft, is, wijl thans allengs ook *allerlei andere belangen* van de lagere volksklasse aan het woord zijn gekomen, en dit heeft almeer ook buiten den antirevolutionairen kring de verkeerdheid doen inzien, dat over deze aangelegenheden gehandeld en beslist zou worden, buiten hen, wien het aanging, om.

Hoezeer onze strijd over het ouderrecht *in zake onderwijs*, en de tegenwoordige strijd *voor de sociale belangen*, dan ook uiteen loope, toch moeten in de electorale quaestie beide actiën op één doel uitloopen, t. w. op het gelijk maken van den kring van het kiesrecht met den kring der belanghebbenden.

Dit heeft de Minister Heemskerk in 1887 niet ingezien. Vandaar, dat bij de additioneele artikelen alleen de gedachte voorzat, om het kiesrecht *uit te breiden*, maar zonder een eigen stelsel, dat *de maat* dier uitbreiding aangaf.

Ook toen het Ministerie-Mackay, bij monde van den Minister Lohman, uitsprak, dat men wel nogmaals *uitbreiden* zou, maar met niet meer dan 45,000 kiezers, stond weer niet anders, dan het denkbeeld van *ietwat vieren van de lijn* op den voorgrond, maar ontbrak nogmaals de leidende gedachte, die de uitbreiding regelde en beheerschte.

Wat men soms de democratische richting ten deze genoemd heeft, is dan ook niets anders dan het streven, om voor de vage idée van *telkens weer iets uitbreiden*, een beheerschende gedachte, een leidend beginsel, een stelsel in steê te brengen, en wel dát stelsel, dat wij, antirevolutionairen, van meet af, sinds 1869, aandrongen, om namelijk het recht van meespreken in de Staten-Generaal even ver uit te strekken als de kring spande, over welks aangelegenheden verhandeld werd.

Eerst in zake het lager onderwijs.

Nu in zake de regeling der sociale belangen.

Vandaar ons verzet, om de grondregelen voor de voorziening in de sociale nooden reeds nu te laten vaststellen, nu in de Staten-Generaal nog alleen de invloed werkt van die klassen der maatschappij, *die buiten deze nooden staan*.

Wil men van Staatswege een Lijfrentebank oprichten, we zullen er in berusten, al komt het ons voor, dat contrôle en toezicht

van overheidswege *op alle verzekeringsmaatschappijen* wel zoo doeltreffend zou zijn.

Maar wat men in dit opzicht ook tot stand brenge, laat men zich nooit inbeelden, dat hiermede voor de regeling van de sociale nooden ook maar iets gedaan is. Het gaat er geheel buiten om, en heeft er niets meê uitstaande.

Eerst moet de electorale quaestie, naar eisch van den nieuwen toestand, zijn opgelost, en dan kan men verder komen. Van daar, dat wij onzerzijds het volkomen doelloos oponthoud, door het optreden van een nieuw Kabinet veroorzaakt, ter oorzaak van het *nationaal belang* oprechtelijk hebben betreurd.

Dat het wetsvoorstel van den minister Tak ons ideaal niet was, wist een ieder. Niet alleen toch, dat we tegen den grondslag van dat ontwerp, als even revolutionair, als hetgeen we nu van Mr. Van Houten te wachten hebben, *lijnrecht overstonden*; maar ook, en niet minder, omdat wij aan *organische* vertegenwoordiging verre de voorkeur hadden gegeven.

Maar nu in 1887 bij de revisie van de Grondwet die revolutionaire grondslag nogmaals vast was gelegd, en die organische vertegenwoordiging uit was gesloten, viel op *dien* strijd niet meer terug te komen, en steunden we dit wetsvoorstel, niet om zijn inklevende voortreffelijkheid; voor waar niet; maar uitsluitend als den kortsten en snelsten weg, om de zaak tot beslissing te brengen.

Nu men daarentegen den lijdensweg verkoos om, onder leiding van Mr. Van Houten, tot een wet te komen, die natuurlijk veel zal afdingen, maar toch evenzeer *finale* regeling (zonder ze te brengen) zal bedoelen, blijft het o. i. ook thans eisch van den toestand, dat de *finale* regeling voorafga, en dat eerst daarna de behandeling en beslissing volge in zake de voorziening in de sociale nooden, en zoo ook in zake de regeling der verzekering.

Dat men nu reeds voorbereidend werkt, en daartoe een commissie van onderzoek benoemt, hindert niet. Dat kan zelfs tijd uitsparen. Maar de *beslissing* kan niet vallen, eer ons electorale stelsel principieel gewijzigd en in overeenstemming met den nieuwen toestand gebracht is.

Hetzelfde nu geldt van de *Kamers van Arbeid*.

Die moeten niet achteraan komen, maar die moeten de zaak inleiden. Met de instelling van Kamers van Arbeid moet men *beginnen*.

Die Kamers zullen toch niet strekken, om, als eerst de hoofdzaak afgedaan is, nu en dan nog ook een enkel detail-advies te geven; maar juist om *bij het leggen van de fundamente*n haar onmisbare diensten te bewijzen.

Niet in de ministerieele bureaux, maar in het particuliere leven van patroons en arbeiders liggen de gegevens en de leidende en regelende motieven, die hier den doorslag zullen moeten geven. En daarom mag men niet van wal steken, alvorens deze *loodsdienst* zij ingesteld en werken kunne.

Die *Kamers van Arbeid* hadden er daarom reeds voorlang moeten zijn, en het is geen gering verzuim van de Overheid, dat ze in de kwijting van dezen plicht nog steeds nalatig bleef.

Immers die *Kamers van Arbeid* zijn nog niets dan *het begin* der zaak, en eerst van lieverlede zal door sectie-indeeling, en later door zelfstandige organisatie, uit zulke Kamers van Arbeid de organisatie der onderscheidene vakken, én lokaal én voor heel het land, kunnen voortkomen.

Wat thans b. v. in zake de regeling der pensionneering een Staatscommissie zal doen, had moeten verricht worden door de *Kamers van Arbeid*; reden waarom *Patrimonium* er zoo terecht op wees, dat opneming in zulk een commissie van patroons en werklieden voor het welslagen van haar arbeid zoo onmisbaar is.

En wat eindelijk het *Arbeidscontract* betreft, zoo springt het toch in het oog, dat, met zooveel meer, ook de pensioenregeling geheel beheerscht wordt door de vraag, of het contract tusschen *werkverschaffer* en *werkverrichter*, gelijk dusver, aan beider vrijen wil zal blijven overgelaten, of wel dat het, binnen den kring van den arbeid aan zekere bepalingen zal gebonden worden, b. v. aan de bepaling, dat men, om als *werkverrichter* zulk een contract te sluiten, een *diploma als gezel* zal moeten bezitten.

Heel ons streven is er alzo op gericht, om de voorafgaande ontwikkeling van het Arbeidsrecht, eerst veel later door zijn codificatie te volgen, niet uit de afgetrokken theorieën van enkele geleerden, maar uit de gegevens zelve van het arbeidsleven te laten opkomen, opdat het op dat leven passe, en dat leven zegenen kunne.

Iets waar tevens uit voortvloeit, wat nu slechts ter loops worde opgemerkt, dat ook in het beheer der verzekeringskassen de arbeiders zelve moeten worden opgenomen.

Alles toch moet zóó worden ingericht, dat de overheidsbemoeiing

zich tot het allernoodzakelijkste beperke, en *terugtrekking van de Overheid*, zoodra het arbeidsleven zijn kracht herwint, steeds het einddoel blijve.

4.

Wat aangaat *den omvang* der Verzekering, zoo blijft ons ideaal, dat ze ten slotte omvatten moge:

- 1°. een toereikend pensioen *voor den ouden dag*;
- 2°. een toereikend weekgeld *in geval van ziekte*;
- 3°. een toereikend levensonderhoud *bij verminking door den arbeid*;
- 4°. een toereikend daggeld *bij werkeloosheid*;
- 5°. een toereikend handgeld *voor de weduwe* van den arbeider, zoo deze komt te sterven;
- 6°. een toereikend weezenpensioen voor zijn kinderen, zoo hij ze als *onverzorgde weezen* achterlaat.

Eerst waar in dien vollen omvang zekerheid zal ontstaan zijn, dat die stand der maatschappij, die van alle de talrijkste is, en het hardste werkt, ook over de middelen beschikke, om onder alle omstandigheden zich den mond open te houden, onder dak, en gekleed te zijn — kan aan het jammerlijk voortwoekeren van het gebrek en aan het noodeloos insluipen van honger en kommer een einde komen.

Zoolang dit *niet* bereikt is, blijft het gevaarlijk *Pauperisme* jaar in jaar uit zijn besten buit uit dezen nijveren stand wegsleepen.

Eerst waar in dien omvang de verzekering georganiseerd is en doeltreffend werkt, staat tusschen het *Pauperisme* en onzen werkmanstand voor goed de Chineesche muur.

Dat men oud wordt; dat men in ziekte valt; dat men een weduwe, of dat men weezen achterlaat, zijn alle vier omstandigheden, die rechtstreeks met de geaardheid van onze menschelijke existentie en met de ordinantiën Gods voor ons menschelijk leven saamhangen, en wel zóó saamhangen, dat ze niets ongewoons in zich hebben, maar het gewone verloop des levens teekenen.

Als regel mag dus niet gezegd, dat hier de philanthropie heeft op te treden, en dus ook niet, dat het hier de zaak der armverzorging geldt.

Dat de Christelijke weldadigheid, ook al is er op die wijs een toereikend levensonderhoud aan ouden, kranken, weduwen en weezen verzekerd, toch nog arbeid te over zal vinden, is buiten kijf, en zelfs onder den werkenden stand zal ze zegenrijk kunnen optreden.

Nooit toch zal de verzekering meer dan een *even* toereikend levensonderhoud kunnen schenken; en wat breed en ruim veld staat er dan voor de Christelijke liefde niet nog open, zoo ze deze ouden, deze kranken, deze weduwen, deze weezen opzoekt, nu wel niet eens om hen van den hongerdood te redden, maar om hun leven te veraangenameu, hun lijden te verzachten, hun geheele existentie blijder te maken.

Alleen maar, dan is het geen *aalmoes* meer.

Als een man van goeden doen krank wordt, zal een vriend of vriendin hem allicht een verfrissching of iets ter versterking zenden; maar juist omdat deze uiting van liefde niet dekt wat tot levensonderhoud noodig is, en slechts betoon van liefde ter verkwikking bedoelt, is hierbij van geen aalmoes sprake, ontstaat er schijn noch schaduw van afhankelijkheid, en kan de liefde *als liefde* zonder den bijmaak van vernedering genoten worden.

En zóó nu ook zal het dan met onze lagere bevolking zijn.

De Christelijke liefde zal er naar blijven uitgaan, maar *op heel andere wijze*. Niet meer ter redding van den hongerdood, maar ter verkwikking en ter veraangenaming van het leven. En juist, omdat dit desnoods gemist kan worden, zal de liefde uit een hooger motief werken, en edeler van aard zijn.

Wat nu de zes genoemde punten aangaat, zoo is allermintst bedoeld, dat uit éénzelfde kas, onder één beheer, naar één gelijkvormige regeling, de verzekering voor dezen zesvoudigen nood, en zulks terstond, zou moeten vloeien.

Eer het tegendeel zal eisch van doeltreffendheid zijn.

Eenvormige regeling is wel eenvoudig, maar juist daarom niet passend op ons ganschelijk niet eenvormig leven.

Het menschelijk leven is tot in het oneindige geschakeerd. Geen twee dingen zijn er gelijk in, evenmin als de twee bladen aan eenzelfde boom. Het is alles onderscheidenlijk getint, verschillend in afmeting en uitgestrektheid, in gelegenheid en gevolg.

En zoo is ook met name het lijden uit den ouden dag, uit krankheid en uit het wegsterven van den kostwinner voortkomende, telkens iets zoo geheel anders, dat één eenparige regeling voor alle deze ongelegenheden, noodwendig spaak zou loopen.

Het moet niet *één* verzekering zijn, maar het moeten *zes* verzekeringskassen worden, zoodat in elk dier kassen de gelden op onderscheiden wijze en uit verscheiden bronnen invloeien, en evenzoo uit elk dier kassen op verschillende manier uitvloeien naar den rechthebbende.

Iets wat ook dáárom zoo noodig is, overmits een verzekering door *één* kas zóó moeilijk en zóó veel omvattend zou worden, dat de enkele gevallen niet behoorlijk zouden te onderzoeken zijn; dat het onmogelijk zou wezen een personeel aan te stellen, dat voor elk dezer aangelegenheden gelijken tact bezat; en ook, dat er van een later zich terugtrekken van de Overheid nooit sprake zou kunnen komen.

Een allesomvattende instelling zou nooit op eigen beenen kunnen staan.

Over het toereikende levensonderhoud voor *de ouden van dagen* kunnen we hier kort zijn, wijl in onze artikelen juist de ouden van dagen het meest op den voorgrond traden.

We vonden reeds, dat niet *alle* ouden van dagen hier in aanmerking kunnen komen; maar alleen zij, die de jaren hunner kracht voor loon bij anderen gearbeid hebben; en dan zoo mannen als vrouwen.

Ook bespraken we reeds de grens van leeftijd, die in de verschillende stelsels tusschen de 60, 65 en 70 jaren slingert.

De zucht om financieel de kansen te beteren, dringt natuurlijk naar het cijfer *zeventig*; dan zijn er weer zooveel meer gestorven, en kromp het aantal te pensionneeren oudjes weer zóó veel in.

In Duitschland dorst men dit dan ook aan.

Zij daarentegen, die enkel met hun hart te rade gingen, kozen liefst voor het cijfer *zestig*.

Dat gaf zooveel vroeger het emeritaat.

En eindelijk, wie met beide rekende, en de practijk in het oog hield, stipuleerde meestal *vijf en zestig*.

Als generaal cijfer komt ons dit cijfer dan ook het meest gewenscht voor.

Toch rijst de vraag, of het goed zal zijn, dit jaarcijfer onverbiddelijk op *alle* verzekerden toe te passen.

Tweeërlei variatie komt hier in aanmerking. Ten eerste, het *bedrijf*, en ten tweede, de *persoonlijke gesteldheid*.

Wat het bedrijf aangaat, zij opgemerkt, dat bij het ééne bedrijf veel meer losheid, vlugheid en spierkracht gevorderd wordt dan bij het andere. Tal van boeren-arbeiders doen op hun 65e jaar nog uitstekend dienst, en kunnen op hun 70ste jaar nog zeer wel hun brood verdienen. Maar komt ge bij loodgieters, die op daken, bij schilders, die op stellaadjes, en bij glazenwasschers, die op hooge ladders moeten werken, dan is reeds een man van over de 50 niet veel meer waard. Ook de zintuigen komen hier in aanmerking. Een verzwakt oog sluit menig werkman reeds bij zijn 60ste jaar uit.

Dit wat het *bedrijf* aangaat; maar ook de *persoonlijke gesteldheid* is lang niet bij allen eender.

Tegenover menig man, die op zijn 60ste jaar nog in de volle kracht zijns levens is, staan anderen die, zwak van gestel en minder veerkrachtig van aanleg, oud vóór den tijd zijn.

Dit scheelt zelfs in streek bij streek, in provincie bij provincie.

Of het nu mogelijk zal zijn, met al deze ongelijkheden te rekenen, beslissen we niet; maar toch is het goed, van meet af in te zien, hoezeer een *uniforme* regeling ook in dit opzicht juist zeer *ongelijk* in haar werking zou zijn.

De verzekering voor *geval van ziekte* is het moeilijkste punt van de zes, overmits juist geen begrip zoo moeilijk als het begrip van *ziekte* te bepalen is.

Onze garnizoenen weten er van, wie zich niet al ziek melden. Onze onderwijzers weten, wat percentage van het schoolverzuim aan ziekte is toe te schrijven. En wie een groot huishouden heeft, weet, hoeveel lichter het eene lid van het gezin dan het andere, uit ziekte of onpasselijkheid, zijn werk in den steek laat.

Medische adviezen zullen hiervoor noodig zijn, maar hoe die in elk voorkomend geval te erlangen? En ook, hoe zal een medicus, die het druk heeft, en even wordt binnengeroepen, met eenige zekerheid aanstonds beslissen kunnen, of hij met een gesimuleerd geval, dan wel met werkelijke onbekwaamheid voor de dagtaak te doen heeft.

En toch *moet* men zeer scherp toezien, niet uit onbarmhartigheid, maar juist uit barmhartigheid, overmits wie ziek gemeld is, den last op zijn medearbeiders schuift, en alzoo, doet hij dit uit luiheid, hen werken laat voor zich.

Het streven moet dus zijn, *wezenlijke* onbekwaamheid door ziekte zoo duidelijk mogelijk te formuleeren; maar ook dan is men er nog niet.

Immers een *ziekte* kan voorbijgaande, maar een ziekte kan ook *duurzaam* wezen, en voor goed ongeschiktheid voor den arbeid na zich sleepen.

Hier moet alzoo een grens gesteld.

Voorbijgaande ziekte is een pauze in den arbeid, een *selah* van Gods wege, en dit moet de arbeid vergoeden; wat in die pauze voor levensonderhoud noodig is, moet uit de verzekering kunnen komen.

Maar anders wordt het, als de ziekte blijvend is en blijvende ongeschiktheid na zich sleept. Dan toch raakt de arbeider wél uit den arbeid uit. Van loon is bij hem geen sprake meer, en dus ook van geen verzekering die geheel op het loon gebaseerd is.

Hij moet dan voor zich zelve zorgen, of verzorgd worden door de liefde. Hij treedt uit de loonsfeer uit en gaat over in de sfeer der ellendigen.

Een grens moet hier dus getrokken, mits het maar weer geen fatale grens van zóó of zooveel weken zij.

Dit toch gedooft het onderscheiden karakter van zoo velerlei ziekten niet.

Er zijn ziekten, de typhus b. v., die voor een jaar lang verzwakken en uitputten kunnen, en die toch weer geheel voorbijgaan.

Voorshands kan men dus niet anders concludeeren, dan dat de verzekering alleen bij *voorbijgaande* ziekten bate moet afwerpen, mits die bate dan ook toereikend zij.

Duurzame ziekte, of blijvende ongeschiktheid, moet er buiten vallen, altoos met dien verstande, dat men ook hier niet allen over één kam schere.

Een man, die op zijn dertigste jaar uit den loonarbeid raakt, staat immers niet gelijk met een ander van vijf en vijftig jaar, die veertig jaar gearbeid heeft en dan pas door ziekte uitvalt.

5.

De vraag, *wie betalen zal*, is bij geen quaestie zoo gewichtig als bij het stelsel van verzekering, én overmits het hier den *talrijksten* stand geldt, én wijl *onnatuurlijke* regeling hier vooral zoo licht valsche verhoudingen schept.

Met een algemeene theorie is hier dan ook niets te vorderen. Een voorslag als die van Charles Booth (uitkeering van Rijkswege van f 156 's jaars aan *alle* personen boven de 65 jaar) zou tot geldverkwisting leiden, en het beginsel van het Communisme binnenloodsen. En ook het stelsel van de Duitsche wet (betaling door werkman, patroon en Rijk) mist als betaalswijze voor alle zes verzekeringen het karakter van redelijkheid.

Dit laatste vereischt, bij eenig nadenken, geen breed vertoog.

Laat ik toch hetgeen wekelijks moet gestort worden naar evenredige deelen én door den werkman én door den patroon betalen, dan rijst de vraag: Moet hetgeen de patroon betaalt, beschouwd worden als *deel van het loon*, of wel als *gift uit gunst*?

Zegt ge nu, als *gift uit gunst*, dan is ze misplaatst in een stelsel van verzekering, dat elk denkbeeld van aalmoes of begunstiging uit moet sluiten.

En zegt ge omgekeerd: Neen, niet als gift, maar *als deel van het loon*, hoe kan dan de patroon betalen van geld, dat niet hem, maar zijn werkman, als *verdiend geld* toebehoort?

De vraag is toch niet, wie *uitbetaalt*, maar *van wiens geld het afgaat*.

Gaat het nu van het *loon* af, dan blijft het een bijdrage van den werkman, ook al wordt ze, voor gemakkelijker verrekening, door den patroon uitbetaald. De patroon fungeert dan als kassier.

Betaling *van eigen geld*, en uitbetaling van geld *dat de werkman verdiend heeft*, zijn alzoo twee geheel verschillende zaken, die dusver maar al te zeer verward zijn.

Hoogstens zou men nog kunnen spreken van zekere *gratificatie*, die de patroon als zeker *extra* boven het loon toegaf. En op dit oogenblik is dit ook metterdaad zoo. Fabrieken, waar op dit oogenblik pensioen aan ouden van dagen, onderhoud bij ziekte enz. wordt uitbetaald, doen dit bij manier van gunst, want niemand dwingt er toe.

Maar natuurlijk valt ook dit denkbeeld der gratificatie geheel

en ten eenenmale weg, zoodra de wet aan den patroon de kwijting van zoo en zooveel per week voor elk van zijn werklieden oplegt.

Dan toch wordt de vaste bijdrage niets anders dan een vaste opslag, die op den prijs van den arbeid komt, en maakt alzoo een deel uit van het loon.

Temeer moet op *deze* beschouwing van de zaak aangedrongen, 1°. omdat niets het zedelijk besef van den werkenden stand meer verhoogt, dan de wetenschap, dat hij de verzekering grootendeels uit eigen middelen bestrijdt; 2°. omdat men alleen op die wijs een toestand voorbereidt, waarin de Overheid haar steun zal kunnen terugtrekken; en 3°. omdat op die wijs de loonsverhooging het geleidelijkst haar natuurlijke grenzen bereiken, maar dan ook eerbiedigen zal.

Voor het *pensioen*, met inbegrip van het weduwen- en weezen-geld, is daarom o. i. niet wel een andere regeling mogelijk, dan dat de premie die hiervoor gestort moet worden, geheel en uitsluitend van het loon afga, en dat de Overheid aanvulle wat er tekort schiet.

Rijst nu de vraag, op wat wijze de werkman het geschiktst deze premie betalen zal, dan zouden we, in aansluiting aan de realiteit van het leven, hierbij drie regelen willen stellen.

De *eerste* is deze, dat hij in zijn diploma als gezet, den grondslag van zijn recht op pensioen verkrijgt, maar dan ook voor dit diploma een vrij aanzienlijk bedrag in de pensioenkas heeft te storten.

Deze regel steunt op de overweging, dat een gezet van 20—23 jaar meest vol loon verdient, en toch in den regel alleen voor zichzelf heeft te zorgen. Een verdienste van f 500, f 600 à f 700 is in die jaren verre van zeldzaam, en hetgeen waarvan anders man, vrouw en kinderen leven, daar leeft zulk een onge-trouwd gezet alleen van.

Dit is dus de aangewezen tijd, om de eigenlijke hoofdpremie te storten, waarbij het dan aan ieders believen staat, of hij die premie op zijn 20ste, 21ste, 22ste of 23ste jaar wil afdoen. Alleen moet, wie later komt, er den interest op interest bij betalen.

De fatale termijn van 23 jaar, het jaar dat men meerderjarig wordt, blijve vaste regel.

De wijze van betaling dezer premie kan desnoods over den patroon loopen, doordien men den werkman wekelijks een bon geeft voor zoo en zooveel ingehouden loon. Maar dit doet de

zaak niet van naam veranderen. Is elke bon f 1 waard, en wordt de premie b. v. op f 150 gesteld, dan moet de werkman er drie jaren over doen, en int dan in ruil voor zijn bons, de f 150, die hij stort in de pensioenkas *).

Dat dit stelsel enkele te vroege huwelijken tegen zou houden, is er zeker de kwade zijde niet van.

De *tweede* regel is, dat na de storting van deze hoofdpremie elk jaar door den verzekerde worde nagestort een som van f 0.25 per week, over 40 weken gerekend, d. i. f 10, zoodat, als zijn pensioen begint, door hem betaald zijn b. v. f 150 als hoofdpremie en 42 jaren telkens f 10 = f 420. Samen alzoof f 570.

En de *derde* regel is, dat deze over de 42 jaren te storten premie niet voor alle werklieden gelijk blijve, maar vermindering en vermeerdering kunne ondergaan. Wie een groot gezin heeft, betale minder; wie een klein gezin of geen gezin heeft, betale naar evenredigheid iets meer.

Neemt men als regel aan, dat het loon berekend is op „man, vrouw en drie kinderen beneden de veertien jaar”, dan zou naar vaste schaal, wie een zeer groot gezin had, in de jaren dat al zijn kinderen tot zijn last waren, niets betalen, en daarentegen wie vrij gezet bleef, of slechts één of twee kinderen had, zeker aantal percenten boven de f 10.

Alleen zóó zou de nastorting der jaarpremiën zich aan de eischen van het leven aansluiten.

Door de betaling slechts over 40 weken te laten loopen, is de niet-betaling in dagen van ziekte en werkeloosheid van zelf meegerekend.

De *Patroons* daarentegen zouden o. i. hun eigenaardige taak daarin krijgen, dat zij geheel voor hun rekening namen de verzekering tegen *ziekte* en *invaliditeit*.

Een scheepvaart-maatschappij loopt de risico van aanvaring, averij en schipbreuk. Een fabrikant de risico van brand, van stukgaan der machine, van ziekte of sterfte onder de trekpaarden, en zooveel meer.

*) Natuurlijk zou bij veel mindere verdienste, met name van vrouwen, deze premie naar evenredigheid moeten dalen.

Welnu, ook de verminking van een werkman bij den arbeid, of de ziekte van den arbeider, valt onder dit gezichtspunt van *risico*.

Men kan er gelukkig, men kan er ongelukkig mee zijn; en alle ondernemers en fabrikanten saam kunnen deze *risico* voor gemeenschappelijke rekening nemen door een verzekeringskas *ad hoc*.

Het ligt daarom geheel op *hun* weg, dat zij de premie voor *deze* verzekering betalen.

De arbeider blijft dan de *risico* dragen van de ziekte van vrouw en kinderen, en ook van de meerdere kosten die eigen ziekte hem berokkent; maar de *risico*, die zijn weekloon door invaliditeit en ziekte belooft, wordt dan afgewenteld op den man die hem in dienst heeft.

Komen deze twee, en bij normalen toestand deze twee alleen, voor rekening van den patroon, dan behoeft het weekloon in geval van ziekte ook niet te karig toegemeten.

In dagen van ziekte kost het leven niet *minder*, maar *meer*, en het ware daarom zoo wenschelijk, dat het weekloon in dagen van ziekte althans niet te veel beneden het gewone loon daalde.

De verzekering tegen *werkeloosheid* daarentegen moet uitgaan van het beginsel, dat het gezamenlijke loon, dat voor een heel jaar, door alle werklieden saam, over heel een land, verdiend is, strekken moet om ook in dagen, dat er geen werk voor allen te vinden is, aan de werkloozen althans toereikend levensonderhoud te schenken.

Daartoe moet het aantal werkloozen, vermenigvuldigd met het aantal dagen, dat ze werkloos waren, over eenige jaren berekend worden; voorts worde nagegaan, welk percentage dit geeft op het totaal over alle arbeiders maal de dagen dat zij werk hadden; en ten slotte hiernaar de premie berekend worden, die elk werkman over de dagen, dat hij werk had, te storten heeft.

Dan zal metterdaad blijken, dat deze premie niet zoo groot is.

Volgt men daarbij nu het stelsel, dat de Overheid beginne met een deel van dezen last te dragen, en haar bijdrage van lieverlede late afloopen, dan zal onze werkende stand zich aan *deze* premie vooral zeer gemakkelijk wennen.

In zoover echter buitengewone omstandigheden oorzaak kunnen zijn, dat bij een bepaald vak de geïnde premiën niet volstaan, om de kosten van een buitengewone crisis te dragen, zou als regel moeten gelden, dat voor *zulk* een geval de Overheid het ontbrekende aanvulde.

Ter voorkoming van misverstand zij hier nog aan toegevoegd, dat we onder *werkkloozen* niet verstaan diegenen, die arbeiden in een vak, dat uit zijn aard telken jare weken van stilstand heeft, zooals het metselaarsvak enz.

Blijft dan nog de verzekering van *weduwen en weezen*, als de werkmans te sterven komt. Ook aan deze verzekering moeten natuurlijk zekere grenzen gesteld.

Het is onmogelijk, dat de kas van deze verzekering de verzorging der weduwen levenslang op zich neme.

Voor al een jonge weduwe moet op den duur een eigen middel van bestaan zoeken.

Slechts dient zorg te worden gedragen, dat zij liefst één jaar en minstens een half jaar, na haar mans dood genoeg hebbe om van te leven.

Heeft ze vele kinderen, dan zal ze haar bestaan van zelf vinden uit hetgeen voor haar kinderen als weezengeld wordt uitbetaald. Heeft ze weinig kinderen, dan moet er voor haar zelve het eerste jaar een pensioen bij. En heeft ze gansch geen kinderen, dan moet althans één jaar haar levensonderhoud verzekerd zijn.

Voor halve weezen zou na te betalen zijn tot op den leeftijd, dat de meisjes in dienst gaan, of de jongens op karrewei verdienen, alzoo ongeveer tot hun 14de jaar. Doch ook deze bijdrage zou niet *per kind* mogen berekend worden, overmits men voor 6 kinderen niet 6 maal zooveel noodig heeft als voor één kind.

De bijdrage zou dus afloopen voor de weduwen in hoogstens één jaar, en voor de kinderen met hun 14de jaar.

De voor de uitkeering van deze bijdragen vereischte gelden zouden naar den boven aangegeven maatstaf voor zeker gedeelte kunnen gevonden worden uit de *pensioenkas*. Iets dat billijk is, omdat men in dit geval zelf wegsterft, en dus zijn pensioen nooit trekken zal, maar alsdan zijn pensioen ten deele afwentelt op zijn weduwen en weezen.

En voor het overblijvende zouden we er prijs op stellen, dat de werkman de premie voor deze verzekering zelf betaalde; en zulks wederom in zulk een aansluiting aan het leven, dat hij én bij zijn huwelijk én bij de geboorte van elk kind in eens de zeer lage premie stortte, die hiervoor vereischt wordt; wat het kindergeld aangaat desnoods te verdeelen over twaalf maanden.

Op zulk een wijze zou de werkman zelf op elk punt van den verzekeringsweg de hoofdpersoon blijven; geheel de verzekering zou geschoeid zijn op de leest van *selfhelp*; en men zou een weg betreden, die de geleidelijke loonsverhooging van zelf tot op het geëischte niveau bracht, en de zaak ten slotte geheel in handen van den werkman kon doen overgaan.

Iets wat echter niet wegneemt, dat én de patroon én de Overheid zich aanzienlijke offers zouden hebben te getroosten.

De patroons toch zouden uit dien hoofde wel alleen voor de verzekering tegen *invaliditeit* en *ziekte* inspringen, maar feitelijk zouden zij het loon iets moeten laten klimmen, om de betaling der jaarpremii mogelijk te maken.

Veel zou dit echter niet zijn.

Stelt men toch de gezamenlijke jaarpremies op *f* 20.—, bij een werkman die *f* 500.— verdient, en rekent men dat *f* 12.— hiervan uit loonsverhooging moet komen, dan zou het loon slechts *f* 12.— over een heel jaar, dat is nog geen *f* 0.25 per week, d. i. nog *geen halve cent* per uur, naar boven gaan.

De voornaamste bijslag zou dan ook van den Staat moeten komen, zonder dat met eenige nauwkeurigheid te berekenen is, hoeveel deze hulp zou moeten bedragen. Slechts vergelijkenderwijze is uit de onderscheidene berekeningen, die we in onze eerste artikelen uit de stelsels van Arendt, Booth, Chamberlain enz. mededeelden, bij benadering dit bedrag, gelijk we later zullen aantoonen, op een som van *vier à vijf* millioen gulden te stellen.

Een som die zeker hoog is, maar toch allerminst een onoverkomelijk bezwaar oplevert.

Voor het Lager onderwijs betaalde de Overheid dertig jaar geleden ternauwernood één derde van wat we nu betalen.

Nu zijn we reeds over de *veertien* millioen 's jaars.

VIII.

DE BRUG.

De grootste moeilijkheid, waarop een plan voor de pensionneering van de werklieden stuit, is en blijft de verzekering van hen, die nu reeds 23 jaar gepasseerd zijn.

Voor hen, die deze grens nog niet overschreden, is door verplichte betaling van een niet te hooge premie zeer wel een lijfrente te verkrijgen, die ingaat op hun 65e jaar.

Maar dit gaat *niet* voor wie ouder zijn. Voor hen klimt de premie van jaar tot jaar. En met name voor wie nu reeds de halve eeuw achter zich heeft, zou deze premie zóó hoog loopen, dat er aan betaling niet te denken viel.

Toch gaat het evenmin aan, een stelsel in te voeren, waarvan de vruchten pas over twee en veertig jaar ($23 + 42 = 65$ jaar) kunnen geplukt worden.

Voor zulk een stelsel ware geen geestdrift te wekken. Alle toongevende mannen onder de werklieden zouden er buiten vallen. Eerst de jonge gezellen van 23 of minder jaren zouden meetellen. En reeds de enkele gedachte, dat we toch nog veertig jaren in de woestijn hadden te blijven, zou ontmoedigen en alle geestdrift blusschen.

Voor het stelsel zelf is het wel noodig, dat het ruste op grondslagen, die alleen met den normalen toestand rekenen. Ge kunt uw stelsel dus niet anders opzetten, dan in dien zin, dat het eerst werke over 42 jaar, als de interest op interest rekening en de vroege sterfte haar volle werking hebben gedaan.

Maar uit de ellende van het heden naar de betere toestanden van over ruim veertig jaren, dient toch een overgang gemaakt, en het is deze overgang dien de Engelschen „*de brug*” noemen.

Juist echter in deze *brug* ligt financieel voor de Overheid het groote en zeer ernstige bezwaar.

Werkt het stelsel zelf eenmaal normaal door, dan zullen de financieele bezwaren *niet* zoo drukkend zijn.

Immers terecht is vaak opgemerkt, dat de ouden van dagen nu toch ook leven en hun onderhoud vinden; en dat het dus niet zoozeer aankomt op het scheppen van een nieuw kapitaal voor

hun onderhoud; maar metterdaad slechts op een verzamelen van de noodige gelden voor dat onderhoud *op een andere wijze*, en voorts op een kleine verhooging van die som, met omstreeks 25 procent.

En dit is ook zoo.

De huidige ellende ligt niet daarin, dat zoovelen van kommer en honger sterven. Dit komt hoogst zelden voor. Men heeft nog zijn onderkomen. Men is zoo goed zoo kwaad het gaat gekleed. Men eet en drinkt. Zelfs de meesten rooken nog hun pijpje. Neen, de ellende ligt in het *vernederende* van de positie waarin de meesten thans verkeerden, met de demoraliseerende gevolgen die hieruit voortvloeien.

Op den duur zal het daarom zeer wel mogelijk zijn, de gelden, die nu toch op allerlei wijs voor het onderhoud van ouden van dagen, weduwen en weezen besteed worden, in een andere bedding te doen vloeien; en wat er meer bij moet, om het al te schrale en te karige van veler bestaan te verbeteren, zal niet zoo overgroote offers vergen.

Maar *de brug* blijft een schier onoverkomelijk bezwaar opleveren.

Niet, omdat ook bij onze werklieden die de eerste veertig jaren den leeftijd van 65 jaren zullen bereiken, niet dezelfde waarheid geldt, dat ze toch leven en onderhoud vinden, en dat er dus feitelijk niet zoo bijster veel bij zal moeten; maar wel, omdat *de verlegging van de bedding*, waarop we doelden, niet opeens tot stand komt en eerst bij de doorwerking van het normale stelsel verzekerd is.

Eerst dan richt heel de maatschappij er zich op in.

Nam b.v. het Rijk de pensionneering der ouden van dagen voor deze veertig jaar geheel voor zijn rekening, dan zou dit er op neer komen, dat de kerkelijke en particuliere weldadigheid ontlast werd; dat menig patroon, die nu voor zijn oudjes zorgt, van die zorg ontheven werd; dat kinderen die thans hun ouden vader onderhouden, hier geld voor kregen; en dat de oudjes, die nu nog iets pogen te verdienen, van dien arbeid afzagen.

Er zou dus alzijdige ontheffing van lasten zijn, maar het Rijk zou buiten staat wezen, om nu reeds langs eigen kanalen die ontstaande baten ten deele naar de pensioenkas af te leiden, en dientengevolge zelf voor heel het bedrag verantwoordelijk staan.

Hieraan nu is eenvoudig niet te denken; die som zou verre en zeer verre onze finantieele kracht te boven gaan; en dit denkbeeld moet men dan ook van meet af laten varen.

Een *brug* is hier alleen te vinden, zoo men vier maatregelen vooropstelt. De eerste is, om de pensionneering niet terstond, maar pas over *tien* jaar te laten ingaan. De tweede is, dat men aan de klasse 24 en 25 jaar, die nu een is, bijzondere verplichting oplegt. De derde is, dat men de klasse van 25 tot 38 jaar afzonderlijk regelt. En de vierde is, dat men met ingang van het 39e jaar, de verzekering niet *verplichtend*, maar *vrijwillig* late werken.

De eerste maatregel zou geenszins onbillijk zijn.

Gaat men toch uit van de grondgedachte, dat het pensioen geen *aalmoes*, maar *vrucht van eigen daad* moet zijn, dan kunnen zij, die tot op hun 55e jaar geen cent voor dat doel afzonderden, ook moeilijk aanspraak maken op de vrucht van een daad, die zij nalieten.

En evenmin is het denkbaar, om hen op zoo hoogen leeftijd die daad te laten beginnen. Dan toch zou de premie zóó hoog loopen, dat er aan geen betalen te denken viel.

Voor een man van 55 jaar zou die premie *f* 89, op 56-jarigen leeftijd *f* 102, op 57-jarigen leeftijd *f* 118, op 58-jarigen leeftijd *f* 140, op 59-jarigen leeftijd *f* 168, en eindelijk op 64-jarigen leeftijd *f* 1209, en dat wel *'s jaars*, bedragen.

Sommen, waar eenvoudig niet aan te denken valt.

Niet minder aanbevelenswaardig is de tweede maatregel, die strekt, om 1°. de jonge mannen die reeds 23 en 24 jaar zijn, bij wijze van exceptie nog onder soortgelijke verplichting te stellen, als we voor de overige gezellen tot aan hun 23e jaar voorsloegen; en 2°. om die van 25—38 jaar tot een gewijzigde verzekering te verplichten.

Voor een pensioen van *f* 150 op 65-jarigen leeftijd betaalt men, 24 jaar oud zijnde, voor eenmaal *f* 153.44, en op 25-jarigen leeftijd *f* 160.08.

Mits men nu deze bedragen over drie jaren verdeelt, is de eisch, dat jonge mannen, van 24 en 25 jaar, die of nog ongehuwd, of pas gehuwd zijn, die enkele jaren *f* 1 per week zullen storten, niet te streng, en het ontbrekende zou de Overheid kunnen bijpassen. Gerekend toch op 40,000 personen, zou dit voor de klasse van 24 jaar slechts een betaling van *f* 121,000 en voor de klasse van 25 jaar slechts van vier ton vorderen.

Zoo bleven dan nog overig de mannen van 25—55 jaar, en voor dezen zou dan tot op hun 38ste jaar de derde maatregel moeten

gelden, dien we eerst in een volgend artikel kunnen bespreken.

Thans daarom nog alleen een kort woord over de vierde klasse van 39—55 jaar, waarvoor als vierde maatregel ware aan te nemen, dat voor deze klasse de verzekering niet verplichtend, maar vrijwillig werd gesteld.

Al toch wat de Overheid voor deze klasse doen kan, is, een hooge premie harerzijds nit te loven voor het vrijwillig aangaan van de verbintenis tot het jaarlijks betalen van een tamelijk hooge premie; mits een termijn, b. v. van twee jaren, worde gesteld, waarin een ieder verklaard moet hebben, of men van deze gunstige aanbieding al dan niet gebruik wenscht te maken.

Het jaarlijksch bedrag van zulk een premie, gerekend tegen een lijfrente van f 150 op 65-jarigen ouderdom, zou voor wie 40 jaar was, circa f 22.42, voor wie 45 jaar was, omstreeks f 32.64, voor wie 50 jaar was, f 50.70 enz. bedragen.

Hiervan nu zou het Rijk, deels zelf, deels door de Patroons, naar opklimmende schaal, zooveel hebben over te nemen, dat voor den verzekerde zelf, (evenzoo met opklimmende schaal), geen hooger premie dan van f 10 tot f 25 's jaars te betalen overbleef.

Uit anderen hoofde zou de verzekerde dan bovendien nog $\pm$ f 10 hebben te betalen voor de kas der werkeloosheid; en hooger dan f 35 kan het bedrag van wat de werkman zelf per jaar betaalt, zoo hij een gezin heeft, nooit klimmen. Reeds dit loopt, zoo men tijden van ziekte en werkeloosheid er af rekent, op bijna f 1 per week.

Voor al de eerste jaren zou uit dien hoofde van de Overheid een zeer aanzienlijk offer gevergd worden, waar echter tegenover staat, dat 1°. bij *vrijwillige* verzekering uit dezen hoofde, het aantal der door het Rijk bij te betalen premiën altoos verre beneden het totale bedrag zal blijven; en 2°. dat er bij deze eens aangegane verplichting dan ook niets bijkomt, terwijl ze elk jaar door het wegsterven van verzekerden, of doordien ze het 65e jaar bereiken, aanzienlijk slinkt.

Alzoo elk jaar afneemt, en eindelijk geheel doodloopt.

Chamberlain's denkbeeld, om de Overheid niet door bijbetaling van een jaarlijksche premie, maar door het storten op eenmaal van de benoodigde som, hier te hulp te laten komen; een som die hij per werkman op f 48— f 120 stelde; komt uiteraard op hetzelfde neder, en zou alleen dit voordeel aanbieden, dat de

kosten van Overheidswege voor „de brug” dan op eens worden afbetaald, en men deze hooge som dan op eenmaal met een *leening* dekken kon.

Wat anders jaarlijks voor de *pensionneering* moest worden bijbetaald, zou dan voor *aflossing* en *aflopende rente* worden uitgegeven, en alzoo, na afloop van den fatalen termijn, evenmin een bezwaar voor de financiën van den Staat overlaten.

Doch dit is bijzaak; de te betalen som zou ongeveer op hetzelfde neerkomen.

De moeilijkheid van „de brug” betreft natuurlijk niet de verzekering tegen *werkeloosheid*, noch die tegen *ziekte* en *invaliditeit*, overmits de daarvoor te nemen bepalingen niet van den leeftijd afhangen.

De moeilijkheid ligt welbezien alleen in het pensioen en in het weduwen- en weezengeld.

Of het nu mogelijk zal zijn, het voor deze beide posten benoodigde bedrag alleen door direkte belastingen te dekken, wagen we te betwijfelen; te meer, daar men in ons land aan een belasting voor een bepaald doel niet gewend is, en alzoo een speciale *Verzekeringsbelasting* niet licht ingang zou vinden.

Doch hierover is voorshands elke discussie ijdel.

Eer de vraag aan de orde komt, hoe de noodige gelden te vinden, behoort men eerst te weten, hoeveel er ongeveer nodig zal zijn; en juist dit zoo onmisbaar gegeven ontsnapt op dit oogenblik nog aan *alle* nauwkeurige berekening.

De proeve van berekening, die we in een volgend artikel geven, versta men dan ook niet dan zeer *grosso modo*.

IX.

VERDEELING DER KOSTEN.

De kosten van een alzijdige verzekering tegen *ouderdom*, *sterfte*, *ziekte*, *invaliditeit* en *werkeloosheid* moeten op eenmaal overzien. Al is het toch, dat er geen de minste kans bestaat, om in ons loome land het geheele stelsel in die breede opvatting terstond in te voeren, toch is het ook bij de invoering van een *partieele*

verzekering noodig, dat men eerst het bestek voor een volledige, alomvattende verzekering afbakene.

Alleen toch wie het geheel overziet, gaat veilig bij het leggen van de fundamenteen voor een gedeelte ervan.

Wat nu het pensioen op 65-jarigen leeftijd ad f 150 's jaars betreft, alsmede de verzekering (naar Chamberlains stelsel) van de weduwen gedurende een jaar ad f 3 per week, en voor de weezen onder de 14 jaar, ad f 1.20 per week, tot een gezamenlijk bedrag dat niet boven de f 5 gaat, zoo is hiervoor noodig f 250 als inzet op 23 (à 25) jarigen leeftijd, onder bijbetaling van f 10 per jaar.

Stort nu de gezel op 23 jarigen leeftijd voor zijn diploma f 150, dan moet de Overheid hier f 100 bijleggen.

Nu drie en twintig jaar geleden zijn geboren $\pm$ 130.000 kinderen. Van deze toen geborenen stierven sinds weg $\pm$ 40.000, zoodat er een kleine 90.000 overbleven. Van dezen zijn de kleinere helft mannen, en van deze kleinere helft komen stellig niet meer dan 35.000 voor het pensioen in aanmerking. Rekent men hier nu 5.000 vrouwen bij, dan zal de Overheid, voor de bijpassing van f 100 's jaars, telken jare vier millioen hebben uit te geven. En mits dan de gegadigden zelve 's jaars, 40 weken lang, telkens f 0,25 bijbetalen, zou voor deze betrekkelijk niet hooge som, aller pensioen, en voor allen de verzorging van hun weduwen en weezen verzekerd zijn.

Bedoelde men enkel het pensioen voor den ouden dag, dan zou de zaak natuurlijk veel eenvoudiger komen te staan.

Om een pensioen van f 150 op 65jarigen leeftijd te verzekeren, is geen meerdere uitgave noodig dan van f 147.08 op 23jarigen leeftijd.

Deze som zou derhalve door de leges van het diploma reeds ruim gedekt zijn.

De som van f 100 die, in ons stelsel, de Rijkskas zou bijpassen, even als de som van f 10 die de gegadigde jaarlijks zou hebben na te betalen, zou dus uitsluitend strekken voor de verzorging van weduwen en weezen. Iets waarop we dáárom vooral zoo grooten nadruk leggen, overmits er geen grooter ellende is, dan die van een jonge weduwe die met veel kleine kinderen blijft zitten; en niets zoo sterk demoraliseert, als wanneer de moeder haar kinderen in den steek moet laten, om zelve een stuk broods voor zich en haar weezen te verdienen.

De verzekering tegen *ziekte* en *invaliditeit* zou o. i. geheel door de patroons moeten gedragen worden.

Natuurlijk zou voor de ziekte een termijn moeten gesteld worden. Maar ook al wil men den kranken werkman *f* 8 per week blijven uitkeeren, dan bedraagt de premie hiervoor nog slechts *f* 20 's jaars, wat, gevoegd bij de premie van *f* 2.50 tegen invaliditeit, geen hooger bedrag geeft dan van *f* 20 even, d. i. van nog geen *halven gulden* per week, van ruim *acht cents* per dag, of van nog geen cent per uur.

Voor de patroons een niet te zwaar te achten last.

Blijft dus alleen nog de verzekering tegen *werkeloosheid*, die naar geheel afzonderlijke regelen, met inachtneming van de verschillende vakken, is te regelen en die o. i. door de werklieden zelve moet worden gedragen. Laat men deze verzekering aan het vrije initiatief over, dan loopt ze zeer hoog om de weinige deelneming, en wordt dan door Dr. Endt op *f* 36 's jaars of *f* 3 per maand berekend.

Een uiteraard onmogelijke som.

Stelt men daarentegen deze verzekering voor alle gediplomeerde gezellen verplichtend, dan zal ze op geen derde komen, zoodat de werkman over een heel jaar slechts *f* 10 als nabetaling van het pensioen, en *f* 10 voor werkeloosheid zou hebben te betalen. Twaalf weken zou hij dan niets hebben te betalen en gedurende veertig weken *f* 0.50

Een zeker niet gering offer, maar als hier tegenover staat een voor goed uit de ellende zijn voor zich zelf, hetzij hij ziek, buiten werk of oud is, en evenzoo voor zijn vrouw en zijn kinderen, dan mag dit offer toch waarlijk niet te zwaar worden geacht.

Vijftig centen per week, we wezen er reeds op, is *acht cents* per dag, en alzoo nog geen cent per uur.

Dit voor den normalen toestand. En wel zal, bij de toeneming der bevolking, de last voor de Overheid aldoor langzaam klimmen, maar hier staat tegenover, dat het bedrag van vier á vijf millioen allengs zal te verminderen zijn met hetgeen al spoedig minder aan *armenzorg* zal zijn uit te geven.

Wat nu de *overgangperiode*, of de dusgenaamde *brug* betreft, zoo is hier o. i. *geen* raad te schaffen voor wie nu reeds 55 jaar

is, en dus alleen hulpe te bieden aan wie nu tusschen de 23 en 55 jaar zijn.

Voor de klasse van 24 en 25 jaar zou de bijbetaling van de Overheid niet meer dan *f* 120,000 en *f* 400,000 bedragen. Samen ruim *een half millioen* naar de berekening in ons vorig artikel gegeven.

Maar boozter zou het staan met de bijpassing ten behoeve van hen, die nu reeds tusschen de 25 en 55 zijn.

Deze zouden alleen te helpen zijn, indien ze zelven een aanmerkelijk offer wilden brengen, en bereid waren premiën te betalen naar een schaal, die met *f* 10 begon, en bij de oudsten tot *f* 25 's jaars opliep.

En zelfs tot dien prijs zou hun *boven* de 38 jaar nog alleen een *pensioen* en geenszins de verzorging van *weduwen* en *weezen*, te verzekeren zijn.

De premiën voor een pensioen groot *f* 150 op 65-jarigen leeftijd, loopen, van 25 jaar tot 55 jaar, van *f* 8.83 tot *f* 88.99 op, en wel in deze voege:

25 jaar <i>f</i> 8.83	41 jaar <i>f</i> 24.07
26 " " 9.33	42 " " 25.90
27 " " 9.88	43 " " 27.93
28 " " 10.47	44 " " 30.15
29 " " 11.10	45 " " 32.64
30 " " 11.76	46 " " 35.41
31 " " 12.44	47 " " 38.53
32 " " 13.27	48 " " 42.07
33 " " 14.11	49 " " 46.09
34 " " 15.04	50 " " 50.70
35 " " 16.03	51 " " 56.04
36 " " 17.19	52 " " 62.25
37 " " 18.27	53 " " 69.60
38 " " 19.54	54 " " 78.36
39 " " 20.91	55 " " 88.99
40 " " 22.42	

Rekent men nu, naar het in ons vorig artikel aangegeven cijfer, dat op 23-jarigen leeftijd hoogstens voor 40.000 personen zou zijn bij te passen, en laat men dit cijfer afloopen, dan is het op 50-jarigen leeftijd met omstreeks 10.000 verminderd, en loopt in de dan volgende twintig jaren langzaam af.

Betalen nu de zich verzekerende personen van hun 25—55 jaar

naar een schaal die van f 10 tot f 25 loopt, dan behoeft de Overheid niets bij te passen voor de personen van 25, 26 en 27 jaren, daar deze premie, voor het pensioen alleen, zelfs een overschot zou geven. Die premie bedraagt toch op dezen leeftijd slechts f 8.83, f 9.33 en f 9.88. Op deze overschotten komen we straks.

Doch dan reikt de f 10 niet meer uit, en moet bijbetaald over 25 jaren met bedragen, die van f 1.50 tot f 63 klimmen.

Wordt nu aan de patroons opgelegd, om hiervan f 10 per persoon te betalen *), als vergoeding voor wat ze dusver te weinig voor hun werkvolk uitgaven, dan zou de betaling voor de Rijkskas pas beginnen op 39-jarigen leeftijd, overmits de premie op 38-jarigen leeftijd nog pas f 19.54 bedraagt, en tot op dien leeftijd alzoo geheel door de bijdrage van den werkmán ad f 10, en van zijn patroon ad f 10 gedekt was.

De eigenlijke bijpassing uit de Rijkskas zou derhalve slechts over *zeventien* jaren loopen, en wel over 25.000 tot 20.000 personen.

Dit zou tot op de klasse van 45 jaar eene uitgave vorderen van *één* millioen jaarlijks, *zoo allen deelnamen*.

Voor de klasse van 45—51 zou, bijaldien men deze klasse op 22.000 personen berekent, en men haar zelve f 15 per persoon laat betalen, eene som van f 1.700.000 noodig zijn.

En eindelijk, voor de klasse van 51—55, zoo men deze zelf f 25 laat betalen en op 20.000 personen berekent, zou bij te passen zijn aan jaarpremie als volgt:

Voor die van 51 jaar is de premie f 55.99, zeg f 60. Hiervan gaat af 1°. eigen betaling f 25, en 2°. van den patroon f 10=35. Blijft f 25. Gerekend over 20.000 personen = f 500.000.

Voor die van 52 jaar is de jaarpremie f 60.55. Hiervan gaat af 1°. eigen betaling f 25, 2°. van den patroon f 10=35. Blijft f 25.86. Gerekend over 20.000 personen f 517.000.

Voor die van 53 jaar is de premie f 70.60. Gaat van af f 35. Blijft f 35.60. Over 20.000 = f 712.000.

*) Bedoeld is niet, dat er uitsluitend voor de oudere werklíeden f 10 bij zou te betalen zijn. Dit toch zou velen hunner werkeloos maken. Maar wel, dat de patroons voor elk hunner werklíeden een som zullen storten groot genoeg, om daaruit voor de werklíeden, die nu 27—55 jaar zijn, f 10 's jaars beschikbaar te hebben. Dit bedrag zou alzoo beginnen met omstreeks f 9 per werkmán, en elk jaar minder worden, tot het over zeker aantal jaren geheel wegviel.

Voor die van 54 jaar is de premie f 78.86. Van af f 35. Blijft f 43.86. Berekend over 20.000 personen = f 877.200.

En voor die van 55 jaar is de premie f 87.99 zeg f 88. Af f 35, blijft f 53. Over 20.000 personen = f 1.060.000.

Voor deze vijf klassen saam zou alzoo zijn bij te passen:

f	500,000
"	517,000
"	712,000
"	877,200
"	1,060,000
Saam	f 3,666,200

Voegt men dit totaal bij het millioen voor de klasse van 38—45, en bij de f 1,700,000 voor de klasse van 45—51, dan zou het Rijk alzoo het eerste jaar hebben bij te passen f 6,366,200, het tweede jaar, als de oudste klasse wegviel f 5,300,000 het derde jaar $4\frac{1}{2}$ millioen, het vierde jaar drie millioen acht ton, het vijfde jaar drie millioen drie ton, en reeds in het zesde jaar zou het bedrag *onder de drie millioen staan*.

Sommen, die alle berekend zijn op de onderstelling, dat zoo goed als allen zich vrijwillig aanmelden; wat stellig *niet* zoo zal zijn; zoodat men met op $\frac{2}{3}$ te rekenen, zeker niet te laag rekent.

De stand van zaken voor het Rijk zou derhalve zijn, dat het voor wat aangaat de vaste uitkeering voor de normale en verplichte verzekering zijn budget voortaan had te belasten met 4 à 5 millioen; en dat hierbij tijdelijk bijkwam:

1°. 30 jaar lang een half millioen voor de beide klassen van 24 en 25 jaar.

2°. Niets voor de klasse van 26 tot 38.

3°. Maar dan weer aflopend, van zes millioen tot één millioen, voor de klasse van 38 tot 55, of rekent men op een deelneming van slechts *twee derden*, dan van *vier* millioen tot zeven ton.

In geen geval zouden de kosten dus hooger loopen dan van vijf millioen in normalen toestand, en, zoolang de overgangstoestand duurde, van ruim negen millioen voor het eerste jaar, om alsdan af te loopen.

Een bedrag, dat zelfs nog dalen zou, indien men voor elk jaar, dat in de premiën van Rijkswege is bij te betalen, niet, gelijk wij deden, het geboortecijfer van 1873 tot grondslag nam, maar de geboortecijfers van 1840—1872; die aanmerkelijk lager zijn,

en die derhalve, vooral voor de personen die nu 50—55 jaar zijn, en die den hoogsten bijslag vorderen, de bij te betalen som nog aanzienlijk zouden doen slinken.

En nu nog een kort woord ten slotte over de exceptie die zou moeten gelden voor de personen, die nu reeds 26 jaar zijn en nog geen 39.

Voor hen zagen we de pensioenverzekering het liefst *verplichtend* gesteld, ook al kan van hen geen betaling van het gezellen-diploma ad f 150 gevorderd worden.

Hen uitsluitend voor pensioen op 65-jarigen leeftijd f 10 's jaars te laten betalen, gaat evenmin, daar op 26 jaren de premie feitelijk slechts f 9.33 bedraagt, en op 38-jarigen leeftijd f 19.68.

Betaalde dus de werkman zelf f 10 en de patroon eveneens, dan zou er zelfs veel te veel betaald worden.

Daarom zagen we liefst, dat deze klasse ook tevens voor haar weduwen en weezen verzekerd werd, en dat men, nu ze geen diploma-som op eens kan betalen, hen f 15 in plaats van f 10 liet kwijten, en het dan nog te kort komende jaarlijks uit 's Rijks kas bijbetaalde.

Door dezen maatregel bij manier van exceptie in het schema in te lasschen, zou de *alzijdige* verzekering reeds van meet af tot op het 39e jaar gewaarborgd zijn; terwijl door hetgeen we als bijbetaling van premieën voorsloegen, aller *pensioenverzekering* reeds aanstonds gewaarborgd zou zijn tot op het 55e jaar.

Natuurlijk zou niets ons liever zijn, dan dat ook aan hen die nu reeds boven de 55 jaar zijn, op 65-jarigen leeftijd een pensioen kon worden verzekerd; maar we gelooven, dat men het veiligst gaat met in den aanvang zijn verwachtingen niet te hoog te spannen.

Alleen het getal mannen boven de 65 jaar en ouder bedraagt circa 130,000, waarvan allicht ruim tweederden, d. i. ca. 85,000, voor zulk pensioen in aanmerking zouden komen; en dit zou reeds op zich zelf eene uitgave vorderen van bij de dertien millioen, en deze betaling zou tien jaren moeten aanhouden.

Of in dezen weg nog iets te doen zal zijn, verblijfje daarom aan latere bespreking.

Hoofdzaak is, dat men eerst poge eens te worden èn over de hoofdgedachten van *het stelsel zelf*, èn over *de brug*.

X.

RESUMTIE.

Nu we in een kleine twintig artikelen eene poging hebben gewaagd, om onze lezers eenigermate in het vraagstuk der pensionneering in te leiden, kan het *voor het overzicht van het geheel* dienstig zijn, dat we, met weglating van de proeven van oplossing, de ontwikkelde denkbeelden in een kort aantal stellingen resumeeren.

1.

De overheidsbemoeiing met de pensionneering moet rusten op den drieledigen grondslag: 1°. dat de Overheid, bij gebleken onmacht harer onderdanen, tijdelijk voor hen moet doen, wat, bij normalen toestand, op hen zelve als taak rust; 2°. dat de Overheid gehouden is, openbare regeling van rechten te verzekeren, waar deze, aan private handhaving overgelaten, tot onrecht leiden; en 3°. dat de Overheid geroepen is, om tijdelijk elk integreerend deel van het nationale leven, dat anders bezwijken zou, te steunen.

2.

Bij alle verzekering, die hier in aanmerking komt, moet het denkbeeld van *aalmoes* zijn uitgesloten. De aalmoes is voor de *schuldigen* of *ellendigen*, niet voor hem of haar die werken kan en dit doet.

3.

Elk deugdelijk stelsel van pensionneering moet uitgaan van een *algemeen stelsel van verzekering* tegen alle ongelegenheid, waarin de werkende stand geraakt door ziekte, ongeval, werkeloosheid, ouderdom of dood.

Ook al kan men voorshands alleen pensionneering invoeren, toch moet, om deze doeltreffend te doen zijn, het geheele stelsel overzien worden.

4.

Bij het stelsel van verzekering moet het de toelag der Overheid zijn, om haar *regeling* duurzaam te doen gelden, maar om *hare hulp en bemoeiing*, zoodra dit kan, terug te trekken.

5.

Geene regeling mag ingevoerd, dan na de betrokken partijen, *in casu* de werklieden én hunne patroons te hebben gehoord.

Geen regeling van bovenaf, maar zulk eene, die uit het leven zelf opwast.

Daarom ga de instelling van *Kamers van Arbeid* vooraf, en worde de regeling in verband gebracht met nadere regeling van het arbeids-contract.

6.

De verzekering strekke zich uit tot mannen en vrouwen, die voor loon arbeiden, en wier loon de som van b. v. f 600 niet te boven gaat.

7.

De regeling zij niet *uniform* voor heel het land en voor alle vakken, maar houde, door schaal, verband met de veelvormigheid van loon, levensstandaard en levenstoestanden.

8.

De Regeering stelde de verzekering *verplichtend*, en wel in dier voege, dat de personen, die tot dezen stand behooren, als leerlingen, gezellen, meesters, klerken enz. gediplomeerd worden, en een staat van dienst voeren; bij welk diploma de verplichtingen opgelegd, en de daaruit voortspruitende rechten gewaarborgd worden.

9.

De regeling strekke zich uit tot een zesvoudige verzekering: 1°. tegen ziekte, 2°. tegen invaliditeit, 3°. tegen werkeloosheid, 4°. voor de weduwen, 5°. voor de weezen, en 6°. voor den ouden dag.

10.

Het diploma als gezet legge de verplichting op, om in het 20°, 21° en 22° jaar, 's weeks f 1 te storten. Bij deze som van f 150, legge de Rijkskas f 100 bij. En voorts worde door den houder van het diploma gedurende 40 weken van elk jaar f 0.25 per week betaald. Voor de aldus verkregen som komt dan den houder het recht toe op een pensioen van f 3 's weeks van zijn 65e jaar af, en zoo hij sterft en een weduwe of ook kinderen achterlaat, voor de eerste een weekgeld gedurende een jaar, en voor de laatsten een weekgeld, tot zeker gezamenlijk maximum, voor elk kind tot aan zijn 14e jaar.

10B.

De verzekering tegen *ziekte* en *invaliditeit* worde aan de patroons opgelegd, als risico van den arbeid.

11.

De verzekering tegen *werkeloosheid*, mits deze niet eene normale, krachtens den aard van het vak zij, kome ten laste van de gezamenlijke diploma-houders, tot een maximum van f 0.25 per week, gerekend over 40 weken 's jaars. Het tekortschietende, of voor een enkel jaar overschietende, worde met de Rijkskas verrekend.

12.

Voor de Overheid zou dit onder normale omstandigheden eene uitgave vorderen van circa $40,000 \times f$ 100 's jaars, en een bijbetaling in de kas der werkeloosheid; een som, die alzoo tusschen de vier en vijf millioen 's jaars zal bedragen; waartegenover daling van uitgaven voor armenzorg zou staan.

13.

De houder van het diploma zou betalen f 150 opeens, en voorts f 10 per jaar voor pensioen van weduwe- en weezenverzorging, alsmede $\pm f$ 10 per jaar voor de kas der werkeloosheid. Twintig gulden per jaar is nog geen f 0.40 per week, wat neerkomt op f $0.06\frac{2}{3}$ per dag, of nog geen cent per uur.

14.

De patroons zouden hun werklieden te verzekeren hebben tegen *ziekte* en *invaliditeit*, wat even f 20 zou belooopen, en alzoo een loonsverhooging van één cent per uur zou bedragen.

15.

Aan het geldverspillen van ongehuwde werklieden in hun jonge jaren, evenals aan het sluiten van te vroege huwelijken, zou door zulk een regeling zekere teugel worden aangelegd.

16.

In het beheer van deze kassen zouden ook de patroons en de werklieden moeten zijn opgenomen, met het doel, om ze zoo spoedig mogelijk, mits onder Rijkstoezicht, zelfstandig te maken.

17.

Gebruikmaking van bestaande Verzekeringsmaatschappijen, mits deze alsdan onder de contrôle der Overheid staan en door haar als soliede geijkt zijn, kon in de regeling worden opgenomen, voorzoover *ziekte* en *invaliditeit* aangaat.

18.

Overmits zulk een regeling, in 1900 ingevoerd, eerst in 1942, d. i. twee-en-veertig jaar later haar volle werking zou kunnen

uitoefenen, moet de daartusschen liggende periode door wat de Engelschen *een brug* noemen, overspannen worden.

19.

Voor die tusschenperiode moet afgezien van de mogelijkheid, om wie nu reeds 55 jaar oud is, *recht* op pensioen of weduwen- en weezengeld te verleenen, als gaande zulks de kracht der finantieele hulpmiddelen geheel te boven.

20.

Aan hen die de 23 jaren voorbij zijn, maar nog geen 25 jaar, moet bij wijze van exceptie de verplichting opgelegd, om alsnog de diploma-gelden te storten, waardoor zij alsdan in de volle rechten der gediplomeerde werklieden treden.

21.

Zij die tusschen de 25 en 38 jaren zijn, moeten in de gelegenheid worden gesteld, om door de vrijwillige aanbieding van een verhoogde jaarpremie, in de volle rechten der gediplomeerden te treden.

Verplichtstelling ware ook voor deze klasse niet ondenkbaar.

22.

Aan hen, die van 39—55 jaar oud zijn, worde de gelegenheid aangeboden, om tegen een verhoogde jaarpremie zich *uitsluitend voor het pensioen te verzekeren*; en de Overheid betale over deze zestien jaren de aflopende som, die alsdan nog aan deze premie ontbreekt, bij.

Voor het Rijk zou dit het eerste jaar een uitgave van zes, het volgende van nog geen vijf millioen bedragen, en al spoedig dalen onder de drie millioen, om in zestien jaar geheel af te loopen.

Overmits echter lang niet allen van deze gelegenheid gebruik zullen maken, zal het te kwijten bedrag op verre na niet zoo groot zijn.

23.

Aan de patroons moet de verplichting opgelegd, om ten behoeve van hen, die zich vrijwillig volgens Art. 21 en 22 hiervoor aanbieden, een aflopende premie, genomen over al hun werkvolk, te betalen zoolang tot de normale regeling intreedt.

24.

Op zulk eene of dergelijke wijze zoude voor de toekomst een normale regeling gevonden zijn, die den werkman voor goed aan het *Pauperisme* ontrukte, en voor de tusschenperiode althans ten deele raad zijn geschaft.

XI.

ARMENVERZORGING.

I.

Het gewichtige vraagstuk der armenverzorging hopen we eerlang breedvoeriger te bespreken.

Thans wijden we aan dit onderwerp slechts twee vluchtige artikelen, die met de pensionneering en alzijdige verzekering der te laag beloonden verband houden.

Den drang om de verzorging der Armen steeds meer op de Overheid te schuiven, en ten slotte *geheel* in Staatsarmenzorg te laten ondergaan, bestrijden we principieel. En voor zooverre we op dit oogenblik offers voor armenverzorging van den Staat vragen, doen we dit uitsluitend als exceptie; ter tijdelijke redding uit een nood, dien mede het wanbestuur van de Overheid schiep; maar tevens steeds als middel, om hoe eer hoe beter aan te sterke inmenging van de Overheid in de verzorging der Armen te ontkomen.

Onder ons, Antirevolutionairen, kan hierover geen twijfel rijzen. Het Calvinisme stelt ten deze den eisch zijner beginselen te beslist.

Gelijk dan ook Groen van Prinsterer reeds in 1854, eenerzijds duidelijk uitsprak: „niet *regeling*, maar *uitroeijing* van de charité légale, moet ons doel zijn”, hoewel hij er anderzijds bij betuigde, dat hij evenzeer bedacht was op behoedzaamheid in het eerbiedigen van den tegenwoordigen toestand. „Wij willen niet onmiddellijk elke staatsbedeeling doen ophouden . . . Wij willen niet dat de zieke plotseling gezond worde verklaard, en dat van den zieke worde gevergd te handelen alsof hij gezond ware . . . Wat wij willen is, niet, dat de subsidiën terstond worden afgeschaft, maar dat de tegenwoordige toestand ondergeschikt worde *aan een anderen regel*.”

Toen het Calvinisme het *Diaconaat* in oorspronkelijken stand herstellde, koos het ten deze voor altoos partij.

Zulk een Diaconaat kent de Luthersche kerk niet; ook de Engelsche bisschoppelijke kerk deed het niet weer opkomen; en al mag allerm minst beweerd, dat de kerk der Middeneeuwen, onder

de leiding van Rome's hiërarchie, de verzorging der armen verwaarloosd had, toch was het Diaconaat in de hiërarchische ineen-schakeling der ambten iets geheel anders dan het *ambt voor de armverzorging* geworden; meer priesterlijk van aard.

Het Calvinisme daarentegen herstelde het Diaconaat, eerst als beheerscollegie voor het kerkegoed én de armverzorging, doch spoedig reeds *uitsluitend* voor den dienst der barmhartigheid, terwijl het beheer van het kerkegoed in andere handen overging.

Overal waar de Calvinistische kerken zich vrij, en naar drang van eigen natuur, konden ontwikkelen, ziet ge dan ook aanstonds het Diaconaat met deze schier uitsluitende roeping optreden; en met name in ons land was reeds tamelijk spoedig geen kerk meer te vinden, of in den raad der kerke zaten ook armverzorgers of diakenen.

Dat dit Gereformeerde Diaconaat vooral in de 18e eeuw weer verwaarloosd is; dat het in sleurdienst van collecteeren en bedoelen verliep; dat de Gereformeerde kerken en de Gereformeerde Theologie verzuimd hebben, de grondgedachte van dit Diaconaat nader te ontwikkelen, en met de eischen van den veranderden toestand in verband te zetten, wordt, met zooveel meer, onzerzijds niet slechts erkend, maar is eigener beweging meer dan eens door ons zelve in het licht gesteld.

Maar dit verzuim heft het feit niet op, dat het Calvinisme ook nu het Diaconaat als uitgangspunt voor geheel zijn beschouwing in deze materie heeft te kiezen. De bloote naam van Antirevolutionair schiet ook hier te kort, overmits de Roomsche en Luthersche geloovigen ook in dit opzicht *afwijkende* denkbeelden koesteren. En ge blijft dus òf in algemeenheden hangen, òf ge moet wel, om concreet te zijn, beslist als *Calvinist* voor den dag komen, en uw uitgangspunt kiezen in het *Diaconaat*.

Hierbij nu zij aanstonds tweeërlei opgemerkt.

Het eerste is, dat het Diaconaat uit zijn aard volstrekt niet alleen bedoelt, verzorging van de armen der eigen gemeente. Al geldt toch de regel, dat men eerst zorgt voor de „huisgenooten des geloofs”, zoo zelfs, dat alleen gebrek aan middelen u beletten kan verder te gaan, toch is van Calvinistische zijde steeds geprotesteerd tegen elk denkbeeld, alsof de armen buiten eigen kerk-gemeenschap der Diaconie niet aangingen. Gelijk God zijn zon laat opgaan over boozen en goeden, en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen, zoo ook moest de Barmhartigheid in het

uitwendige, die het Diaconaat bediende, ten goede komen aan al wat *ellendig* was. Met name de „vreemdelingen”, of ook „pas-santen” genoemd, moesten het profijt der *gastvrijheid* genieten.

Dit vooreerst; en onze tweede opmerking is deze, dat deze armverzorging uitsluitend de *ellendigen* bedoelde, en zoo weinig op het verzorgen van de ouden van dagen, de weduwen en weezen onder onzen werkmansstand berekend was, dat veeleer zelfs de geringste werkmansstand werd uitgenoodigd, om zelf zijnerzijds tot de verzorging der *ellendigen* *bij te dragen*.

Er werd niet *voor* hen, maar *bij* hen gecollecteerd, met de verblijdende uitkomst, dat het moreel besef in dezen stand, dat schade lijdt als men giften ontvangt, juist verhoogd en veredeld werd, doordien men zelf handreiking deed.

Zoo dikwijls in een kerk, waar alle standen vertegenwoordigd zijn, de buidel rondgaat, en allen zonder uitzondering *geven*, heeft er een daad van hooge zedelijke beteekenis plaats.

Het penningske, dat de weduwe niet *kreeg*, maar *gaf* in de offerkist van Jeruzalem's tempel, bleef door Jezus' uitspraak nu reeds achttien eeuwen hoog in prijs en waardij.

Geheel dit stelsel was echter berekend op den normalen toestand, gelijk deze in een goed geordende maatschappij moet bestaan, d. w. z. op een toestand, die hem, die werken kan, zij het ook in het zweet zijns aanschijns, zijn brood met eigen hand doet vinden, en die alleen de *ellendigen* en de *schuldigen* verwijst naar de *aalmoes*.

Zoodra daarentegen voor den natuurlijken, gewonen toestand, een *onnatuurlijke* en *ongewone* verhouding in de plaats treedt, zoodat ook zij bij wie *geen* schuld is, en die evenmin als *personae miserales*, nu in eigenlijken zin genomen, te beschouwen zijn, op de *aalmoes* afkomen, schiet de uitwerking van dit stelsel te kort.

Dan toch voegt zich bij deze beide klassen van *ellendigen* en van *schuldigen* een heel andere, veel breedere klasse van de maatschappij, die rechtloos en werkloos staat, het slachtoffer wordt van een industriele crisis, eerst moet borgen, dan door het borgen verarmt, deswege verbeterd wrevel in het hart koestert, en, in zulk een pijnlijken toestand van verarming en ontevredenheid verzonken, ten slotte deels aan het pauperisme zijn buit levert, deels de prooi wordt van het egoïsme der communisten.

Hierdoor neemt dan het armwezen zulke *onevenredige* afmetingen

aan, dat het diaconaat er machteloos tegenover staat. Eerst poogt men dan nog *de velen* te helpen, door aan een ieder een *minderen* steun te bieden. Die uitbreiding in het cijfer der personen doet dan ten slotte het cijfer van wat aan een ieder kan worden uitbetaald, tot in het belachelijke dalen. Van *verzorging* in eigenlijken zin is geen sprake meer. Het wordt hoogstens een *toegift* bij wat men van elders heeft. En zoo leiden de omstandigheden zelve er toe, dat de ongenoegzaamheid van de diaconale hulp om krachtiger hulpe van elders roepen gaat.

En schiet dan reeds hierdoor de valsche gedachte wortel, dat het diaconaat hoogstens een hulpe van zeer *secundairen* aard biedt, en dat de *eigenlijke* hulpe tot afwending van den nood van elders moet komen, — verergerd wordt dit nog door de mindering der liefdegaven, die het onvermijdelijk gevolg is van het discrediet, waarin de diaconale instelling geraakt.

Een instelling, die geen doel meer treft, wekt geen liefde meer noch prikkelt belangstelling. En hieruit is het te verklaren, dat de collecten voor de armen, die in vroeger jaren ongelooflijk hooge sommen beliepen, thans schier allerwegen tot een peil gedaald zijn, waarin een aanklacht ligt.

En dit heeft dan al spoedig nog een derde boos gevolg, waardoor men al verder van de wijs raakt.

Dit bedoelen we.

Het diaconaat is uitdrukking van de zedelijk verheffende gedachte, dat de hulpe en de verzorging van de ellendigen niet van menschen, maar *van God* komt. Wat de gegoeden en rijken bezitten is niet het hunne, maar Gods eigendom, waarover zij rentmeester zijn. Van dat goed beveelt God in zijn Woord hun, af te zonderen voor de armen; en dat wel zoo, dat de gesloten hand het in den buidel werpt, zoodat niemand weet van wie het komt.

Aldus blijft het armengeld in den strengsten zin van het woord *geld van God*, en nu heeft God zelf in de Diakenen zijn ambtenaren, die dit *Zijn* geld in *Zijn* naam aan de ellendigen uitdeelen.

Liefdebetoon aldus op de meest kiesche, meest fijne, minst egoistische wijze uitkomend. En ook den *ellendige* voor niemand vernederend, en van niemand afhankelijk makend. Hij toch krijgt het aalmoezengeld van dienzelfden God, van Wien ook de rijke zijn kapitaal krijgt.

Maar geraakt men nu in ontredderden toestand, en hierdoor

het Diaconaat in onmacht, en alzoo in discrediet, dan komt *de vrije philanthropie* en poogt het haar te verbeteren.

Edoch, nu zóó, dat God er buiten wordt gehouden; dat het de mensch is, die van zijn *eigen geld* geeft; die welbehagen in zijn eigen barmhartigheid heeft; aldus zichzelf verbeft; en onwilkeurig juist hierdoor de armen vernedert en van zich afhankelijk maakt

Al spoedig blijkt tengevolge hiervan, dat de particuliere philanthropie, die het aan de Diaconie verbeteren zou, eveneens tekort schiet. En dan komt eindelijk *de Staatszorg* uit den hoek schieten; en is zij het, die op eenmaal het dubbele voordeel biedt, van als er geen geld in kas is, *door dwang* geld in de kas te kunnen tooveren, en die tevens door haar administratie en politie *zekere orde* in den chaos van het pauperisme schept.

En zoo komt dan ten slotte de *Overheid* tegenover de *Kerk* te staan.

De Overheid als de rijke en machtige, tegenover de Kerk als de arme en machteloze.

Van de Kerk wordt niets meer, van de Overheid alles ingewacht.

En het is zoo, bij den eersten schijn wordt nu de nood ook beter gelenigd, en zoo juicht wie niet op de dieper liggende beginselen let.

Maar wie dat wèl doet, roemt *niet*, maar blijft roepen, dat toch *liefde* hooger dan *dwang* staat; dat tóch de zedelijke verheffing eerst komt, als wie geeft en ontvangt saâm voor God buigen; en dat tóch de uitkomst toonen zal, hoe van tweeën één moet gebeuren: Of dat het van *dwang* weer op *liefde*, op *liefde* om *Gods* wil, en dus op de *Kerk* terugga; óf wel dat de *dwang* het veld zal behouden, maar om den Staat in de Maatschappij, en in het eind die Maatschappij met de Overheid in het Communisme te doen ondergaan.

II.

Al erkennen we dus volmondig, dat het Diaconaat in zijn tegenwoordigen vorm, te midden van den ontredderden toestand onzer hedendaagsche maatschappij, volstrekt onmachtig is om den stroom van ellende die over de natie vloeit, met hoop op goed gevolg te keeren, niettemin houden we streng en onverbiddelijk

aan ons beginsel vast, dat *de hulpe voor de ellendigen* alleen dan als ze *van God*, door *de Kerk*, hen toekomt, niet demoraliseert, maar verheft, en het maatschappelijk gestel niet in zijn fijne vezelen aantast.

De drie grondgedachten blijven alzoo wat ze waren: 1°. De aalmoes nitsluitend voor de *ellendigen* en *schuldigen*; 2°. de aalmoes *aan God* ten offer gegeven, en dus in het verborgene blijvend; en 3°. de aalmoes die Godes is, door *zijn dienaren* onder de ellendigen uitgereikt.

In elk ander stelsel ligt de bacil der demoralisatie zoowel voor dengeen die de aalmoes geeft, als voor hen die ze ontvangen.

Doch natuurlijk, met dit te zeggen is men van de zaak niet af. Al moogt ge toch uw ideaal niet uit het oog verliezen, uw ideaal mag u uw oog niet voor de werkelijkheid doen sluiten.

En men gevoelt toch, hoe als de dweper met dit ideaal ten slotte uitroept: *als het zóó niet kan, dan moet de arme maar van honger sterven*, het hooge ideaal der barmhartigheid in gruwzame onbarmhartigheid ondergaat.

De vraag nu hoe wij, Calvinisten, staande in onze beginselen, op dit oogenblik en in den bestaanden toestand hebben onze schreden te richten, laat zich niet met een algemeene phrase beantwoorden.

Er is meer dan één ding te doen.

Allereerst heeft de predicatie van het Woord zorg te dragen, dat weer helderder en zuiverder denkbeelden over het *aardsche goed* en *beginsel* van liefdebetoon wortel schieten.

Het moet ons zóó lang en zóó ernstig gepredikt worden, dat alle goed *Godes* is en *niet* des menschen, tot én de gewone én de gegoede én de rijke man, zich zelven weer als *rentmeester* Gods bekenne.

Het moet ons ingeprint en gegrift in onze harten, dat hetgeen ge overhoudt, na op redelijke wijze in uw onderhoud te hebben voorzien, wel in uw kas ligt, maar met eene van God daaraan gegeven bestemming, opdat het u niet verleide tot weelde en uitspatting, maar diene voor anderer gebrek.

Het zelfbehagen om *zelf* te geven, en *zelf* uit te deelen, en door dat *zelf* uitdeelen met zijn gave te pronken, en door dat pronken den arme te vernederen, moet als egoïsme gebrandmerkt.

De aalmoes *in het verborgen* moet haar bekoring herwinnen.

En de nu vaak gëminachte diaken moet weer worden, wat hij

naar zijn arbt is: een uitdeeler van *het goed van God* aan zijn armen.

Dat vooreerst; en dan in de tweede plaats moet het diaconaat voorwerp van studie worden. Wat nu in sleur en onkunde verzonk, en daardoor bedierf, moet uit die diepte opgebeurd, en weer verheven tot een heilig liefdewerk, dat *ijver* ontgloren doet en in dien *ijver het verstand der zaak* mengt.

Toch kunnen deze beide maatregelen alleen op den duur strekken, om het hooge ideaal, dat we voorstaan, weer ingang te doen vinden, en zijn kracht te doen oefenen.

Maar inmiddels rijst ook een andere vraag, die niet van de Kerk, maar van *de Overheid* haar oplossing wacht.

Er is thans verarmd, en er verarmt nog steeds van wat nooit verarmd moest zijn.

Deze verarming greep plaats, niet doordien God meer lijden aan de menschheid oplegde, want de epidemische ziekten minderden veeleer, de oorlogen waren minder verwoestend, en de aarde gaf rijker dan ooit vroeger haar gewas.

Maar verarming is er op breede schaal gekomen, doordien men den toestand der lagere klasse gedesorganiseerd heeft, d. w. z. haar van de zwakke organisatie, die vroeger bestond, heeft beroofd, en ze nu in valschen, chaötischen toestand te midden van geheel nieuwe toestanden laat voorttobben.

De verarming is gekomen door een geheel nieuwe ontwikkeling der productie, die niet verzeld werd van een daarbij passende rechtsregeling en rechtsbedeeling voor de millioenen en millioenen wier levensbestaan door die geheel nienwe ontwikkeling beheerscht werd.

En ook, de hierdoor reeds hand over hand toenemende verarming is nog verergerd door allerlei positieve maatregelen in het belang van het verkeer gegeven, de *Freizügigkeit*, de tolvrijheid, de muntregeling enz.

Vroeger had de arbeider macht over den arbeid; thans oefent de arbeid, zonder toom of teugel, macht over den arbeider uit.

De man die werkt is het *accidens* van den arbeid geworden, terwijl die arbeid weer zijn zenuw vindt in het kapitaal.

Blijft nu, bij dezen geheelen verarmden toestand van het maatschappelijk sameinstel, de lagere klasse hiertegenover rechtloos en weerloos staan, dan moet ze òf zichzelf recht door geweld pogen te verschaffen, òf, schiet ze hierin te kort, dan moet het gif van

het Pauperisme steeds dieper in het maatschappelijk gestel zijn verwoestende werking voortzetten.

Iets waarmee we natuurlijk niet bedoelen, dat o. i. de lagere klasse tot dit plegen van geweld recht zou hebben. Dit zal over de lippen van een Calvinist *nooit* komen. Maar wel is hiermee uitgesproken, dat de historie ons leert, hoe het plaatsen van een machtige klasse der maatschappij in een onduidbaren toestand tenslotte *altoos* op geweldpleging uitliep.

Uit dien hoofde achten we het plicht en roeping van de Overheid, om drie dingen te doen.

Ten eerste de positieve maatregelen, die den toestand gaandeweg verergeren, te herzien, opdat ze ophouden schade aan te richten.

Ten tweede in den tijdelijken nood, waar die bewezen en niet van elders te verhelpen is, te voorzien.

En ten derde, om op een wijze als we dit meermalen, en nog de vorige weken in onze artikelen over de Pensionneering, aangaven, zulk een toestand in het leven te roepen, dat allengs weer uitsluitend de *schuldigen* en *ellendigen* naar de aalmoezen kunnen verwezen worden.

Doch dan ook deze drie in onderling verband.

Hield men zich toch alleen aan het tweede, om tijdelijk door armverzorging van Overheidswege in den bewezen, en niet anders te lenigen nood te voorzien, dan zou deze tijdelijke maatregel noodzakelijkerwijs tot het *bestendigen* van een verkeerden toestand leiden, gelijk men dit in Engeland, en ten deele in Duitschland, ervaren heeft.

Tijdelijk *moet* hulp verleend, en indien de uitlegging van Art 21 der Armenwet beslist wordt in dien zin, dat van Overheidshulp is uit te sluiten al wie van kerkelijke zijde ook maar *eenigen* steun geniet, dan is het voor ons niet twijfelachtig, dat dit artikel behoort te worden gewijzigd.

Maar maakt ge een wet op de armenzorg, waarin ge het ondersteunen van armen door de Overheid als plicht op u neemt, en alzoo aan den arme, gelijk in Engeland, een *recht op onderstand* toekent, dan helt ge af op een vlak, waarop geen stuiten meer mogelijk is.

Vandaar, dat we met al de kracht die in ons is, steeds voortgingen met op de organisatie van den arbeid aan te dringen, iets wat dáárom in den eisch, dat er een *wetboek op den arbeid* komen

mocht, werd uitgedrukt, omdat het denkbeeld van een *wetboek op den arbeid* u een toekomst voorspiegelt, waarin, na de voorafgaande invoering van *allertei* organiseerende regelingen, ten slotte dit alles zijn codificatie vinde.

Daarom ijverden we steeds voor *kamers van arbeid*; voor *arbeidscontract* en *pachtcontract* onder bindende voorwaarden; voor diploma's van leerlingen, gezellen en meesters; en zoo ook laatstelijk voor de verzekering van den arbeidenden stand, met het oog op den ouden dag, tegen ziekte, invaliditeit en werkeloosheid, en met het oog op weduwen en weezen die hulpeloos achterbleven.

De *Liberaal*, die ook hierbij het beginsel van *gunst* en dus van *aalmoes* wilde laten insluipen, had blijkbaar niet gevat, hoe dit booze denkbeeld heel ons stelsel omverwierp.

Het verwijderen uit de sfeer van de aalmoes van al wie werken kan en werken wil en gewerkt heeft, is voor ons, Antirevolutionairen, daarom juist het *primum verum*, waarvan we niet mogen en niet kunnen aflaten, omdat alleen op die wijs de van Gods wege ons toekomende barmhartigheid weer vaardig en machtig zal worden, om al wie in de sfeer van de aalmoes thuishoort, ook wezenlijk te helpen uit den nood, en straks zedelijk op te beuren.

En mits men dáár vast in sta, hebben we tegen *tydelijke* Overheids-ondersteuning niets, overmits dan vanzelf het tijdstip aanbreekt en vooraf bepaald is, waarop ze van zelve zal wegvallen.

Treedt toch, naar ons stelsel, over veertig jaren het tijdperk in, dat geheel de arbeidende klasse beveiligd is tegen de verarmende uitwerking van de nooden, die nu door ouderdom, ziekte, ongeval, werkeloosheid en dood over haar komen, dan blijven vanzelf niet anders dan de *ellendigen* en *schuldigen* over.

Door de machtige beperking van het aantal zal het pauperisme dan zijn kracht verliezen.

En alsdan zal het Diakonaat weer met eere het hoofd opheffen, om wat naar de instelling Gods op hulpe aanspraak heeft, tegelijk uit zijn sociaal *en zedelijk* verval op te beuren.

R E G I S T E R.

	Bladz.
1. De oude dag	5
2. Slaaf en werkmán	9
3. De schaduwzijde aan de vrijheid	13
4. Proeven en oplossingen	18
1. <i>Napoleon en Booth</i>	18
2. <i>Dr. Otto Arendt</i>	22
3. <i>Brentano</i>	26
4. <i>Wolff, Blackley en Chamberlin</i>	30
5. <i>Boaz</i>	34
5. Overheidsbemoeiing	40
6. Het pensioen en de aalmoes	50
7. Grondregelen voor Pensionneering	54
8. De brug	79
9. Verdeeling en onkosten	83
10. Resumtie	90
11. Armenverzorging	94

